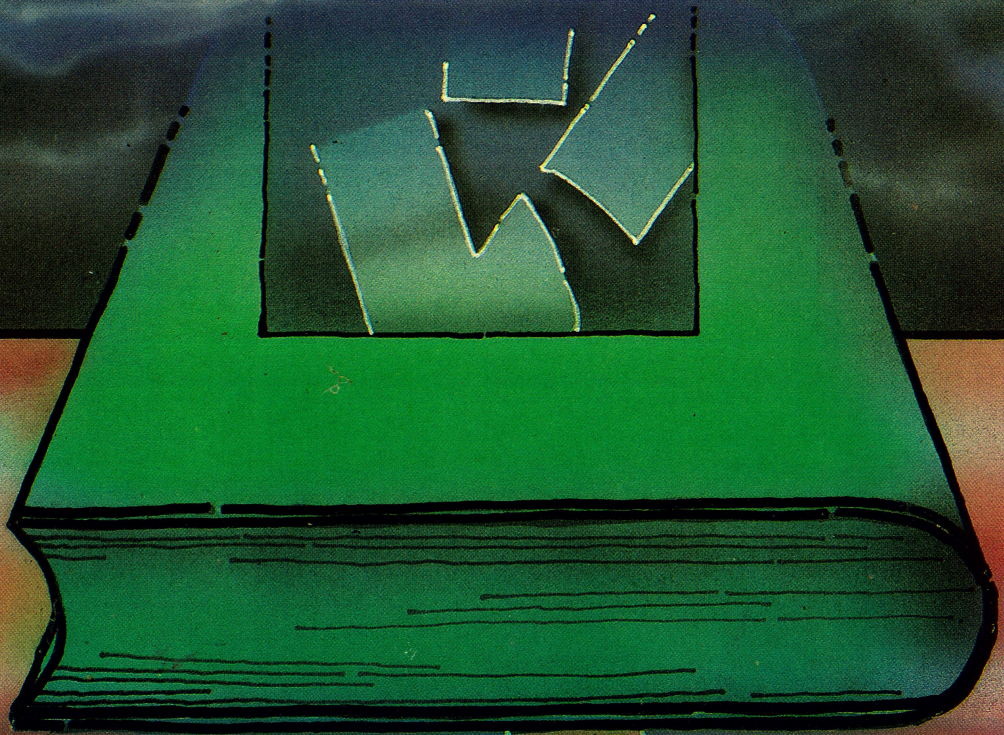

วารสาร ห้องสมุด T.L.A. Bulletin

ปีที่ ๒๙ ฉบับที่ ๑ มกราคม มีนาคม ๒๕๖๘

สารนิเทศกับการพัฒนาประเทศ

ISSN 0857-0086

สมาคมห้องสมุดแห่งประเทศไทย

ในพระราชูปถัมภ์ของสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี

รายนามคณะกรรมการบริหารประจำปี พ.ศ. ๒๕๒๘ - ๒๕๒๙

นางแม่ณมาส ขวาลิต	นายกสมาคม
นางกุลทรัพย์ เกษแม่นกิจ	อุปนายก คนที่ ๑
นางสาวตรุณา สมบูรณ์กุล	อุปนายก คนที่ ๒
ม.ล.จ้อย นันทวีชรินทร์	เหรัญญิก คนที่ ๑
นางพิบูลย์ศิลป์ วัฒนพงษ์	เหรัญญิก คนที่ ๒
นางสาวสุภัทรา ฉัตรเงิน	บรรณารักษ์
นายทวี มุขระโกษา	ปฏิคม
นางสาวนฤมล ปราชญโยธิน	นายทะเบียน
นางสมบูรณ์ คิงหมานนท์	ประธานแผนกวิเทศสัมพันธ์
นางอัมพร ปันศรี	ประธานแผนกวิชาการ
นางจรี อุดรรัตน์	ประธานแผนกประชาสัมพันธ์
นายบุญเรือง เนียมหอม	ประธานแผนกจัดทำวารสาร
นางสาวชุติมา สัจจานันท์	ประธานแผนกจัดพิมพ์
นางเรณู เปียชื่อ	ประธานแผนกนิเทศห้องสมุด
ม.ล.ประทานพร เศรษฐวัฒน์	ประธานแผนกห้องสมุดโรงเรียน
นายประจักษ์ พุมวิเศษ	ประธานแผนกวิจัย
นางกุลทรัพย์ เกษแม่นกิจ	ประธานแผนกแลกเปลี่ยน หนังสือและสิ่งพิมพ์
นางเอมอร ศรีนิลทา	ประธานแผนกส่งเสริม ความร่วมมือระหว่างห้องสมุด
นางฉวีลักษณ์ บุญยะกาญจน	กรรมการ
นางกาญจนา สุนสวัสดิ์	กรรมการ
นางชนิษฐ์ ตันทวีรัตน์	กรรมการ
นางสาวรศนา สวัสดิภาพ	กรรมการ
นางสาวคนธ์ ผดุงอรุณ	กรรมการ
นายอภัย ประกอบผล	กรรมการ
นางเอมอร เจริญรัก	กรรมการ
นางสาวกานต์มณี ศักดิ์เจริญ	กรรมการและเลขานุการ
นางสาวชุติมา สัจจานันท์	กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ

นางจรัส ศรีน้ำเงิน

เลขานุการบริหาร

วารสารวิชาการรายสามเดือน ของ สมาคมห้องสมุดแห่งประเทศไทย
ในพระราชูปถัมภ์ของสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ
สยามบรมราชกุมารี

วัตถุประสงค์

1. ส่งเสริมและเผยแพร่ความรู้ ความคิดในสาขาวิชาบรรณารักษ
ศาสตร์ สารนิเทศศาสตร์และสาขาวิชาที่เกี่ยวข้อง
2. เผยแพร่ผลการทดลอง การค้นคว้า และการวิจัยของสถาบันที่
เกี่ยวข้อง
3. เป็นสื่อกลางในการอภิปราย แลกเปลี่ยนความคิดเห็นของสมาชิก
และผู้สนใจ

กำหนดออก

ปีละ 4 ฉบับ (มกราคม-มีนาคม,
เมษายน-มิถุนายน, กรกฎาคม-
กันยายน, ตุลาคม-ธันวาคม)

อัตราค่าสมาชิก

จำหน่ายปลีกฉบับละ 20 บาท สมาชิกประจำปีละ 70 บาท ให้เปล่า
สำหรับสมาชิกสมาคมห้องสมุดแห่งประเทศไทยฯ ติดต่อบอกรับ
และสมัครเป็นสมาชิกได้ที่นางจรัส ศรีน้ำเงิน สำนักงานสมาคม

สมาชิกและผู้สนใจต้องการเผยแพร่ความรู้ หรือแสดงความคิดเห็น
โปรดส่งเรื่องที่นายบุญเรือง เนียมหอม คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย ถนนพญาไท กทม. 10500 โทร. 2153597

วารสารห้องสมุดยินดีรับบทความจากผู้อ่านทุกท่าน

การส่งบทความมาตีพิมพ์ โปรดแจ้งประวัติการศึกษาตำแหน่งหน้าที่การงาน
ของผู้เขียน พร้อมทั้งสถานที่ทำงานหรือที่อยู่ติดต่อได้ ความยาวของบท
ความประมาณ 10-15 หน้า มีการอ้างอิงตามหลักวิชาการ บทความที่มีภาพ
ประกอบ ขอให้ส่งภาพที่ชัดเจนมาด้วย และโปรดเก็บสำเนาต้นฉบับเอาไว้
ด้วย คณะผู้จัดทำจะไม่ส่งคืนต้นฉบับให้ผู้เขียน

ข้อคิดเห็นที่ปรากฏในวารสารนี้ เป็นของผู้เขียนแต่ละท่านซึ่งไม่จำเป็น
ต้องตรงกับความเห็นของสมาคมฯ และคณะผู้จัดทำ

การนำบทความไปตีพิมพ์ต้องได้รับอนุญาตเป็นลายลักษณ์อักษรจากบรรณาธิการ

ที่ปรึกษา

คณะกรรมการบริหารสมาคม
บรรณาธิการ
บุญเรือง เนียมหอม

กองบรรณาธิการ

ดร.จิรวรรณ ภักดีบุตร
ชวนพิศ สุคันสนีย์
ชุติมา สัจจามันท์
นวลจันทร์ รัตนากร
เบญจมาศ วิวัฒน์ชาญกิจ
เปล่งศรี อิงคนินันท์
ภัทรภู่รี จงเพื่องปริญญา
เรืองศรี จุลละจินดา
วิมล กลิ่นหอม
ศิริพร สุวรรณะ
สุธันนี กี่ศิริ
อภิญา เบญจวรรณการ

บรรณาธิการผู้พิมพ์ผู้โฆษณา
จรัส ศรีน้ำเงิน

สำนักงาน

273, 275 เจริญพานลอยสุทธิสาร
ถนนวิภาวดีรังสิต พญาไท
กทม. 10400
โทร. 2783439, 2790771
พิมพ์ที่

สหการพิมพ์

12 ถ. สุทธิสาร ห้วยขวาง
กรุงเทพมหานคร
โทร. 2220045, 2210620

“...เมื่อได้ทราบจากรายงานว่า ปีนี้คณะ
กรรมการบริหารได้จัดการประชุมวิชาการ เรื่อง
“สารนิเทศกับการพัฒนาประเทศ” แสดงว่าท่าน
ตระหนักดีถึงบทบาทและความสำคัญของข่าว
สารความรู้ ซึ่งทวีปริมาณมากขึ้นทุกทีในสังคม
ยุคปัจจุบัน จำเป็นที่ห้องสมุดและศูนย์เอกสาร
จะต้องมีการเปลี่ยนแปลงเคลื่อนไหว และปรับ
ปรุงให้ก้าวหน้าเพื่อให้สอดคล้องกับแผนพัฒนา
ของประเทศ วิทยาการที่เปลี่ยนแปลง และเทคโนโลยีสมัยใหม่ จะทำให้บริการสารนิเทศเป็น
ไปได้อย่างมีประสิทธิภาพและตรงกับความต้องการ
ของผู้ใช้บริการอยู่เสมอ...”

พระราโชวาท

สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ

สยามบรมราชกุมารี

วารสาร ห้องสมุด T.L.A. Bulletin

ปีที่ ๒๙ ฉบับที่ ๑ มกราคม - มีนาคม ๒๕๒๘

ส	า	ร	บ	ญ
บรรณาธิการ				๔
นโยบายสารนิเทศและระบบสารนิเทศแห่งชาติ				๕
แม่นมาส ขวาลิต				
แอสติน โฟ				๑๖
อุทัย ทุตริยะโพธิ				
โครงการระบบสารนิเทศแห่งชาติ				๒๔
สังคมข่าวสารในชีวิตประจำวัน				๓๒
พิชัย วาสนาสง				
สารนิเทศกับการพัฒนาบุคคลและชุมชน				๓๔
เกษมา วรวรรณ ณ อยู่ธยา/จรัญ จันทลักษณ์/สายสุรี จุติกุล/สมบูรณ์ คิงหมานันท์				
บทบาทของการสื่อสารในการพัฒนาสตรีทางด้านการศึกษา				๓๙
อุบลวรรณ ปิติพัฒน์โมษิต				
งานสารนิเทศทางด้านประชากรศาสตร์				๖๑
นพวรรณ จงวัฒนา				
ระบบข้อมูลสารสนเทศทางการเกษตรและเทคโนโลยีระหว่างประเทศ				๗๐
และงานศูนย์สารสนเทศทางการเกษตรแห่งชาติในประเทศไทย				
พิบูลศิลป์ วัฒนนะพงศ์				
การเผยแพร่สารนิเทศสู่ชนบท				๗๔
เรณู เปียชื่อ				
ข้อวิจารณ์จากผู้อ่าน				๙๒

บรรณาธิการ

สารนิเทศ หรือข่าวสารความรู้ เป็นทรัพยากรอย่างหนึ่งสำหรับการพัฒนาประเทศ มีความสำคัญพอ ๆ กับ ทรัพยากรมนุษย์และทรัพยากรธรรมชาติ สมาคมห้องสมุดฯ ตระหนักถึงบทบาทและความสำคัญของข่าวสารความรู้ จึงได้จัดการประชุมวิชาการ เรื่อง “สารนิเทศกับการพัฒนาประเทศ” และคณะผู้จัดทำวารสารได้เลือกสรรบทความ และเอกสารประกอบการประชุมบางเรื่อง มาตีพิมพ์ในวารสารฉบับนี้เพื่อเผยแพร่แนวคิด และพัฒนาการของระบบ สารนิเทศ และเพื่อกระตุ้นให้ห้องสมุดและศูนย์เอกสารเกิดความเคลื่อนไหว ปรับปรุง พัฒนา ระบบข่าวสารข้อมูลให้ ก้าวหน้าสอดคล้องกับแผนพัฒนาประเทศ และมีบทบาทในการพัฒนาประเทศ

ห้องสมุด ศูนย์เอกสาร เป็นแหล่งทรัพยากรสารนิเทศที่สมบูรณ์ แต่น่าเสียดายที่ระบบงานสารนิเทศมิได้เกิดขึ้น หรือเกิดขึ้นใน ลักษณะ “ตามมีตามเกิด” ข้อที่น่าสังเกตก็คือถ้าหากความต้องการสารนิเทศมีมากขึ้นในขณะที่งานบริการสารนิเทศยังล่าช้า ก็จะมีผลกระตุ้น ให้เกิดหน่วยงานอื่น ๆ ขึ้นมาทำหน้าที่บริการสารนิเทศ และห้องสมุดหรือศูนย์เอกสารก็จะรู้สึกเหงา ผลที่ตามมาก็คือความสนับสนุนจาก ฝ่ายต่าง ๆ จะลดลงไป

งานสารนิเทศช่วยสร้างบรรยากาศที่มีชีวิตชีวา ไม่รู้สึกเหงา มีกิจกรรมมากมาย ที่กระตุ้นให้ทำงานทางวิชาการที่มีคุณค่า เช่น การเก็บรวบรวม แสวงหาข้อมูลข่าวสารความรู้ การผลิต และเผยแพร่ ข่าวสารความรู้ในรูปแบบต่าง ๆ การให้ความรู้ การฝึกอบรม เป็นต้น

วารสารฉบับนี้ เป็นฉบับแรกของคณะกรรมการบริหารชุดใหม่ซึ่งมี ศาสตราจารย์แก่นมาศ ขวลิต เป็นนายก สมาคม วารสารฉบับแรก นิยมตีพิมพ์รายงานการประชุมสามัญประจำปีทั้งฉบับ แต่คณะผู้จัดทำวารสารได้เปลี่ยนแปลงบ้างโดยแสวงหาบทความใหม่เพิ่มเติม แม้ว่าการแสวงหาเรื่องใหม่ ๆ จะต้องใช้เวลามากขึ้นแต่ก็จะได้ทรงคุณค่า ความรู้ความเข้าใจกว้างขวางขึ้น เช่น เรื่อง บทบาทของการสื่อสารในการพัฒนาสตรี งานสารนิเทศทางด้านประ- ชากรศาสตร์และด้านเกษตร และการเผยแพร่ข่าวสารสู่ชนบท

คณะผู้จัดทำวารสารมีนโยบายในการจัดพิมพ์วารสารปีพ.ศ. 2528 อีก 3 ฉบับ ตามแนวเรื่องดังนี้ ฉบับที่ 2 ปีเยาวชนสากล รองศาสตราจารย์ นวลจันทร์ รัตนกร บรรณาธิการประจำฉบับ ฉบับที่ 3 การบริหารห้องสมุด Q.C. Circle ฯลฯ ดร.จิรวรรณ ภักดีบุตร เป็นบรรณาธิการประจำฉบับ และ ฉบับที่ 4 หนังสือและการพิมพ์ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ชุดิมา สัจจานันท์ เป็นบรรณาธิการ

แต่ละฉบับยังมีบทความแนวอื่นด้วยเพื่อสนองความสนใจของสมาชิกซึ่งมีความต้องการเนื้อหาที่หลากหลาย พร้อมกับเสนอเรื่องประจำสำหรับแลกเปลี่ยนความคิดเห็นตอบปัญหา และเสนอนวัตกรรมหรือพัฒนาการ ใหม่ ๆ ในวงการห้องสมุด และศูนย์สารสนเทศ

คณะผู้จัดทำวารสารจะมีพลังมีกำลังใจมากขึ้น ถ้าหากท่านสมาชิกท่านผู้อ่านได้ร่วมถกเถียง วิพากษ์วิจารณ์ ให้ข้อเสนอแนะ และส่งบทความมาตีพิมพ์ในวารสารของท่านเอง

บุญเรือง เนียมหอม

นโยบายสารนิเทศ และระบบสารนิเทศแห่งชาติ

“สารนิเทศเป็นทรัพยากรสำคัญ
อย่างหนึ่งสำหรับการพัฒนา ไม่
ยิ่งหย่อนไปกว่าทรัพยากรธรรม
ชาติ และทรัพยากรมนุษย์ ซึ่ง
ถ้าปราศจากทรัพยากร สารนิเทศ
แล้ว ก็จะพัฒนาได้ยาก”

๑. คำจำกัดความ

สารนิเทศ แปลจากคำภาษาอังกฤษว่า
Information หมายถึง ความรู้ ข้อมูลข่าวสาร
ซึ่งมีผู้ทำให้เกิดขึ้น รวบรวม เก็บในรูปแบบ
ต่าง ๆ เช่น ใช้คำพูด ภาพเขียน ทั้งที่มอง
เห็นด้วยตาเปล่า และที่ต้องใช้เครื่องแสดง เพื่อ
ส่งต่อไปหรือกระจายออกไปสู่ผู้ที่ต้องการใช้

เอกสารการประชุมสามัญประจำปี ๒๕๒๗ ของสมาคม
ห้องสมุดแห่งประเทศไทย ในพระราชูปถัมภ์ สมเด็จพระ
เทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เรื่อง
สารนิเทศกับการพัฒนาประเทศ ๑๗ - ๒๐ ธันวาคม
๒๕๒๗ ณ ห้องประชุมใหญ่ โรงแรมบางกอกพาเลส
กรุงเทพ ฯ

ระบบ แปลจากคำภาษาอังกฤษว่า System หมายถึง องค์การ หรือหน่วยงานที่เกิดจากการรวมสิ่งต่าง ๆ ซึ่งมีลักษณะซับซ้อนให้เข้าลำดับประสานเป็นอันเดียวกัน ตามหลักเหตุผลทางวิชาการ ระเบียบที่ทำให้เกิดเป็นระบบขึ้น มีวัตถุประสงค์ที่จะให้ดำเนินการตามเป้าหมายได้อย่างมีประสิทธิภาพ

แห่งชาติ แปลจากคำภาษาอังกฤษว่า National หมายถึง ระดับสังคมที่ใหญ่ที่สุดรวมทุกคนที่อยู่ในประเทศเดียวกัน

๒. ความสำคัญของสารนิเทศ

ที่ประชุมครั้งแรกของระบบสารนิเทศระหว่างชาติเกี่ยวกับข้อมูลทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งชาติ ณ เมืองเซอร์เชค โนวิประเทศยูโกสลาเวีย ๒๐-๒๓ เมษายน พ.ศ. ๒๕๑๙ (The First UNISIST Meeting on the Planning and Implementing of National Information Activities in Science and Technology, Herceg Novi, Yugoslavia 20 - 23 April 1976) ได้เน้นถึงความสำคัญของความรู้ ข้อมูลข่าวสารว่า เป็นทรัพยากรสำคัญประการหนึ่งสำหรับการพัฒนา ไม่ยิ่งหย่อนไปกว่าทรัพยากรธรรมชาติ และทรัพยากรมนุษย์ มีลักษณะพิเศษเฉพาะ คือ

ก. ไม่รู้จักจบสิ้น เกิดขึ้นใหม่เรื่อย ๆ

ข. มีความสัมพันธ์เชื่อมโยงกับทรัพยากรมนุษย์ มนุษย์ซึ่งไม่มีความรู้ ก็มีความสำคัญน้อย ความรู้ซึ่งไม่มีผู้ใช้ ก็มีค่าน้อย

ค. ทันสมัยอยู่เสมอ นักวิทยาศาสตร์และวิศวกรจะนำความรู้ให้ทันสมัยอยู่เสมอ

ทรัพยากรสารนิเทศมีความจำเป็นมากสำหรับการพัฒนาทางสังคมและเศรษฐกิจ ต้องให้ทุกคนทุกประเทศรู้คุณค่า และใช้ความพยายามอย่างที่สุด ในการวางแผน จัดโครงสร้าง พัฒนาระบบ และบริการสารนิเทศขึ้นมาให้ได้ระดับทัดเทียมกัน ให้เกิดมี "สังคมแห่งความรู้" (Knowledge Society) ทั่วโลก นับแต่ พ.ศ. ๒๕๐๓ เป็นต้นมา ได้มีการกระจายความคิดที่จะก่อให้เกิดบริการก้าวหน้าทางสารนิเทศ เป็นต้นว่า

- รัฐบาลจะต้องอุทิศความสนใจและแบ่งสรรทรัพยากรให้เพียงพอ ในการสร้างระบบสารนิเทศและบริการสารนิเทศในระดับชาติ

- ต้องตั้งเป้าหมาย และวัตถุประสงค์ร่วมกันในระดับระหว่างชาติ

- ต้องกำหนดมาตรฐานที่เกื้อกูลการแลกเปลี่ยนผลผลิตทางสารนิเทศ และการให้บริการสาร

นิเทศ ภายในประเทศ และระหว่างประเทศต่าง ๆ ขึ้น

- ต้องจัดตั้งองค์กรระหว่างรัฐบาลขึ้น เพื่อส่งเสริมการดำเนินงาน และการประสานงานในระดับชาติ และระหว่างชาติ

๓. สิ่งจำเป็นสำหรับการสร้างและจัดระบบ สารนิเทศแห่งชาติ

๓.๑ แหล่งวัสดุหรือทรัพยากรสารนิเทศ
ซึ่งจะต้องมีเพียงพอแก่การให้ความรู้ ข้อมูล
ข่าวสารแก่ทุกคนในชาติ ไม่ว่าจะอยู่ ณ ที่
ใด ความรู้จะต้องทันสมัยครบถ้วน แหล่งวัสดุ
นี้แบ่งอย่างกว้าง ๆ เป็น ๓ ประเภทคือ

ก. ห้องสมุดประเภทต่าง ๆ

ข. ศูนย์เอกสาร (ข่าวสาร) ซึ่งนอก
จากจะทำหน้าที่บันทึก และเผยแพร่ข้อมูลชั้น
สอง และชั้นสามแล้ว อาจจะได้รับวัสดุชั้นหนึ่ง
เฉพาะวิชาด้วย

ค. หอจดหมายเหตุ หรือศูนย์เอกสาร
บริหารงานของรัฐ หรือขององค์กร บริษัท
สถาบัน และสมาคม

เนื่องจากในปัจจุบันความหมายของคำ
Information ขยายขอบเขตออกไปมาก จึง
รวมแหล่งกำหนดสารนิเทศเข้าไปด้วย เช่น
สำนักข่าวสาร สำนักพิมพ์หนังสือ สถาบันการ
วิจัย สมาคมทางวิชาชีพ ซึ่งผลิตวารสาร และ
เอกสารทางวิชาการ เป็นต้น

๓.๒ แหล่งผลิตบุคลากรที่ดำเนินงาน
ทางสารนิเทศในระดับต่าง ๆ ได้แก่ โรงเรียน
หรือภาควิชาบรรณารักษศาสตร์ และภาควิชา
นิเทศศาสตร์ในระดับมหาวิทยาลัย ศูนย์ฝึกอบรม

นักเอกสารสนเทศเฉพาะเรื่อง ที่ดำเนินการต่อ
เนื่อง อาจเป็นศูนย์เอกเทศ หรือเป็นส่วน
หนึ่งขององค์กรสถาบันเฉพาะวิชา

๓.๓ การเชื่อมโยงกับบุคลากรที่ทำให้
เกิดความรู้ ข้อมูล ข่าวสาร เช่น นักวิจัย นัก
วิทยาศาสตร์ สถาบันการพัฒนาต่าง ๆ เป็นต้น
เพื่อให้ได้มาซึ่งความรู้ในรูปแบบต่าง ๆ เช่น
รายงานการวิจัย รายงานการประชุมทางวิชาการ
ทำเนียบนามบุคลากรทางวิชาการ เป็นต้น

๓.๔ การเชื่อมโยงกับบุคลากรซึ่งใช้
ความรู้ ข้อมูล ข่าวสาร เช่น นักบริหารผู้ตัดสินใจ
หน่วยงานของรัฐบาล สถาบันการศึกษา
เศรษฐกิจและสังคม สถาบันการค้นคว้าวิจัย
สถาบันเพื่อการพัฒนา เป็นต้น เพื่อให้ทราบว่า
ใคร สถาบันไหน ต้องการความรู้ ข้อมูล
ข่าวสาร อย่างไร เมื่อไร

๓.๕ การติดต่อสื่อสารกับผู้ใช้ รับ และ
ส่งสารให้ผู้ผู้ใช้โดยใช้เทคนิคสมัยใหม่ เพื่อการ
เก็บ นำออกใช้ ซึ่งความรู้ ข้อมูล ข่าวสาร
และเทคนิคโทรคมนาคม เพื่อกระจายความรู้
ข้อมูล ข่าวสาร ไปยังผู้ใช้อย่างไรก็ตาม

๓.๖ ระบบซึ่งเกิดขึ้นจากการจัดรวม
แหล่งผลิต บุคลากร และการเชื่อมโยงเข้าด้วย
กันอย่างมีระเบียบ ด้วยการประสานงาน ร่วม
มือ และใช้มาตรฐานเหมือนกัน หรือคล้ายคลึงกัน

ให้สามารถใช้และแลกเปลี่ยนวัสดุ ข้อมูล และซอฟต์แวร์ระหว่างกันได้

๓.๗ นโยบายในระดับชาติ ซึ่งจะส่งเสริมให้เกิดการสร้างระบบสารนิเทศให้เป็นไปอย่างถูกต้องตามระเบียบและวิธีการ และให้สามารถมีเงินเพื่อดำเนินการอย่างเพียงพอ

๓.๘ กลไกสำหรับการเชื่อมโยง และประสานงานในระบบ รวมทั้งกฎหมายข้อบังคับที่จำเป็นสำหรับการสร้างระบบ และการเชื่อมโยงระบบสารนิเทศแห่งชาติ เข้ากับระบบส่วนภูมิภาค และสากล

๔. กลไกเพื่อการเชื่อมโยง และประสานงาน

๔.๑ จำเป็นต้องมีการเชื่อมโยงแหล่งความรู้ต่าง ๆ ให้เข้าเป็นระบบ และเชื่อมโยงแกนหลักเข้าด้วยกัน

๔.๒ รูปแบบของกลไกเป็นได้หลายอย่าง เช่น คณะกรรมการ สภา หรือถ้ากำหนดให้หน่วยงานใดหน่วยงานหนึ่ง ที่มีอยู่แล้วทำหน้าที่นี้ จะต้องอยู่ในระดับที่สามารถประสานงาน และเชื่อมโยงกับหน่วยงานอื่น ๆ ได้ จะต้องประกอบด้วยตัวแทนของส่วนงานที่เกี่ยวข้อง อาจมีมากกว่าหนึ่งก็ได้

๔.๓ หน้าที่หลักขององค์กรนี้ คือ ให้นำในการกำหนดนโยบาย วางแผนหาแหล่งเงิน แจกจ่ายความรับผิดชอบให้

แก่องค์ประกอบต่าง ๆ ของโครงสร้างติดตามผล และทำหน้าที่ประสานงานระหว่างชาติในระดับของรัฐ

๔.๔ จำเป็นต้องมีสำนักงานเลขาธิการขององค์กร เพื่อดำเนินการตามแผนและมติของคณะกรรมการหรือสภา

๔.๕ เพื่อความมั่นคงของคณะกรรมการฯ ต้องมีกฎหมายรับรองฐานะ มีการกำหนดหน้าที่ไว้อย่างแน่นอน

๕. นโยบายในระดับชาติ

๕.๑ นโยบาย คือ หลักและวิธีปฏิบัติซึ่งถือเป็นแนวดำเนินการ ในการสร้างระบบสารนิเทศแห่งชาติ รัฐบาลควรเป็นผู้กำหนด

๕.๒ สิ่งที่ต้องกำหนดไว้ในนโยบายสารนิเทศแห่งชาติ ที่สำคัญ ๆ ได้แก่

๕.๒.๑ การรับรองว่า สารนิเทศเป็นทรัพยากรสำคัญอย่างหนึ่งสำหรับการพัฒนา ไม่ยิ่งหย่อนกว่าทรัพยากรธรรมชาติ และทรัพยากรมนุษย์ซึ่งถ้าปราศจากทรัพยากรสารนิเทศแล้ว ก็จะพัฒนาได้ยาก

๕.๒.๒ รัฐจะอุทิศความสนใจ และแบ่งสรรทรัพยากรให้เพียงพอในการสร้างระบบสารนิเทศและบริการสารนิเทศในระดับชาติ

๕.๒.๓ รัฐจะตราระเบียบข้อบังคับกฎหมายที่เกื้อกูลการจัดระบบสารนิเทศ ให้ผู้ใช้สามารถเข้าถึงและรับความรู้ได้ทุกคน ไม่ว่าจะอยู่ ณ ที่ใด ให้ชนในชาติ มีสิทธิในการใช้สารนิเทศได้ตามที่รับรองกันไว้ เป็นสิทธิแห่งมนุษยชน

๕.๒.๔ รัฐจะดูแลดำเนินการให้มีการฝึกอบรมเจ้าหน้าที่ผู้ดำเนินงาน ด้านสารสนเทศในระดับต่าง ๆ ให้ผู้ปฏิบัติงานมีสถานภาพและเงินเดือนควรแก่ความยากง่ายของงาน ไม่ต่ำกว่างานวิชาการด้านอื่น ๆ

๕.๒.๕ รัฐจะดูแลดำเนินการให้มีการฝึกสอนเกี่ยวกับการใช้สารสนเทศ แก่ผู้ใช้ในระดับต่าง ๆ เพื่อให้สามารถนำสารสนเทศ ไปใช้ในการพัฒนาตนเอง และพัฒนาประเทศได้

๕.๒.๖ รัฐจะส่งเสริมกิจกรรมซึ่งเกื้อกูลการสร้างและดำเนินงานตามระบบ เช่น การกำหนดมาตรฐานต่าง ๆ ในการดำเนินงานทางเทคนิคสารสนเทศ การศึกษาวิจัยเพื่อใช้เครื่องคอมพิวเตอร์ และเครื่องจักรกลอื่นใดอันจะมีขึ้นในอนาคต มาดำเนินการจัดเก็บ และกระจายข้อมูลทางสารสนเทศ ให้อย่างครบถ้วน รวดเร็ว และกระจายออกไปได้ทุกหนทุกแห่ง

๕.๒.๗ รัฐจะส่งเสริมการร่วมมือและประสานงานสารสนเทศในระดับภูมิภาค และระดับสากล โดยพิจารณารับรองข้อตกลงระหว่างชาติที่ให้เกิดผลดีร่วมกัน และให้ระบบสารสนเทศในชาติมีประสิทธิภาพทัดเทียมประเทศที่พัฒนาแล้ว ทั้งในการรับและกระจายสารสนเทศ

ระบบสารสนเทศแห่งชาติ

ข้อเสนอขององค์การศึกษา วิทยาศาสตร์ และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ

1. ประวัติ

คำระบบสารสนเทศแห่งชาติ มาจากภาษาอังกฤษว่า National Information Systems (NATIS) เป็นคำซึ่งองค์การศึกษา สหประชาชาติได้รับรองในที่ประชุมระหว่าง

ชาติว่าด้วยการวางแผนโครงสร้างงานเอกสาร ห้องสมุด และจดหมายเหตุ ในระดับชาติ เมื่อวันที่ ๒๓-๒๗ กันยายน ๒๕๑๗ (ค.ศ. 1974)

การประชุมนี้มีขึ้นเพื่อหาทางแก้ปัญหาการกระจายความรู้ ข้อมูล และข่าวสารซึ่งรวมเรียกว่า สารสนเทศ (Information) สารสนเทศมีความสำคัญยิ่งยวดในการพัฒนามนุษย์และสังคมในทุก ระดับ ในการสร้างความเข้าใจอันดีระหว่างกัน และสร้างความสงบสุข ปรากฏว่า ประเทศและชุมชนที่ร่ำรวยเท่านั้นจึงจะมีแหล่งสารสนเทศบริบูรณ์ มีการใช้วิธีการกลไกและเครื่องมือสมัยใหม่ ในการกระจายความรู้ได้ครบถ้วน รวดเร็วตามความต้องการ ไม่ว่าในระยะใกล้หรือไกล แม้ในประเทศเดียวกัน ความแตกต่างระหว่างแหล่งสารสนเทศก็มีอยู่ องค์การศึกษาฯ สหประชาชาติ จึงร่วมกับสหพันธ์สมาคมห้องสมุดระหว่างชาติ (International Federation of Library Associations-IFLA) สหพันธ์ระหว่างชาติว่าด้วยการทำเอกสาร (International Federation for Documentation-FID) และสภา ระหว่างชาติว่าด้วยการจัดหมายเหตุ (International Council on Archives-ICA) จัดประชุมหลายครั้งในระดับทวีป เพื่อหาทางปรับปรุง การกระจายสารสนเทศให้ทั่วถึงกัน ผลของการประชุมระดับทวีปแต่ละครั้งได้นำมาประมวลกันเข้า ได้ความฉันทามติว่า จะต้องมีการ

ดำเนินการเกี่ยวกับสารสนเทศให้เป็นระบบ และให้จัดในระดับชาติ ขอให้รัฐสมาชิกแต่ละประเทศพิจารณาจัดตั้ง หรือปรับปรุงโครงสร้างสำหรับให้บริการได้ทั่วถึงทั้งประเทศตามความเหมาะสม หรือตามแต่ละจัดได้ในสภาพของเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม ความก้าวหน้าทางวิทยาการสมัยใหม่ และนโยบายการสื่อสารแห่งชาติ

หมายเหตุ สมาคมห้องสมุดแห่งประเทศไทย ได้จัดหัวข้อเรื่อง ระบบสารสนเทศแห่งชาติ เป็นการประชุมทางวิชาการในการประชุมสามัญประจำปี พ.ศ. ๒๕๒๐ ได้ร่างนโยบายว่า ด้วยสารสนเทศแห่งชาติขึ้น เพื่อเสนอรัฐบาลพิจารณา แต่หลังจากนั้นก็ไม่ได้มีการเคลื่อนไหวอีก

๒. องค์ประกอบของระบบสารสนเทศ

๒.๑ กฎหมาย ระเบียบข้อบังคับ ที่เกื้อกูลการจัดระบบ

๒.๒ ความสนับสนุนทางการเงิน

๒.๓ บุคลากรที่มีความสามารถ

๒.๔ เทคโนโลยีทันสมัยทางสารสนเทศ

๒.๕ กลไกเพื่อการประสานงานระหว่างส่วนต่าง ๆ ของระบบ

ที่ประชุมได้เสนอแก่รัฐสมาชิกว่า เพื่อจัดตั้งและพัฒนาระบบ ขอให้พิจารณาแต่งตั้งองค์การเพื่อการประสานงานโดยเร็วที่สุด

ไม่เกินสี่ปีหลังจากการประชุม คือ พ.ศ. ๒๕๑๖ ในการจัดระบบสารสนเทศแห่งชาติ ควรคำนึงถึงการประสานงาน ขอความร่วมมือจากรัฐหรือองค์การระหว่างประเทศด้วย ให้มีการกระจายข่าวเกี่ยวกับเรื่องนี้ให้รู้ทั่วถึงกัน โดยหลักการแล้ว ประชากรทั้งโลกควรมีสติได้รับบริการทางความรู้ทั่วถึงกัน (ตามสิทธิแห่งมนุษยชาติ) บริการสารสนเทศแห่งโลกจึงควรมีขึ้น จะทำดังนี้ได้ก็ต้องจัดโครงสร้าง เช่น ระบบสารสนเทศแห่งโลกซึ่งรวมระบบสารสนเทศแห่งภูมิภาคและแห่งชาติเข้าอยู่ในระบบเดียวกัน

สำหรับการจัดระบบสารสนเทศแห่งโลกนั้น ที่ประชุมได้เน้นถึงการปฏิบัติทางเทคโนโลยี โดยเฉพาะในการใช้เครื่องคอมพิวเตอร์ว่าควรพิจารณาถึงมาตรฐานและการแลกเปลี่ยนข้อมูล ซึ่งเก็บไว้ในเครื่องคอมพิวเตอร์ ถ้าแต่ละระบบในระดับชาติ ระดับภูมิภาค จะใช้มาตรฐานเดียวกัน และคำนึงถึงความเป็นไปได้ในการใช้ข้อมูลร่วมกันแล้ว ความหวังที่ทุกคนในโลกจะได้รับการบริการสารสนเทศในรูปแบบต่าง ๆ ไม่ว่าเขาจะอยู่ ณ ที่ใด ก็จะเป็นไปได้

การจัดระบบสารสนเทศในระดับใด ๆ ก็ตาม มิใช่การจัดโครงสร้างขึ้นใหม่หากเป็นการจัดกลไกการประสานงาน เพื่อให้องค์ประกอบทุกส่วนของระบบพัฒนาขึ้นมาได้ในระดับใกล้เคียง

เดียวกัน จะได้ปฏิบัติงานร่วมกันได้ หากจะมีการจัดสร้างองค์การหรือสถาบันก็เฉพาะส่วนที่ยังไม่มีมาแต่เดิมเท่านั้น

๓. สิ่งจำเป็นต้องมีในการจัดระบบสารนิเทศแห่งชาติ

ที่ประชุมได้กำหนดว่า ในการจัดระบบสารนิเทศแห่งชาติ จะต้องมียังจำเป็นดังต่อไปนี้

นโยบายสารนิเทศแห่งชาติ

นโยบายสารนิเทศแห่งชาติจะให้แนวทางในการวางแผนโครงการสารนิเทศแห่งชาติ จึงจำเป็นต้องกำหนดให้มีก่อนสิ่งอื่น นโยบายนี้ควรสอดคล้องกับความต้องการของประชาชนทุกวัยทุกกลุ่มในชาติ และควรสอดคล้องกับแผนพัฒนาทั่วไปของชาติ

ส่งเสริมและกระตุ้นให้มีการใช้บริการสารนิเทศ

จำเป็นต้องมีกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อให้ชนในชาติรู้จักประโยชน์ และรู้จักใช้บริการสารนิเทศ มหาวิทยาลัย และสถาบันการศึกษาต่าง ๆ ควรจัดสอนวิธีการใช้แหล่งนิเทศต่าง ๆ

ส่งเสริมนิสัยรักการอ่าน

ห้องสมุดโรงเรียน ห้องสมุดประชาชน หรือองค์การอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา

ของเด็กในวัยเรียน ควรมีโครงการที่ชักจูงและส่งเสริมให้เด็กมีนิสัยรักการอ่าน

สำรวจความต้องการของคนในชาติ

ควรจัดการสำรวจความต้องการ ของชนแต่ละกลุ่มแต่ละวัยว่า มีความต้องการอย่างไร ทั้งนี้เพื่อจะได้นำผลของการสำรวจมาประกอบ การวางแผนระบบสารนิเทศแห่งชาติ

วิเคราะห์และประเมินค่าของแหล่งสารนิเทศที่มีอยู่

ก่อนวางแผนระบบสารนิเทศแห่งชาติ จะต้องสำรวจโดยกว้างขวางและถี่ถ้วนว่า มีแหล่งสารนิเทศอยู่ที่ไหนบ้าง แต่ละแห่งมีขีดความสามารถ และความพร้อมในการให้บริการ หรือเข้าร่วมในระบบได้อย่างไร แหล่งสารนิเทศในที่นี้ รวมสามกลุ่มใหญ่ คือ ห้องสมุด ศูนย์เอกสาร (ข่าวสาร) และหอจดหมายเหตุ

วิเคราะห์กำลังบุคคลากรสารนิเทศ

มีการศึกษาและวิเคราะห์อย่างละเอียด ทั้งในด้านปริมาณและคุณภาพของบุคลากรที่ดำเนินงานสารนิเทศอยู่ในขณะนี้ ข้อมูลนี้จำเป็นมากในการวางแผนสารนิเทศแห่งชาติ

๔. การวางแผนระบบสารนิเทศแห่งชาติ

วางแผนโครงสร้าง

องค์การซึ่งประกอบเข้าเป็นโครงสร้างระบบสารนิเทศ คือ ห้องสมุด หอจดหมายเหตุ

และศูนย์เอกสาร (ข่าวสาร) เพื่อให้องค์การทั้งสามนี้ ปฏิบัติงานสอดคล้องกัน และมีประสิทธิภาพในการให้บริการอย่างเต็มที่ ควร มีหน่วยงานหนึ่ง หรือ หลายหน่วยงาน หรือ องค์การที่ทำหน้าที่ประสานงานระหว่างองค์การทั้ง สามนี้

สร้างและเสริมบุคลากรเพื่อการปฏิบัติงานต่าง ๆ ในระบบ

ให้มีการสอนวิชาบรรณารักษศาสตร์ และ สุนทศาสตร์ ในระดับมหาวิทยาลัย สำหรับ สร้างบรรณารักษ์ นักเอกสารสนเทศ และ นักจดหมายเหตุ ในระดับวิชาชีพ ให้มีจำนวน เพียงพอ ให้มีการจัดสอนหรือฝึกอบรมบุคลากร ในระดับเจ้าหน้าที่ปฏิบัติงานทั้งสามก่อน

วางแผนทางเทคโนโลยีเพื่อสารนิเทศแห่งชาติ

ควรมีการใช้เทคโนโลยีสารนิเทศในทุก องค์การของระบบสารนิเทศแห่งชาติตามความ เหมาะสม เพื่อจะให้มีการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ ในแต่ละแห่งอย่างเต็มที่ ในการนี้ควรพยายาม ปฏิบัติตามมาตรฐานและเน้นการสามารถแลกเปลี่ยนข้อมูลระหว่างกันได้

สร้างกฎหมายที่เกื้อกูลการดำเนินงานของระบบ

สิ่งแรกที่ควรปฏิบัติ คือ ออกกฎหมาย หรือข้อบังคับที่ช่วยให้ดำเนินงานได้ กฎหมาย

จะรับรองสถานภาพของระบบและองค์การใน ระบบ รวมทั้งให้สามารถได้รับความช่วยเหลือทางการเงินของรัฐ

นอกจากกฎหมายรับรองสถานภาพของระบบแล้ว ควรมีกฎหมายอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง และเกื้อกูล เช่น สถานภาพของบุคลากรในระบบ การให้สำนักพิมพ์ส่งสิ่งพิมพ์ให้แก่รัฐ การตกลงตามข้อสัญญาระหว่างประเทศเกี่ยวกับการแลกเปลี่ยนสิ่งพิมพ์ ข้อตกลงว่าด้วยการนำเข้าซึ่งสิ่งพิมพ์โดยปลอดภาษีขาเข้า การรับรองปริญญาบัตร หรือประกาศนียบัตรของผู้จบ การศึกษาทางวิชาบรรณารักษศาสตร์ สุนทศาสตร์ และจดหมายเหตุ กฎหมายว่าด้วยการสงวนรักษาหนังสือและเอกสารโบราณ ว่าด้วยการให้ใช้เอกสารของรัฐซึ่งเปิด เผย ได้ เป็นต้น

การเงิน

จะต้องมีการสนับสนุนทางการเงินอย่าง เพียงพอ ให้จัดระบบได้อย่างมีประสิทธิภาพ เงินดำเนินการส่วนใหญ่ต้องมาจากรัฐบาล ในประเทศที่พัฒนาแล้ว งบประมาณเพื่อการ สารนิเทศ มีโดยเฉลี่ยประมาณร้อยละ ๕ ของ งบประมาณทั้งหมด ควรวางแผนการเงินอย่าง รอบคอบ เพื่อให้ได้ผลมากที่สุด อาจพิจารณา ความช่วยเหลือทางการเงิน จากประเทศอื่น และองค์การระหว่างประเทศ

๕. การควบคุมทางบรรณานุกรมในระดับระหว่างชาติ และระบบสารนิเทศแห่งชาติ

การควบคุมทางบรรณานุกรมในระดับระหว่างชาติ (Universal Bibliographic Control - UBC) นั้น จำต้องอาศัยการควบคุมทางบรรณานุกรมในระดับชาติ ซึ่งต้องมีประสิทธิภาพคือ สามารถบันทึกรายการทางบรรณานุกรมของสิ่งพิมพ์ทุกชิ้นที่ผลิตขึ้นในชาติ

วัตถุประสงค์ของการควบคุมบรรณานุกรมในระดับระหว่างชาติ ก็คือทำให้บริการข้อมูลทางบรรณานุกรมในระดับชาติ ให้ผู้ใช้ข้อมูลทุกคนในโลกได้รับประโยชน์ การให้บริการข้อมูลในระดับระหว่างชาติจะทำได้ก็ต่อเมื่อ แต่ละประเทศใช้มาตรฐานการลงรายการแบบเดียวกันหรือซึ่งอาจแลกเปลี่ยนกันได้ (โดยใช้เครื่องคอมพิวเตอร์) ความมุ่งหมายในอันดับต่อไปของการควบคุมบรรณานุกรมในระดับระหว่างชาติ คือ การให้ทุกคนในโลกมีโอกาสดูอ่านและใช้สิ่งพิมพ์ ไม่ว่าสิ่งพิมพ์นั้นจะอยู่ที่ไหน ความคิดนี้เรียกชื่อในกาลต่อมาว่า Universal Accessibility of Publications (UAP)

ควรพิจารณาปรับปรุงหรือตรากฎหมายข้อบังคับเกี่ยวกับการจัดทำบรรณานุกรมแห่งชาติ ปรับปรุงเทคโนโลยี แบบแผน และมาตรฐานการทำบรรณานุกรมแห่งชาติ ควรพิจารณาใช้มาตรฐานและกฎเกณฑ์ระหว่างชาติ เช่น มาตรฐานการให้เลขประจำหนังสือแต่ละ

รายชื่อ (International Standard Book Number - ISBN) มาตรฐานระหว่างชาติในการลงรายการทางบรรณานุกรมของสิ่งพิมพ์ซึ่งมีจำนวนจำกัด (International Standard Bibliographic Description for Monographs - ISBD(M) มาตรฐานระหว่างชาติในการลงรายการทางบรรณานุกรมของวารสาร (International Standard of Bibliographic Description for Serials - ISBD(S) มาตรฐานการให้เลขประจำวารสารแต่ละรายชื่อ (International Standard Serial Number - ISSN)

หมายเหตุ ประเทศไทยขณะนั้นก็ได้อยู่ในส่วนหนึ่งของ UBC แล้วคือ ศูนย์ข้อมูลวารสารระหว่างชาติแห่งประเทศไทยของหอสมุดแห่งชาติ เป็นสมาชิกของระบบศูนย์ข้อมูลวารสารระหว่างชาติ (International Serials Data System - ISDS) และศูนย์เลขประจำหนังสือระหว่างชาติแห่งประเทศไทย ของหอสมุดแห่งชาติ เป็นสมาชิกของศูนย์ระหว่างชาติในการให้เลขประจำหนังสือทั่วโลก (International Center for Standard Book Number) รัฐบาลไทยเป็นภาคีสมาชิกของสนธิสัญญาว่าด้วยลิขสิทธิ์ ณ กรุงเบิร์น (Berne Copyright Convention) ได้ลงนามในข้อตกลงว่าด้วยการนำเข้าซึ่งวัสดุเพื่อการศึกษา วิทยาศาสตร์ และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ

(The Agreement on the Importation of Educational, Scientific and Culture Materials)

๖. บทบาทขององค์กรระหว่างชาติในการสร้างหรือพัฒนาระบบสารนิเทศแห่งชาติ

ความเจริญก้าวหน้าในกิจการต่างๆ ต้องอาศัยความรู้และข้อมูลต่างๆ ซึ่งควรจะต้องให้ได้รับและส่งออกไปถึงผู้ใช้ในเวลารวดเร็วทันการ อุปสรรคในการรับ ส่งและแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารต่างๆ ยังมีอยู่อีกเป็นอันมาก ได้มีการจัดตั้งระบบสารนิเทศระหว่างชาติเฉพาะเรื่องขึ้นหลายระบบ เช่น ระบบระหว่างชาติเกี่ยวกับสารนิเทศทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี (United Nations International System for Information in Science and Technology - UNISIST) ระบบระหว่างชาติเกี่ยวกับสารนิเทศทางนิวเคลียร์ (International Nuclear Information System - INIS) ระบบระหว่างชาติเกี่ยวกับสารนิเทศทางเกษตร (Agricultural Information System - AGRIS) เป็นต้น

ระบบสารนิเทศระหว่างชาติเหล่านี้ อาศัยองค์การหรือสถาบันในแต่ละประเทศเป็นผู้ให้ข้อมูล แลกเปลี่ยนกับบริการที่ประเทศจะได้รับจากระบบสารนิเทศระหว่างชาติ โดยเหตุที่ระดับของการพัฒนาขององค์กร หรือสถาบัน

ทางสารนิเทศ ในประเทศที่กำลังพัฒนาบางประเทศยังไม่สูงพอที่จะเข้าร่วมในระบบซึ่งใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่ได้ สถาบันที่เป็นผู้ดำเนินการระบบ จึงควรพิจารณาให้ความช่วยเหลือระบบสารนิเทศแห่งชาติให้สามารถเข้าร่วมระบบได้ อาจเป็นความช่วยเหลือทางการเงิน ให้ผู้เชี่ยวชาญมาช่วยพัฒนาระบบ ผูกอบรมบุคลากรให้เครื่องมือเครื่องใช้ที่จำเป็น หรือช่วยในการสร้างกฎเกณฑ์ และมาตรฐาน

๖.๑ ช่วยในการวางแผนและพัฒนาระบบสารนิเทศแห่งชาติ

องค์การศึกษาฯ สหประชาชาติ จะกำหนดไว้ในโครงการดำเนินงาน ขององค์การว่า จะมีการช่วยเหลือและร่วมมือกับรัฐสมาชิกในการสร้าง จัด และพัฒนาระบบสารนิเทศแห่งชาติ

— กำหนดวิธีการต่างๆ ในการวางแผน สร้าง จัด หรือพัฒนาระบบสารนิเทศแห่งชาติ เช่น ทำคู่มือกลไกการประสานงานสำรวจสภาพ และปัญหาของการดำเนินงานสารนิเทศในปัจจุบัน กำหนดนโยบาย ส่งเสริมสนับสนุนการวิจัย และวิเคราะห์ระบบงานซึ่งดำเนินอยู่ เพื่อหาทางแก้ไขปรับปรุง

— ช่วยในการใช้เทคโนโลยีสารนิเทศในการดำเนินงานทางเทคนิคและบริการของห้องสมุด ศูนย์เอกสาร (ข่าวสาร) และจดหมายเหตุ

“การจ้ระบบสารนิเทศในระดับใดก็ตาม มิใช่การจ้จัดโครงสร้างขึ้นใหม่ หากเป็นการจ้ดกลไกการประสานงาน เพื่อให้องค์ประกอบทุกส่วนของระบบพัฒนาขึ้นมาได้ในระดับใกล้เคียงกัน จะได้ปฏิบัติงานร่วมกันได้ หากจะมีการจ้จัดสร้างองค์การหรือสถาบัน ก็เฉพาะส่วนที่ยังไม่มีมาแต่เดิมเท่านั้น”

— จะมีโครงการสนับสนุน และส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่ มาตรฐาน และกฎเกณฑ์ต่าง ๆ ในระดับระหว่างชาติ เปิดโอกาสให้รัฐสมาชิกส่งเจ้าหน้าที่มาทำงานหรือฝึกงานที่ศูนย์บริการเอกสารด้วยเครื่องคอมพิวเตอร์ของยูเนสโก (UNESCO Computerized Documentation Services – CDS) ช่วยให้สมาชิกได้เข้าร่วมโครงการ International Information System on Research in Documentation (ISORID) จะรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับการใช้ software ต่าง ๆ และให้ความรู้แก่รัฐสมาชิกในเรื่องเหล่านี้

— ปรับปรุงโครงการฝึกอบรมบุคลากรให้สอดคล้องกับแผนการจ้จัด และพัฒนาระบบสารนิเทศแห่งชาติของรัฐสมาชิก

๖.๒ ส่งเสริมการควบคุมระหว่างชาติเกี่ยวกับบรรณานุกรม (Universal Bibliographic Control – UBC)

หมายเหตุ ยูเนสโกร่วมกับสหพันธ์สมาคมห้องสมุดแห่งชาติ (IFLA) จ้จัดประชุมระดับ

โลกเกี่ยวกับ Universal Availability of Publications (UAP) เมื่อเดือนพฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๒๕

๖.๓ โครงการระยะยาวสำหรับส่งเสริมระบบสารนิเทศแห่งชาติ

๖.๔ การจัดประชุมระหว่างรัฐบาล ในเรื่องระบบสารนิเทศแห่งชาติ และระบบสารนิเทศระหว่างชาติ

เอกสารอ้างอิง

Intergovernmental Conference on the Planning of National Documentation, Library and Archives Infrastructures. Paris, 23-27 September 1974, Paris, UNESCO, 1975.

แมนมาศ ขวลิต

การศึกษาคุณวุฒิตดกิตติมศักดิ์
สาขาบรรณารักษศาสตร์
ศาสตราจารย์
ที่ปรึกษา กรมวิชาการ
กระทรวงศึกษาธิการ

แอสตินโฟ

อุทัย ทุติยะโพธิ์

ความเป็นมา

แอสตินโฟ (ASTINFO) มีชื่อเต็มว่า The Regional Network for the Exchange of Information and Experience in Science and Technology in Asia and the Pacific ก่อตั้งโดยองค์การการศึกษาวิทยาศาสตร์ และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ (UNESCO) ตามคำแนะนำของ United Nations Conference on Science and Technology for Development (UNCSTD) เมื่อเดือนสิงหาคมปี ๑๙๗๕ เพื่อพัฒนาให้เข้าถึงข้อสนเทศทางด้านวิทยาศาสตร์ และเทคโนโลยี และการแลกเปลี่ยนข้อสนเทศในระหว่างประเทศที่กำลังพัฒนา

ในปี ๑๙๘๐ องค์การการศึกษา สหประชาชาติ ได้ศึกษาถึงเรื่องข้อสนเทศ และการใช้ข้อสนเทศ ในประเทศภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้อย่างไรก็ตาม มีโครงการหลายโครงการที่อยู่ในข่ายงาน

เอกสารการประชุมสามัญประจำปี ๒๕๒๗ ของสมาคมห้องสมุดแห่งประเทศไทย ในพระราชูปถัมภ์ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เรื่อง สารนิเทศกับการพัฒนาประเทศ ๑๗-๒๐ ธันวาคม ๒๕๒๗ ณ ห้องประชุมใหญ่ โรงแรมบางกอกพาเลส กรุงเทพฯ

ของแอสตินโฟ ได้ดำเนินอยู่แล้วในภูมิภาค
เป็นต้นว่า การฝึกอบรม การพัฒนาการศึกษา
โครงการงานทางเทคนิค

วัตถุประสงค์ของแอสตินโฟ ก็เพื่อพัฒนางาน
ด้านสารนิเทศทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีทั้งใน
ระดับชาติ และระดับภูมิภาค ในรูปลักษณะข่ายงาน
ทางสาขาวิชาหลักสำคัญ ๆ ของแอสตินโฟ อาจแบ่งได้
ดังนี้

- เป็นโครงการที่ดำเนินการเพื่อใช้ในประเทศ
- การวางแผนโครงการและการประเมินผลจะ
ต้องเป็นการร่วมมือกันได้ในภูมิภาค
- การสนับสนุนให้ความช่วยเหลือจะมุ่งไปใน
งานหรือโครงการที่จะเห็นผลได้เร็ว
- โครงการที่ดำเนินการจะต้องเป็นโครงการ
ที่แลกเปลี่ยน ข้อเสนอเทศและประสบการณ์และเป็นการ
ปฏิบัติงานจากระบบที่มีอยู่แล้ว และจากทรัพยากรที่
สามารถหาได้ แต่ในขณะเดียวกันก็สามารถเสริมสร้าง
ข่ายงานใหม่เพื่อช่วยเหลือและพัฒนาในที่ ๆ ต้องการ
การพัฒนา

งบประมาณ

งบประมาณที่จะใช้ในการดำเนินการจะ
ได้รับจากสำนักงานโครงการพัฒนาแห่งสห
ประชาชาติ (UNDP) แต่ถูกตัดทอนมาก อย่าง
ไรก็ตาม คาดว่าจะได้รับเพิ่มปี ๑๙๘๕-๑๙๘๖
นอกจากนี้ ยังได้ติดต่อแหล่งเงินทุนอื่น ๆ อีก
เป็นต้นว่า จาก IDRC, Lee Foundation,
JAICA

ที่ตั้งของแอสตินโฟ

ในขณะนี้ ASTINFO ยังไม่มีสำนักงาน
ถาวร UNESCO Regional office on Science
and Technology for Southeast Asia
ที่นครจาร์กาตาร์ประเทศอินโดนีเซีย รับที่จะ
ทำหน้าที่เป็นสำนักงานชั่วคราวของแอสตินโฟ
Regional Secretariat ไปก่อน และมี Mrs.
Susanne Ornager ผู้เชี่ยวชาญงานทางด้าน
นี้จากประเทศเดนมาร์ก มาประจำทำงานที่
สำนักงานเป็นเวลา ๒ ปี โดยเริ่มงานตั้งแต
วันที่ ๑ ตุลาคม ๑๙๘๔

การประชุม Consultative Meeting เกี่ยวกับแอสตินโฟ

แอสตินโฟ ได้จัดให้มีการประชุม
Consultative Meeting มาแล้วรวม ๒ ครั้ง
คือ -

ครั้งที่ ๑ วันที่ ๓-๕ ตุลาคม ๑๙๘๓

ที่นครนานกิง ประเทศสาธารณรัฐประชาชน
จีน ผู้ที่เข้าร่วมประชุมครั้งนี้มาจาก ๕ ประเทศ
คือ ออสเตรเลีย สาธารณรัฐประชาชนจีน
อินเดีย ฟิลิปปินส์ และประเทศไทย พอสรูป
ประเด็นสำคัญ ๆ ได้ดังนี้

๑. การวางแผนและการประเมินผลงาน
แอสตินโฟ จะเป็นการดำเนินการร่วมกันของ

ประเทศที่เข้าเป็นสมาชิก ซึ่งจะได้รับการช่วยเหลือจากองค์การระหว่างประเทศ

๒. เพื่อให้สามารถดำเนินการตามข้อแรกได้ องค์การศึกษา ฯ สหประชาชาติจะต้องจัดการประชุมระหว่างประเทศสมาชิกการประชุมแบ่งได้เป็น ๒ ประเภทคือ

- Regional Consultation Meetings (RCMs)
- ASTINFO Working Group Meetings (WGMs)

สำหรับ RCM คือการประชุมผู้บริหารอาวุโสในระดับวางนโยบาย

วัตถุประสงค์ RCM คือ

- เสนอวัตถุประสงค์ และองค์ประกอบที่สำคัญของกิจกรรม แอสตินโฟ
- จัดทำคู่มือเพื่อการปฏิบัติ
- ประเมินผลความก้าวหน้าของโครงการ แอสตินโฟ
- เสนอแนะสถานที่ที่จะให้ทำ pilot projects

- การประชุม RCM จะดำเนินการจัดประชุม โดยประเทศสมาชิกหรือที่สำนักงานภูมิภาคขององค์การศึกษาวิทยาศาสตร์และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ

- องค์การศึกษาวิทยาศาสตร์และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติจะเป็นผู้ร่างระเบียบวาระการประชุมและจะนำเสนอต่อประเทศสมาชิกเพื่อรับรอง

๓. การประชุม WGM จะเป็นการประชุมในระดับวิชาการ โดยจะเชิญผู้เชี่ยวชาญทางข้อสนเทศจากประเทศสมาชิกไปร่วมประชุม

ซึ่งจะมีการประชุมทุกปี โดยจะเริ่มตั้งแต่ปี ๑๙๘๔

วัตถุประสงค์ของ WGMs

- เสนอโครงการเพื่อให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์และคู่มือที่กำหนดขึ้นโดยคณะกรรมการ
- เสนอวิธีการปฏิบัติในการที่จะร่วมมือกัน
- เสนอวิธีการแก้ไขในปัญหาทางเทคนิค

๔. การประชุมจะดำเนินการให้เป็นไปตามกฎและวิธีการขององค์การ

๕. ผู้ที่จะมาเข้าร่วมประชุมทั้งสองประเภท องค์การจะเป็นผู้เชิญและออกค่าใช้จ่ายในการไปเข้าร่วมประชุม อย่างไรก็ตาม ประเทศสมาชิกอาจจะเสนอผู้เข้าประชุมเพิ่มเติมได้แต่จะต้องออกค่าใช้จ่ายเอง และจะต้องได้รับการอนุมัติจาก Director General ขององค์การ

๖. การประชุมทั้ง RCMs และ WGMs จะเสนอความคิดเห็น ตลอดจนข้อเสนอแนะเพื่อการพิจารณาต่อ Director General ขององค์การศึกษาศาสตร์และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ

๗. รายงานของทั้ง RCMs และ WGMs จะนำเสนอให้ประเทศสมาชิกได้ทราบ เพื่อที่จะได้ดำเนินการให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของแอสตินโฟ

ครั้งที่ ๒ วันที่ ๕ - ๗ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๕๒๗ ที่นครจาร์กาตาร์ ประเทศอินโดนีเซีย ผู้เข้าร่วมประชุมครั้งนี้มาจาก ๙ ประเทศ

คือ ออสเตรเลีย สาธารณรัฐประชาชนจีน
อินโดนีเซีย ญี่ปุ่น มาเลเซีย ฟิลิปปินส์
นิวซีแลนด์ ศรีลังกา และไทย

วัตถุประสงค์ของการประชุมครั้งนี้ คือ

๑. เผยแพร่กิจกรรมเกี่ยวข้องกับ แอส
ตินโฟ ของประเทศต่าง ๆ ในภูมิภาคนี้ให้เป็น
ที่รู้จักกัน โดยเฉพาะในระหว่างองค์กร
และสถาบันที่ร่วมงานและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง
กับบริการสารนิเทศ

๒. อำนาจความสะดวกในการแลกเปลี่ยน
สารนิเทศ ประสพการณ์ระหว่างองค์กรและ
สถาบันที่ร่วมงานในด้านการพัฒนาโครงสร้าง
พื้นฐานทางสารนิเทศของประเทศ

๓. ศึกษาถึงวิธีการแก้ปัญหาทางสาร
นิเทศของประเทศต่าง ๆ ที่มีปัญหาลักษณะคล้ายกัน
ตลอดจนศึกษาวิธีการ และวิธีการของระบบ
การติดต่อระหว่างข่ายงานและการใช้ทรัพยากร
ร่วมกัน

๔. เพื่อรับทราบรายงานและบทวน
กิจกรรมต่าง ๆ ของแอสตินโฟ ในระหว่างปี
ที่ผ่านมา และพิจารณาโครงการเพื่อเสนอ
สำหรับปี ๑๙๘๕

ข่ายงานของแอสตินโฟจะมี National
Coordinating Unit และ Associated Centres
สำหรับ National Coordinating Unit นั้น

จะมี ๑ แห่ง ส่วน Associated Centres
ควรมีไม่เกิน ๕-๖ แห่ง หลักเกณฑ์ ในการ
คัดเลือก Associated Centres ก็คือ สถาบัน
ที่ได้รับเลือกควรมีความชำนาญด้านใดด้านหนึ่ง

สามารถช่วยงานของแอสตินโฟได้เป็นอย่างมาก

ในการประชุมครั้งที่สองนี้ ได้ให้ผู้แทน
ของประเทศที่เข้าร่วมประชุมเสนอรายงานและ
แจ้งผลของการตั้ง National Coordinating
Unit และ Associated Centres ด้วย

ประเทศที่ตั้ง National Coordinating
Unit และ Associated Centres แล้วคือ

๑) จีน National Coordinating Unit

The Institute of Scientific
and Technical Information
of China (ISTIC)

Associated Centres

๑. The Institute of Scientific
and Technical Information of China
(ISTIC)

๒. Information and Publishing
Centre of Machine Building
Industry

๓. Beijing Document Service

๔. The Scientific and
Technical Information Research

Institute of the Ministry
of Chemical Industry

๕. The Institute of
Scientific and Technical Infor-
mation of Shanghai

๒) ไทย National Coordinating Unit
สำนักงานคณะกรรมการวิจัย
แห่งชาติ

Associated Centres

๑. กองห้องสมุด มหาวิทยาลัย
มหิดล
๒. สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
๓. สำนักหอสมุดมหาวิทยาลัย
เกษตรศาสตร์
๔. ศูนย์บริการเอกสารการ
วิจัยแห่งประเทศไทย
๕. สำนักบรรณสารการพัฒนา
สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหาร
ศาสตร์
๖. หอสมุดแห่งชาติ

นอกจากทั้ง ๖ แห่งนี้แล้ว ทางองค์การ
ยูเนสโก ยังได้ติดต่อเชิญสถาบันเทคโนโลยี
แห่งเอเชีย เข้าร่วมเป็น Associated Centres
ด้วย

๓) ศรีลังกา

National Coordinating Unit
The Natural Resources,
Energy and Science Authority
of Sri Lanka (NARESA)

Associated Centres

๑. Ceylon Institute of Scientific
& Industrial Research (CISIR)
 ๒. Industrial Development Board
(IDB)
 ๓. Centre for Development Infor-
mation (CDI)
 ๔. Coconut Research Institute
(CRI)
 ๕. Agrarian Research and Training
Institute (ARTI)
- ประเทศที่ต่งเฉพาะ National Coordinat-
ing Unit

๑) มาเลเซีย

National Library

๒) ฟิลิปปินส์

The Philippines National Science
and Technology Authority

๓) นิวซีแลนด์

Department of Scientific and
Industrial Research (DSIR)

ข้อเสนอแนะในการประชุมครั้งที่ ๒

๑. ขอให้ Regional Office จัดทำ Newsletter เพื่อให้ประเทศสมาชิกสามารถได้แพร่ข่าวสารถึงกันและกันได้

๒. ขอความช่วยเหลือทางด้านการเงินเพื่อสามารถซื้ออุปกรณ์ในการปฏิบัติงาน เช่น เครื่องไมโครคอมพิวเตอร์

๓. องค์การศึกษา ฯ สหประชาชาติ ควรจัดทำทฤษฎีนิยาม ซึ่งจะบอกชื่อและนโยบายทางด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีของแต่ละประเทศที่เข้าร่วมในรายงานแอสตินโฟ

การประชุมในครั้งต่อไป

พ.ศ. ๒๕๒๘ ประเทศออสเตรเลียเสนอที่จะเป็นเจ้าภาพ

พ.ศ. ๒๕๒๙ ประเทศศรีลังกาเสนอที่จะเป็นเจ้าภาพ

บริการที่ Associated Centres จะต้องจัดทำ

๑. จัดการฝึกอบรมระยะสั้นในสาขาวิชาเฉพาะ ให้แก่ผู้ปฏิบัติการสารนิเทศโดยองค์กรภายในประเทศ หรือจากสถาบันในประเทศอื่นของภูมิภาค เป็นผู้ดำเนินการ

๒. ช่วยให้มีการฝึกอบรมขึ้นในประเทศในสถาบันที่เหมาะสม เมื่อได้รับการขอร้อง

๓. จัดให้มีการประชุมเชิงปฏิบัติการหรือการสัมมนาในหัวข้อเรื่องที่เฉพาะภายใต้การช่วยเหลือของยูเนสโก/แอสตินโฟ

๔. จัดเตรียม คู่มือ ขึ้นไว้ใช้เพื่อบริการในเรื่องข่ายงาน

๕. จัดทำข้อเสนอแนะและข้อมูล ซึ่งอาจมีความจำเป็นในการร่วมมือกันในเรื่องข่ายงาน

๖. จัดผู้เชี่ยวชาญ เพื่อให้คำแนะนำแก่สถาบันหรือเพื่อช่วยให้กิจกรรมในข่ายงานสัมฤทธิ์ผล

๗. ทำหน้าที่เป็นศูนย์กลางที่จะทดสอบ software เพื่อให้เป็นแบบอย่างในการที่จะให้บริการข่าวสาร

๘. จัดเตรียมทำ Newsletters หรือข่าวสารเพื่อเผยแพร่กิจกรรมแอสตินโฟ

๙. ทำหน้าที่เป็น referral center แอสตินโฟในประเทศไทย

แอสตินโฟผ่านเข้ามาในคณะกรรมการสารนิเทศวิทยาศาสตร์สากล (UNISIST) ในรูปของจดหมายและปรึกษาหารือว่า ควรจะรับนโยบายหรือไม่ ต่อมาในวันที่ ๑๖ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๒๖ Professor Neelameghan ได้เดินทางมาให้ข้อมูลเกี่ยวกับเรื่องแอสตินโฟแก่คณะกรรมการ UNISIST และได้เดินทางมาอีก

ครึ่งหนึ่งระหว่างวันที่ ๒๓-๒๖ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๒๗ เพื่อปรึกษาหารือเกี่ยวกับเรื่อง แอสตินโฟ

ประเทศไทยเห็นพ้องด้วยกับโครงการของแอสตินโฟ และปลัดกระทรวงวิทยาศาสตร์ได้ขอให้สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ (ฝ่ายวิทยาศาสตร์) ทำหน้าที่เป็น National Coordinating Unit ของแอสตินโฟ และได้ให้ ดร. อภิวิทย์ อรุณินท์ รองเลขาธิการคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ เป็นเจ้าหน้าที่ประสานงานแอสตินโฟ ดังนั้นสำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติจะต้อง ตั้งผู้แทนเป็น Advisory group และแต่งตั้งเป็นกรรมการเพิ่มเติมในคณะกรรมการ UNISIST อีกด้วย

ในขณะที่ยังไม่ได้มีการแต่งตั้ง National Coordinating Unit ทางองค์การยูเนสโกได้มีจดหมายติดต่อกับโดยตรงมายัง สถาบันวิทยบริการจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และกองห้องสมุด มหาวิทยาลัยมหิดล ขอให้หน่วยงานดังกล่าวเป็น Associated Centres ซึ่งหน่วยงานทั้งสองได้แจ้งไปยังองค์การยูเนสโกว่ายินดีที่จะทำหน้าที่ แต่ขอให้มีการตั้ง National Coordinating Unit เสียก่อน เพราะ National Coordinating Unit จะเป็นผู้พิจารณาหา Associated Centres ในลำดับต่อไป

การประชุม Consultative Meeting ครั้งที่ ๑ และครั้งที่ ๒

ประเทศไทยได้เข้าร่วมประชุม

Consultative Meeting ครั้งที่ ๒ ครั้ง

ครั้งแรก ที่นครนานกิง ประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีน ระหว่างวันที่ ๓-๕ ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๒๗ ศาสตราจารย์ ดร. สุขุม ศรีบุญญรัตน์ รองประธานกรรมการสารนิเทศวิทยาศาสตร์สากล เป็นผู้แทนไปร่วมประชุม

ครั้งที่ ๒ ที่กรุงจาร์กาตาร์ ประเทศอินโดนีเซีย ระหว่างวันที่ ๕-๗ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๕๒๗ นางสาวลักษ์ ภูมิวิสนะ หัวหน้างานวางแผนการวิจัยด้านวิทยาศาสตร์ และเทคโนโลยีกองนโยบายและวางแผนการวิจัย สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติไปประชุมในฐานะผู้ประสานงานของแอสตินโฟ

การตั้ง Associated Centres ของประเทศ

จากการประชุมคณะกรรมการระบบสารนิเทศวิทยาศาสตร์สากล ครั้งที่ ๘/๒๕๒๗ ได้พิจารณาเห็นชอบให้หน่วยงานต่อไปนี้เป็น Associated Centres ของแอสตินโฟ คือ

๑. สถาบันวิทยบริการ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
๒. กองห้องสมุด สำนักงานอธิการบดี (มหาวิทยาลัยมหิดล)

๓. กองหอสมุดแห่งชาติ กรมศิลปากร
๔. สำนักหอสมุด มหาวิทยาลัยเกษตร-
ศาสตร์
๕. ศูนย์บริการเอกสารวิจัยแห่งประเทศไทย
๖. สำนักบรรณสารการพัฒนา สถาบัน
บัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์

งานที่ Associated Centres ต้องทำ
ในขณะนี้คือ จัดทำข้อมูลเพิ่มเติมเกี่ยวกับ
หน้าที่ความรับผิดชอบของหน่วยงานนั้น ๆ ให้
ละเอียดยิ่งขึ้นกว่าที่เคย โดยแจ้งไปให้ทราบใน
ครั้งก่อน

สำหรับกิจกรรมของแอสตินโฟที่ทำใน
ประเทศไทยแล้วก็คือ โครงการฝึกอบรมการ
จัดเก็บ การค้น และเผยแพร่สารนิเทศ
ซึ่งเป็นความร่วมมือของ UNISIST และ
สถาบันวิทยบริการ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ซึ่งได้จัดไปเมื่อวันที่ ๑๗ กันยายน - ๑๖
พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๕๒๗ การเงินก็ได้รับความ
ช่วยเหลือจากองค์การศึกษา ฯ สหประชาชาติ

สรุป แอสตินโฟในประเทศไทย ถ้า
พิจารณาแล้วก็เพิ่งจะเริ่มต้น แต่ก็มีคาม
หวังว่า ด้วยความร่วมมือกันอย่างดี ข่าย
งานนี้ก็คงจะเจริญงอกงามเป็นประโยชน์
ทั้งแก่ประเทศไทยเอง และกับประเทศ
อื่น ๆ ที่ร่วมในข่ายงานนี้ด้วย □

“วัตถุประสงค์ของแอสตินโฟ ก็
เพื่อพัฒนางานด้านสารนิเทศทาง
วิทยาศาสตร์ และเทคโนโลยีทั้งใน
ระดับชาติ และระดับภูมิภาค ใน
รูปลักษณะข่ายงาน”

เอกสารอ้างอิง

Judge, Peter J. *The Marketing of Information Services - A Regional Workshop and Its Context. Int. Forum Inf. and Doc.*

9: 16 - 21, 1983.

Division of the General Information programme. National ASTINFO Co-Ordinating Unit. *Regional Network for the Exchange of Information and Experience in Science and Technology in Asia and the Pacific (ASTINFO) UNESCO, Paris 1984*

Report of the First Consultative Meeting on the Regional Network for the Exchange of Information and Experience in Science and Technology in Asia and the Pacific (ASTINFO) Nanjing, China, 3-5 October, 1983.

เสาวลักษณ์ ภูมิวนะ. รายงานการประชุม *Second Consultative Meeting* ของ ASTINFO

ณ กรุงจาการ์ ๕-๗ พฤศจิกายน ๒๕๒๗

อุทัย หุติยะโพธิ์

ศิลปศาสตร์ คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี

สาขาบรรณารักษศาสตร์

ผู้อำนวยการกองห้องสมุด

มหาวิทยาลัยมหิดล

โครงการระบบสารนิเทศแห่งชาติ

(ฉบับร่าง)

๑. ความเป็นมา

๑. ประเทศไทยได้จัดทำแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ระยะ ๕ ปี เพื่อใช้เป็นแผนในการปฏิบัติงานของประเทศมาตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๐๔ แต่ไม่ปรากฏว่า มีนโยบายและแผนการเกี่ยวกับงานเอกสารและสารนิเทศวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี จนกระทั่งเมื่อวันที่ ๑ ตุลาคม ๒๕๒๗ คณะรัฐมนตรีได้มีมติเห็นชอบในหลักการในการแต่งตั้งคณะกรรมการระบบสารนิเทศวิทยาศาสตร์สากล (UNISIST) ตามข้อเสนอแนะขององค์การศึกษา วิทยาศาสตร์ และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ (UNESCO) ซึ่งตลอดระยะเวลาที่ผ่านมา คณะกรรมการระบบสารนิเทศวิทยาศาสตร์สากล ได้ปฏิบัติงานส่วนใหญ่เกี่ยวกับโครงการความร่วมมือกับยูเนสโก และองค์การระหว่างประเทศอื่น ๆ ในด้านการ

ฝึกอบรมวิชาการ และร่วมประชุมกำหนดนโยบายหรือการสัมมนาทางวิชาการระหว่างประเทศในเรื่องงานสารนิเทศวิทยาศาสตร์

๒. ในการประชุมคณะกรรมการระบบสารนิเทศวิทยาศาสตร์สากล ครั้งที่ ๖/๒๕๒๒ เมื่อวันที่ ๙ พฤศจิกายน ๒๕๒๒ คณะกรรมการฯ ได้มีมติเห็นชอบร่วมกันในการที่จะพัฒนางานเอกสารและสารนิเทศให้ก้าวหน้าและทัดเทียมกับระบบงานในประเทศที่พัฒนาแล้ว เพื่อตอบสนองนโยบายการใช้วิทยาศาสตร์เทคโนโลยีเพื่อการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม อันจะเป็นประโยชน์แก่การพัฒนาประเทศ และได้เสนอแนวทางการพัฒนาที่ควรจะดำเนินการคือ การจัดตั้งระบบสารนิเทศแห่งชาติขึ้นโดยจะจัด และพัฒนาหน่วยงานที่มีการดำเนินงานทางด้านสารนิเทศอยู่แล้ว ให้เข้าสู่ระบบ พร้อมกำหนดหน้าที่ให้บริการในวงกว้างอย่างครบถ้วน

เอกสารการประชุมสามัญประจำปี ๒๕๒๗ ของสมาคมห้องสมุดแห่งประเทศไทย ในพระราชูปถัมภ์ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เรื่อง สารนิเทศกับการพัฒนาประเทศ ๑๗-๒๐ ธันวาคม ๒๕๒๗ ณ ห้องประชุมใหญ่ โรงแรมบางกอกพาเลส กรุงเทพฯ

๓. คณะกรรมการฯ ได้ทำการสำรวจแหล่งข้อสนเทศทั้งหลายที่มีอยู่แล้วในประเทศ พร้อมทั้งได้จัดพิมพ์เอกสารรายงาน “การศึกษาแหล่งข้อสนเทศและข้อมูลแห่งประเทศไทย” ขึ้นเมื่อเดือนกันยายน ๒๕๒๔ และได้พิจารณาปรับปรุงแก้ไขแผนงานระบบสารนิเทศแห่งชาติที่ได้จัดทำไว้ แต่เนื่องจากมีข้อขัดข้องบางประการจึงยังไม่อาจนำเสนอเพื่อการปฏิบัติขั้นต่อไป ดังนั้นในการประชุมครั้งที่ ๕/๒๕๒๗ เมื่อวันที่ ๓ สิงหาคม ๒๕๒๗ คณะกรรมการฯ จึงได้มติให้นำเรื่องโครงการระบบสารนิเทศแห่งชาติมาพิจารณาแก้ไขปรับปรุงอีกครั้งหนึ่ง เพื่อนำเสนอคณะกรรมการแห่งชาติว่าด้วยการศึกษาวิทยาศาสตร์และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติพิจารณาให้การสนับสนุนโครงการจัดตั้งระบบสารนิเทศแห่งชาติต่อไป

๒. หลักการและเหตุผล

เป็นที่ยอมรับในขณะนี้แล้วว่า ในการกำหนดนโยบาย วางแผน หรือปฏิบัติงานในวงการใดๆ ทั้งหน่วยงานของรัฐและเอกชนล้วนมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีข้อมูลที่ถูกต้องตรงกับความเป็นจริงอย่างครบถ้วนสมบูรณ์ที่สุด เพื่อประกอบการตัดสินใจดำเนินการให้เกิดผลสำเร็จ มิฉะนั้นแล้ว ย่อมเกิดความผิดพลาด การมิได้เป็นไปตามความคาดหวังซึ่ง

ทำให้เสียเวลาและทรัพย์สินโดยมิได้รับผลตอบแทนเท่าที่ควร ในบางกรณีกิจการถึงกับล้มเหลวไปก็มี ทั้งนี้เป็นผลกระทบต่อการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของชาติ สำหรับนักวิชาการหมายถึง การทำการศึกษาวิจัยซ้ำปัญหาเกี่ยวกับการขาดแคลนข้อสนเทศที่ประเทศไทยประสบอยู่ในขณะนี้หลายประการที่สำคัญได้แก่

๑. แหล่งข้อสนเทศที่มีอยู่บ้างแล้ว เช่น ห้องสมุด ศูนย์เอกสาร หอจดหมายเหตุ ฯลฯ ขาดการประสานงานอย่างใกล้ชิด เพื่อให้ทรัพยากรที่มีอยู่แล้วมีการใช้ประโยชน์อย่างเต็มที่

๒. ขาดกำลังเงินที่จะลงทุนในการจัดบริการสารนิเทศอย่างกว้างขวางและมีประสิทธิภาพ

๓. ขาดแคลนเจ้าหน้าที่ผู้ชำนาญงานเอกสารสารนิเทศ

๔. บริการที่มีอยู่แล้วไม่ได้ใช้ประโยชน์ตามสมควร

๕. ข้อมูลที่นำมาใช้กันอยู่ขณะนี้ ส่วนมากเป็นข้อมูลที่ได้จากต่างประเทศ ซึ่งบางอย่างไม่ถูกต้องหรือไม่เหมาะสม

จากปัญหาดังกล่าวแล้ว จึงควรที่จะได้ริบเร่งดำเนินการปรับปรุงให้มีระบบสารนิเทศแห่งชาติ เพื่อให้ร่วมมือและประสานงานในการ

ปฏิบัติงานบริการสารสนเทศโดยสะดวก รวดเร็ว และถูกต้อง สามารถสนองความต้องการของประเทศได้อย่างกว้างขวางและลึกซึ้ง

แบบอย่างการจัดระบบสารสนเทศแห่งชาติให้มีประสิทธิภาพนั้น มีหลายแบบด้วยกัน แต่สำหรับประเทศไทยมีแหล่งขัอนิเทศประเภทต่าง ๆ ซึ่งสร้างสรรค์มาแต่เดิมเป็นเวลานาน และมีแบบที่เหมาะสมกับสภาพแวดล้อมของประเทศอยู่แล้ว หากมีการประสานงานกันให้ได้ใช้สิ่งที่มีอยู่ร่วมกันอย่างมีประสิทธิภาพจะเป็นการประหยัดกว่า

๓. วัตถุประสงค์ของการจัดตั้งระบบสารสนเทศแห่งชาติ

๑. เพื่อเป็นแหล่งรวบรวมและให้บริการขัอนิเทศแก่หน่วยราชการ องค์กร และองค์กรต่าง ๆ ของรัฐและประชาชน เพื่อประโยชน์แก่การพัฒนาประเทศ

๒. เพื่อเป็นแหล่งบริการทางวิชาการในความร่วมมือระหว่างประเทศทางด้านสารสนเทศ วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี

๓. เพื่อให้สามารถจัดระบบรวบรวมและบริการที่มีมาตรฐานทัดเทียมกับประเทศที่พัฒนาแล้ว

๔. เพื่อจัดปัญหาแหล่งสารสนเทศและแหล่งข้อมูลซ้ำซ้อน

๕. เพื่อให้เป็นแหล่งข้อมูลและขัอนิเทศครบถ้วนทุกสาขาโดยมีมาตรฐานตามหลักสากล

๔. วิธีดำเนินการ

๑. พิจารณาหาแหล่งขัอนิเทศทั้งหลายที่มีอยู่แล้วในประเทศ

๒. ดำเนินการสำรวจ วิเคราะห์ และวิจัยสถานภาพและวิธีดำเนินแหล่งขัอนิเทศและข้อมูลที่มีอยู่แล้ว*

๓. ดำเนินการศึกษาค้นคว้าความรู้และข้อมูลเกี่ยวกับระบบสารสนเทศในประเทศที่มีการพัฒนาแล้ว

๔. จัดตั้งคณะกรรมการขึ้นคณะหนึ่งประกอบด้วยผู้ทรงคุณวุฒิที่เกี่ยวข้องเพื่อกำหนดโครงสร้างระบบสารสนเทศและกำหนดวิธีปฏิบัติงาน

๕. นำเสนอโครงการระบบสารสนเทศแห่งชาติต่อคณะกรรมการแห่งชาติว่าด้วยการศึกษา วิทยาศาสตร์ และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ เพื่อพิจารณานำเสนอคณะรัฐมนตรี

* คณะกรรมการฯ ได้จัดพิมพ์เอกสารรายงานเมื่อเดือนกันยายน ๒๕๒๔

“การศึกษาแหล่งขัอนิเทศและข้อมูลแห่งประเทศไทย”

๖. ติดตามผลการพิจารณาเพื่อรับทราบ
นโยบายและการปฏิบัติขั้นต่อไป

๕. โครงสร้างระบบสารสนเทศแห่งชาติ

โครงสร้างระบบสารสนเทศแห่งชาติที่จัด
ตั้งขึ้น จะประกอบด้วย

๕.๑ คณะกรรมการบริหารระบบ สารสนเทศแห่งชาติ

๕.๑.๑ อำนวยการหน้าที่

๑. กำหนดนโยบายและขอบเขต
ของงานเอกสารและสารสนเทศ
ของประเทศตามที่ได้รับมอบ
หมายจากคณะรัฐมนตรี
๒. ส่งเสริม และสนับสนุนให้มี
บริการสารสนเทศอย่างเพียงพอ
ในการพัฒนาประเทศ
๓. เผยแพร่ข้อมูลเกี่ยวกับวัตถุประสงค์โครงการและกิจกรรม
ของระบบสารสนเทศแห่งชาติ
ตลอดจนพยายามกระตุ้นให้
หน่วยงาน องค์กร สถาบันที่
เป็นของรัฐบาลและไม่ใช่ว่า
รัฐบาล ตลอดจนบุคคลที่เกี่ยวข้อง
และประชาชนทั่วไปได้ใช้
บริการสารสนเทศ

๔. ประสานงานกับรัฐบาล หน่วยงาน
องค์กร สถาบัน และบุคคลที่
เกี่ยวข้องในขอบข่ายงานของระบบ
สารสนเทศแห่งชาติ

๕. ประสานงานกับหน่วยงานที่รับภาระ
หน้าที่ในค้ำสาขา หรือเรื่อง
ที่กำหนด

๖. ส่งเสริมความร่วมมือ ด้านการแลกเปลี่ยน
ข้อมูลสารสนเทศระหว่างประเทศ

๗. แต่งตั้งคณะกรรมการ ศูนย์ประสาน
งานสารสนเทศสาขาต่างๆ และแต่งตั้ง
คณะกรรมการ ได้ตามความ
จำเป็น

๘. ดำเนินการอื่น ๆ ตามที่เห็นสมควร
ที่เกี่ยวกับวัตถุประสงค์โดยทั่วไป
ของระบบสารสนเทศแห่งชาติ

๕.๑.๒ องค์ประกอบ

คณะกรรมการบริหาร ระบบสารสนเทศ
แห่งชาติ ประกอบด้วย

๑. รองนายกรัฐมนตรี

ประธานกรรมการ

๒. รัฐมนตรีประจำสำนักนายกรัฐมนตรี
รองประธานกรรมการ

๓. ปลัดกระทรวงศึกษาธิการ

หรือผู้แทน

กรรมการ

๔. ปลัดกระทรวงวิทยาศาสตร์เทคโนโลยีและการพลังงานหรือผู้แทน
กรรมการ
๕. ปลัดทบวงมหาวิทยาลัย
หรือผู้แทน กรรมการ
๖. ปลัดกระทรวงคมนาคม
หรือผู้แทน กรรมการ
๗. ปลัดกระทรวงมหาดไทย
หรือผู้แทน กรรมการ
๘. ปลัดกระทรวงอุตสาหกรรม
หรือผู้แทน กรรมการ
๙. ปลัดกระทรวงการคลัง
หรือผู้แทน กรรมการ
๑๐. ปลัดกระทรวงเกษตร และสหกรณ์
หรือผู้แทน กรรมการ
๑๑. ปลัดกระทรวงพาณิชย์
หรือผู้แทน กรรมการ
๑๒. ปลัดกระทรวงสาธารณสุข
หรือผู้แทน กรรมการ
๑๓. เลขาธิการคณะกรรมการพัฒนา
เศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ
หรือผู้แทน กรรมการ
๑๔. เลขาธิการสำนักงานสถิติแห่งชาติ
หรือผู้แทน กรรมการ
๑๕. ประธานคณะกรรมการศูนย์ประ
สานงานสารสนเทศสาขาเกษตร
ศาสตร์ กรรมการ

๑๖. ประธานคณะกรรมการศูนย์ประ
สานงานสารสนเทศสาขาแพทยศาสตร์ กรรมการ
๑๗. ประธานคณะกรรมการศูนย์ประ
สานงานสารสนเทศสาขามนุษยศาสตร์ กรรมการ
๑๘. ประธานคณะกรรมการศูนย์ประ
สานงานสารสนเทศสาขาวิทยาศาสตร์
และเทคโนโลยี กรรมการ
๑๙. ประธานคณะกรรมการศูนย์ประ
สานงานสารสนเทศสาขาเศรษฐศาสตร์ กรรมการ
๒๐. ประธานคณะกรรมการศูนย์ประ
สานงานสารสนเทศสาขาสังคมศาสตร์ กรรมการ
๒๑. ประธานคณะกรรมการระบบสาร
นิเทศวิทยาศาสตร์สากล กรรมการ
๒๒. เลขาธิการคณะกรรมการแห่งชาติ
ว่าด้วยการศึกษา วิทยาศาสตร์และวัฒนธรรม
แห่งสหประชาชาติ กรรมการ
และเลขานุการ
๒๓. รองเลขาธิการคณะกรรมการแห่ง
ชาติว่าด้วยการศึกษาฯ สหประชาชาติ กรรมการ
และผู้ช่วยเลขานุการ
๒๔. หัวหน้าฝ่ายข่าวสารและวิชาการ
กองการสัมพันธ์ต่างประเทศ
สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ กรรมการ
และผู้ช่วยเลขานุการ

๕.๒ ศูนย์ประสานงานสารนิเทศ
สาขา ปฏิบัติงานโดยคณะกรรมการศูนย์ประ
สานงานสารนิเทศสาขา ซึ่งมีอยู่ ๖ สาขา คือ

๑. ศูนย์ประสานงานสารนิเทศสาขา
เกษตรศาสตร์
๒. ศูนย์ประสานงานสารนิเทศสาขา
แพทยศาสตร์
๓. ศูนย์ประสานงานสารนิเทศสาขา
มนุษยศาสตร์
๔. ศูนย์ประสานงานสารนิเทศสาขาวิชา
วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี
๕. ศูนย์ประสานงานสารนิเทศสาขา
เศรษฐศาสตร์
๖. ศูนย์ประสานงานสารนิเทศสาขา
สังคมศาสตร์

๕.๒.๑ หน้าที่ของศูนย์ประสาน
งานสารนิเทศสาขา

๑. เป็นที่เก็บรวบรวมข้อมูลหรือข้อ
นิเทศเฉพาะเรื่องจากแหล่งต่าง ๆ
เพื่อตอบสนองความต้องการของ
หน่วยงาน องค์การ สถาบัน กลุ่ม
บุคคล ตลอดจนผู้สนใจทั่วไป
๒. เป็นสื่อกลางแนะนำแหล่งข้อนิเทศ
ที่มีอยู่ทั่วประเทศ
๓. ส่งเสริมและเผยแพร่ข้อมูลหรือข้อ
นิเทศเกี่ยวกับศูนย์ฯ สาขา

๕.๒.๒ คณะกรรมการศูนย์ ประ
สานงานสารนิเทศสาขา

ก) อำนาจหน้าที่และความ
รับผิดชอบ

๑. พิจารณาเสนอแนะและให้
คำปรึกษาหารือแก่คณะกรรมการบริหารระบบ
สารนิเทศแห่งชาติ ในด้านนโยบายและขอบ
เขตงานเอกสารและสารนิเทศในสาขา
๒. วางแผนและดำเนินงาน
บริหารศูนย์ประสานงานสารนิเทศสาขา
๓. พิจารณาความเหมาะสม
ของโครงการระดับชาติ
๔. พิจารณาให้ความร่วมมือ
สนับสนุนแก่หน่วยงานซึ่งอยู่ในระบบ
๕. ติดตามการดำเนินงาน
ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับงานของศูนย์ฯ สาขา
๖. รับผิดชอบงานอื่นๆตาม
ที่ได้รับมอบหมาย จากคณะกรรมการบริหาร
ระบบสารนิเทศแห่งชาติ

ข) องค์ประกอบ

สำหรับองค์ประกอบของคณะกรรมการศูนย์ประ
สานงานสารนิเทศสาขาต่าง ๆ นั้น คณะกรรม
การบริหารระบบสารนิเทศแห่งชาติ จะได้
พิจารณาแต่งตั้งตามความเหมาะสมจากผู้
ที่เกี่ยวข้อง

๕.๓ แหล่งข้อมูล ประกอบด้วยห้อง
สมุด ศูนย์เอกสาร หอจดหมายเหตุ ศูนย์ข้อ

บันทึกสรุปการบรรยาย

สังคมข่าวสารในชีวิตประจำวัน

พิชัย วาสนาส่ง

ในสังคมไทยความต้องการข่าวสารข้อมูลนั้นดูเหมือนจะแตกต่างกับความต้องการโดยทั่วไป เป็นต้นว่าผู้อ่านหนังสือพิมพ์ส่วนใหญ่ต้องการอ่านเพื่อให้ได้ความสนุกสนานบันเทิงมากกว่าต้องการเนื้อหาสาระ ดังนั้นนักหนังสือพิมพ์จึงต้องเสนอข้อมูลให้ตรงตามความต้องการของผู้อ่านหนังสือพิมพ์จึงมีลักษณะคล้ายเรื่องในหนังสืออ่านเล่น หาสาระประโยชน์ได้ยาก และหากเปรียบเทียบกับหนังสือพิมพ์ในต่างประเทศแล้วจะพบว่าหนังสือพิมพ์ของต่างประเทศมีทั้งข่าวและความรู้ที่เต็มฉบับ

นอกจากนี้ในต่างประเทศยังมีความต้องการรับสื่อมวลชนอย่างอื่นด้วย เช่น ต้องฟังวิทยุเกี่ยวกับข่าวอากาศ ข่าวประจำวัน ในการดำเนินธุรกิจนั้น จำเป็นต้องติดตามราคาหุ้น ราคาทองคำ และตลาดสินค้า ความจำเป็นและความต้องการรับข่าวสารเพื่อ

เอกสารการประชุมสามัญประจำปี ๒๕๒๗ ของสมาคมห้องสมุดแห่งประเทศไทย ในพระราชูปถัมภ์ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เรื่อง สารสนเทศกับการพัฒนาประเทศ ๑๗-๒๐ ธันวาคม ๒๕๒๗ ณ ห้องประชุมใหญ่ โรงแรมบางกอกพาเลซ กรุงเทพฯ ฯ

ใช้ในการประกอบธุรกิจประจำวัน จะยิ่งมีมากขึ้น

จากประสบการณ์ของวิทยากร คนไทยยังขาดการฝึกหัดให้ไวต่อการรับรู้ข่าวสารต่าง ๆ เมื่อมีเหตุการณ์ร้ายแรงเกิดขึ้นในส่วนต่างๆของโลก คนไทยมักไม่ให้ความสนใจเพราะอาจเข้าใจว่าเป็นเรื่องไกลตัว ไม่เกิดความกระตือรือร้นที่จะมีความสนใจตอบต่อข่าวสารนั้นว่าจะนำมาวิเคราะห์หรือเปรียบเทียบกับเหตุการณ์ภายในประเทศได้อย่างไร “สังคมข่าวสาร” ของไทยจึงอยู่ในสภาพทรอยเหิงา ข้อมูลข่าวสารที่เกิดขึ้นทั่วโลก เช่น อุบัติเหตุที่เกิดจากโรงงานอุตสาหกรรม เช่น กรณีโรงงานผลิตยาฆ่าแมลงของยูเนียนคาโบไน ในประเทศอินเดียเกิดแก๊สพิษรั่วไหล ทำให้เกิดอันตรายต่อชีวิตและสุขภาพของประชากรเป็นอันมาก น่าที่จะได้มีการรวบรวมข่าวสารเหล่านี้เพื่อตั้งเป็นประเด็น (Issue) เพื่อวิเคราะห์กันต่อไป เช่นในกรณีนี้ประเทศไทยควรพิจารณาว่า หากเกิดปัญหาในทำนองนี้ขึ้นจะอย่างไร ประเทศเรามีโรงงานเช่นเดียวกันกับประเทศอินเดียหรือไม่ ถ้ามีเราน่าจะเตรียมป้องกันปัญหาอย่างไร บุคลากรของเราพร้อมที่จะรับปัญหานี้หรือไม่

บุคคลในวงการข่าวสารตลอดจนประชาชนทั่วไป ควรสร้างนิสัยในการอ่าน โดยเฉพาะการอ่านหนังสือควรอ่านให้ครบ เช่นการอ่านวารสารควรอ่านตลอดทั้งเล่ม ทั้งจากจดหมาย

ถึงบรรณาธิการ บทบรรณาธิการ ตัวข่าว และทุกบทความ เมื่ออ่านครบเราจะได้ภาพรวมของเหตุการณ์และข้อมูลทุกด้าน แต่การอ่านของคนไทยเป็นการอ่านเพียงบางส่วนแล้วด่วนสรุป (Jump to conclusions) ทำให้ภาวะของสังคมเป็น “สังคมข่าวลือ” มากกว่า “สังคมข่าวสาร”

ผู้เผยแพร่ข่าวสารเองก็ต้องมีความรับผิดชอบต่องสังคมด้วย เช่น หนังสือพิมพ์หรือสื่อมวลชนต่าง ๆ ควรชี้ประเด็นของปัญหาต่าง ๆ ให้รู้เห็น เพื่อให้รัฐบาลนำปัญหาและนำข้อเสนอแนะไปทบทวนเพื่อหาทางแก้ไขต่อไป บทบรรณาธิการของหนังสือพิมพ์ทุกฉบับหากสะท้อนความเห็นและข่าวสารของสังคมอย่างครบถ้วนแล้ว ผู้อ่านก็จะอยู่ในสภาพพร้อมที่จะออกไปเผชิญปัญหาและประกอบภารกิจต่าง ๆ ด้วยความมั่นใจ การหาความรู้และหาข่าวสารนั้นทำได้ทุกขณะแม้ขณะกำลังนั่งรถหรืออยู่ในรถ และความรู้ที่แต่ละคนได้มาอาจได้มาคนละแง่มุมหากนำมาแลกเปลี่ยนสนทนากัน ความรู้ก็จะสะสมเพิ่มพูนยิ่งขึ้น

คนไทยในปัจจุบันสนใจข่าวสาร และความเป็นไปในสังคมปัจจุบันมากกว่าการให้ความสนใจที่จะศึกษาประวัติศาสตร์ และวัฒนธรรมไทย หากสังเกตจากบทเรียนในสมัยใหม่นั้นไม่ทำให้เยาวชนเกิดความลึกซึ้งใน

ประวัติศาสตร์ไทย ความรู้เกี่ยวกับเมืองไทยของ
คนไทยจึงแคบลง เมื่อต้องการศึกษาค้นคว้า
เทคโนโลยีขั้นสูงต่อไปข้างหน้าเยาวชนไทยจะก้าว
ไปจากฐานที่แคบ ๆ ในที่สุดคนไทยอาจรู้เรื่อง
ของชาวต่างประเทศมากกว่าเรื่องของตัวเอง
หลักสูตรการสอนในปัจจุบันนี้เร่งรัดเกินไปเน้นให้
ผู้เรียนรู้แต่เพียงเนื้อหาวิชาแต่ขาดการสอนให้รู้ถึง
วิจรรณญาณการไตร่ตรอง การเขียน การเรียบ
เรียงทำให้เอกสารทางราชการหรือบทความทาง
วิชาการหลายเรื่องไม่ถ้อยทอดหรือสื่อความคิดไป
ยังผู้รับข่าวสาร ผู้รับข่าวสารจึงเกิดความไม่เข้าใจในข่าวสารนั้น

อย่างไรก็ดีในสมัยปัจจุบันคนไทยเริ่มมี
ความตื่นตัวที่จะรับข่าวสารมากขึ้น แต่ยังคงขาด
แหล่งที่จะบ่อนข่าวสารให้ประชาชนทราบ ใน
ขณะนี้เริ่มเกิดความหวังที่ข่าวสารจะกลายเป็น
ส่วนหนึ่งของชีวิตประจำวัน นักวิชาการหลาย
ท่านเริ่มเขียนบทความในหนังสือพิมพ์หรือ
วารสารหรือทำรายการวิทยุมากขึ้น บทความ
หรือสื่อมวลชนดังกล่าวจะเป็นประโยชน์ต่อ
ประชาชนมากขึ้น หากมีการวิเคราะห์อย่าง
ละเอียดลึกซึ้ง

กล่าวโดยสรุปข่าวสารที่มีอยู่นั้นเราอาจ
แบ่งออกได้เป็น ๓ ประเภทคือ

๑. ข่าวที่ทุกคนต้องรู้ เช่น กฎหมาย

หน้าที่และความรับผิดชอบของประชาชนต่อ
ประเทศชาติ

๒. ข่าวที่ควรรู้ เช่น ความเคลื่อนไหวใน
สังคม หากเราต้องมีส่วนร่วมหรือเข้าพัวพันกับ
สังคมนั้นเราก็จะได้ทราบว่าจะควรทำอย่างไร ใน
ปัจจุบันในขณะที่เรากำลังมีปัญหาตลาดเงินนอก
ระบบเช่น เรื่องการเล่นแชร์ แต่หากมองในแง่ของ
ข่าวสารแล้วอาจเป็นไปได้ว่าตลาดเงินนอกระบบเกิด
จากการขาดข่าวสารเกี่ยวกับการลงทุนในตลาดการ
เงินที่ถูกต้องเช่น ตลาดหลักทรัพย์ เมื่อขาดข่าว
สารประชาชนจึงขาดเครื่องมือในการแสวงหา
ประโยชน์ ผลประโยชน์ และทรัพยากรจึงตก
อยู่กับชนเพียงกลุ่มหนึ่งเท่านั้น

๓. ข่าวที่เราอยากรู้ เช่น ความสนใจ
เกี่ยวกับเรื่องราวหรือเหตุการณ์แวดล้อมอาจเป็น
เรื่องที่เราไม่เกี่ยวข้องแต่ต้องการข้อมูล

ถ้าสังคมใดสามารถเสนอข่าวสารทั้ง ๓
ประเภทได้ประชาชนในอัตราส่วนที่เหมาะสม
แล้ว สังคมนั้นจะประกอบด้วยบุคคลที่มีความ
เจริญทางปัญญาสูง

ปัจจัยประการหนึ่งที่จะทำให้ทุกคนในสังคม
หรือประเทศสนใจข่าวสารคือต้องสร้างนิสัยรักการ
อ่านให้ประชาชน ซึ่งจะต้องเริ่มจากการผลิต
หนังสือที่มีคุณภาพด้วย

สรุปการอภิปราย

สารนิเทศกับการพัฒนาบุคคลและชุมชน

ดร. กษมา วรวรรณ ณ อยุรยา ดร. จริญญา จันทลักษณ์ ดร. สายสุรี จุติกุล
ดำเนินการอภิปรายโดย สมบูรณ์ ศิงฆมานันท์

ดร. สายสุรี จุติกุล

สารนิเทศกับการพัฒนาบุคคลและชุมชนเกี่ยวกับเรื่อง 3 เรื่อง
คือ ๑) สารนิเทศ ๒) บุคคล ๓) ชุมชน

สารนิเทศ

ปัจจุบันข่าวสารมีมากขึ้น วิทยาการก้าวหน้ามาก ถ้า
จะพัฒนาเยาวชนไทยจะต้องปลูกกระตือรือร้นความคิดของเด็กในแง่
ความหัดเทียมทางด้านวิทยาการ และทางเศรษฐกิจ

วิธีการแสวงหาข้อสนเทศได้มาโดย 2 วิธีคือ ตาม
อัธยาศัยและที่เป็นระบบ

ตามอัธยาศัย คือได้จากการเรียนรู้จากประสบการณ์และ
สิ่งแวดล้อมจากชีวิตประจำวัน คือ การสอบถาม พูดคุย

เอกสารการประชุมสามัญประจำปี ๒๕๒๗ ของสมาคมห้องสมุดแห่งประเทศไทย
ในพระราชูปถัมภ์ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี
เรื่อง สารนิเทศกับการพัฒนาประเทศ ๑๗-๒๐ ธันวาคม ๒๕๒๗ ณ ห้อง
ประชุมใหญ่ โรงแรมบางกอกพาเลส กรุงเทพฯ

ตามระบบ คือต้องมีการคาดหวังจัดเป็นระบบมีแบบแผนในการให้ข้อมูล เช่น ห้องสมุด ซึ่งห้องสมุดต้องมีประสิทธิภาพในการจัดเก็บและเรียกใช้ให้มีบริการให้เหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมาย แต่ห้องสมุดในต่างจังหวัด หนังสือเก่ามาก ไม่เหมาะสมกับท้องถิ่นเพราะได้รับบริจาคมา

ในฐานะผู้ใช้ ซึ่งมีหลายประเภท ต้องการบรรณารักษ์ที่มีมนุษยสัมพันธ์ดี ความเป็นมิตรกับแหล่งข้อมูล ทำให้การใช้ข้อมูลมีประสิทธิภาพประโยชน์ได้กระจายออกไป

การพัฒนาบุคคล

การเรียนรู้โลกภายนอกในแง่จิตวิทยา เกิดจากการสัมผัส เรียนรู้จากสิ่งแวดล้อมเข้ามาสะสมเป็นประสบการณ์ และเกี่ยวกับวัฒนธรรมไทย ใช้ภาษาพูดมากกว่าภาษาเขียน เมืองชื้อานของประเทศจีน มีเสาคินเป็นศิลาจารึกนับพันหลัก เวลาตายจะสลักไว้ เป็นพันปีมาแล้ว แต่คนไทยไม่ชอบการอ่าน นิสิตในมหาวิทยาลัยบางแห่งต้องถูกบังคับ เพื่อให้มีจุดหมายในการอ่าน รวมทั้งบรรณารักษ์ด้วย จะต้องสร้างนิสัยรักการอ่าน เพราะเป็นบุคคลสำคัญที่จะช่วยรณรงค์การอ่านหนังสือ เช่นปีใหม่มักซื้อหนังสือให้เป็นของขวัญ เป็นการเพิ่มการซื้อขาย และต้องพัฒนาหนังสือเด็กให้เหมาะสม

มากขึ้น จะทำให้เด็กมีความรักกว้างขวางกว่าปัจจุบัน

การพัฒนาชุมชน

ในระดับรัฐบาล ในแง่การวางแผนการพัฒนา ที่ธรรมชาติศาสตร์มีการใช้เครื่องคอมพิวเตอร์ เก็บข้อมูล เรื่องการพัฒนาชนบท ซึ่งตามต่างจังหวัดจะต้องริเริ่มการนำเครื่องคอมพิวเตอร์ เก็บข้อมูลข่าวสารต่าง ๆ เพื่อความสะดวกในการเรียกใช้ นำมาวางแผนการพัฒนาประเทศได้รวดเร็ว ซึ่งบรรณารักษ์มีบทบาทสำคัญ ในแง่การพัฒนาบุคคลและชุมชน ทั้งในแง่ตามอรรถาจารย์ และเป็นระบบ ด้วยการมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี มีส่วนร่วมในแง่พัฒนา บำรุงสมองของเยาวชน ซึ่งต้องรับรู้ข้อมูลในแง่วิเคราะห์สังเคราะห์ วิเคราะห์ให้เกิดทักษะ เพื่อให้เกิดคนฉลาด มีความสามารถ เป็นทรัพยากรที่มีคุณค่า และบรรณารักษ์ควรมีความตั้งใจต่อการพัฒนาประเทศ

“ไม่ว่าสารนิเทศในรูปใดจะต้องจัดให้ตรงกับภูมิภาคนั้น ๆ และให้เหมาะสมกับท้องถิ่น และบุคคลเป็นสำคัญ”

ดร. จรัญ จันทลักษณ์

ประเทศไทยมีประชาชนที่เป็นชาวชนบทเป็นส่วนใหญ่ และอยู่ในฐานะยากจน ในการ

พัฒนาประเทศ สิ่งที่ต้องพิจารณาเป็นลำดับแรก คือ การให้ความรู้แก่คนในชนบท ฉะนั้น การให้ข่าวสารแก่ชนบทเป็นเรื่องสำคัญมากเรื่องที่น่าสนใจเกี่ยวกับระบบสารนิเทศกับการพัฒนาชนบท คือ ๑) ข่าวสาร ๒) ผู้ผลิตข่าวสาร ๓) ระบบการเผยแพร่ข่าวสาร ๔) ผู้ที่ใช้ข่าวสาร

ข่าวสาร
ข่าวสารถึงแม้จะมีมาก แต่ระบบสารนิเทศที่เหมาะสมยังเข้าไม่ถึงชาวชนบท

ผู้ผลิตข่าวสาร

ผู้ผลิตข่าวสารในระดับชนบทไม่มี หนังสือที่เขียนเกี่ยวกับชนบทมีน้อยมาก ข้อมูลเกี่ยวกับชนบทไม่ถูกต้อง เพราะผู้เขียนไม่ได้คลุกคลีกับชาวชนบทอย่างแท้จริง และความสนใจในชนบทมีน้อย

การเผยแพร่ข่าวสาร

แหล่งรวมและเผยแพร่ข่าวสารในระดับชนบท ก็คือวัดและโรงเรียนประจำหมู่บ้าน ฉะนั้น วัดและโรงเรียนจึงเป็นแหล่งสำคัญที่จะให้ความรู้แก่ชาวบ้าน

ผู้ที่ใช้ข่าวสาร

ผู้ที่ใช้ข่าวสารมี 2 ระดับ คือ (1) ผู้ที่ทำงานเกี่ยวกับชาวบ้าน ซึ่งได้แก่ผู้วางแผนพัฒนาชนบท (2) ชาวบ้าน ชาวนา เกษตรกร ซึ่งเป็นกลุ่มเป้าหมายที่ใช้ข่าวสารเพื่อนำไป

ประกอบอาชีพ สิ่งที่ต้องพิจารณาก็คือ ไม่ว่าสารนิเทศในรูปใด จะต้องจัดให้ตรงกับภูมิภาคนั้นๆ และให้เหมาะสมกับท้องถิ่นและบุคคลเป็นสำคัญ

สรุปข้อเสนอแนะ

๑. ในการวางแผนนโยบาย ให้คำนึงถึงผู้ใช้ประโยชน์จากข่าวสารในระดับชนบท

๒. ในการสร้างข่าวสารระบบสารนิเทศให้ตั้งกลุ่มเป้าหมายที่จะให้บริการให้ชัดเจน

๓. การกระจายข่าวสารต้องมีความร่วมมือกันกับกระทรวง ทบวง กรมต่าง ๆ

๔. ระบบเผยแพร่ข่าวสาร ให้ถึงวัดและโรงเรียนประจำหมู่บ้านมาใช้ให้เป็นประโยชน์

๕. ส่งเสริมให้มีนักเขียนในเรื่องชนบท โดยเขียนด้วยภาษา และการสื่อสารที่ง่ายเหมาะสมกับชาวชนบท

ดร. กษมา วรวรรณ ณ อุตฺตยา

ประโยชน์ของสารนิเทศ คือจำเป็นต้องได้ข่าวสารจากแหล่งข้อมูลต่าง ๆ ด้วยความรวดเร็ว ทันต่อความต้องการของคนทุกระดับ และอาชีพ การศึกษานอกโรงเรียน ก่อให้เกิดการเรียนรู้ ซึ่งต้องอาศัยระบบสารนิเทศที่ต่อเนื่องกัน และช่วยการพัฒนาระบบสารนิเทศให้ก้าวหน้า เพื่อการศึกษาหาความรู้ หอสมุดก็คือแหล่งข้อมูล แต่ในประเทศไทย ข้อมูลเกี่ยวกับสถิติต่าง ๆ ยังล้าหลัง ซึ่งเป็นปัญหาในการนำมา

ใช้วางแผนกำหนดนโยบาย แผนพัฒนาเศรษฐกิจ
ระดับต่าง ๆ

การพัฒนาระบบให้เป็นประโยชน์ในการ
พัฒนาบุคคลและประเทศได้ ด้วยการศึกษาหา
ความรู้แต่ยังขาดปัจจัย ซึ่งเป็นปัญหาสำคัญคือ
การไม่รู้หนังสือ และการไม่มีหนังสือให้อ่าน และ
การเผยแพร่ข่าวสารไม่ถึงมือชาวชนบท รวมทั้ง
ความไม่เหมาะสมของเนื้อหา กับความต้องการการ
อ่าน ต้องอาศัยความเข้าใจคนชนบท เพื่อเลือก
หนังสือให้ตรงกับความต้องการ และเปิดโลกทัศน์
ให้กว้าง กระตุ้นให้เกิดแนวความคิดใหม่ ๆ
ชวนกันเข้าไปด้วย รวมทั้งภาษาที่ใช้ควรให้
เหมาะสมกับแต่ละท้องถิ่น

ปัญหาสำหรับการเผยแพร่สารนิเทศ คือ
หนังสือของหน่วยงานต่าง ๆ ไม่กระจายไปสู่
ประชาชนในชนบท ควรจะมีความร่วมมือกัน
ของกรมกองที่ผลิตหนังสือออกมา รวมทั้งกรม
การศึกษาออกโรงเรียน ช่วยกันผลิตและ
กระจายออกไปให้มากที่สุด

หนังสือพิมพ์ และข่าวสารต่างๆ ไม่สามารถ
กระจายออกไปสู่ประชาชนในท้องถิ่น ส่วนมากจะ
ไปติดค้างที่บ้านของกำนัน เนื่องจากอุปสรรคใน
การส่งคือ การไปรษณีย์ จำเป็นต้องแก้ไขที่
กลไกการคมนาคม

“ห้องสมุดคือแหล่งข้อมูล แต่ใน
ประเทศไทย ข้อมูลเกี่ยวกับสถิติต่าง ๆ ยังล้า
หลัง ซึ่งเป็นปัญหาในการนำมาใช้ วาง
แผนกำหนดนโยบาย แผนพัฒนาเศรษฐกิจ
ระดับต่าง ๆ”

ห้องสมุดอำเภอมีที่ใช้การได้ 90 แห่ง จาก
๓๐๐ แห่ง และไม่มีบรรณารักษ์ผู้ใช้ส่วนใหญ่
คือ เด็กนักเรียน กรมการศึกษานอกโรงเรียน
พยายามจะปรับปรุงคุณภาพของ ห้องสมุด
โรงเรียนและอำเภอ ซึ่งมีปัญหาที่ยิ่งใหญ่ คือ
ผู้บริหารระดับสูงมองไม่เห็นความสำคัญ ของ
ห้องสมุดและการรณรงค์เพื่อการรู้หนังสือ ที่
พยายามจะสร้างที่อ่านหนังสือขึ้นตามอำเภอ
ตำบล โดยขอความร่วมมือจากวัดต่างๆ ที่จะจัด
ศาลาให้เป็นที่ย่านหนังสือ และให้วัดส่งชื่อมา
ลงทะเบียนไว้กับกรมการศึกษานอกโรงเรียน
และโดยเชิญชวนให้ประชาชนบริจาคเงินช่วย
สมทบในแต่ละท้องถิ่นด้วย

บรรณารักษ์มีส่วนช่วยได้มาก ในด้าน
การส่งเสริมการอ่าน การจัดแหล่งข้อมูลโดย
บรรณารักษ์ควรจัดกลุ่มเปิดให้มีการอภิปราย
วิเคราะห์ วิวิจารณ์ ส่งเสริมทัศนคติที่ดีต่อการ
อ่าน ส่งเสริมให้มีการผลิตหนังสือและกระจาย
ออกสู่ชนบท. □

บทบาทของการสื่อสาร ในการ พัฒนาสตรีทางด้านการศึกษา

ปัจจุบันประชากรของประเทศไทยมีจำนวนทั้งหมดประมาณ ๕๐ ล้าน คน ในจำนวนนี้เป็นสตรีประมาณ ๑/๒ ดังนั้นในการที่จะพัฒนาประเทศและสังคมให้เจริญก้าวหน้าได้ดีก็ควรจะต้องตระหนักถึงบทบาทของสตรีด้วย หากสตรีได้มีโอกาสพัฒนาตนเองและได้มีส่วนร่วมในการพัฒนาประเทศในด้านต่าง ๆ สตรีก็เป็นกลุ่มบุคคลที่สามารถทำประโยชน์ให้แก่ประเทศชาติได้อย่างมหาศาล

สภาพปัญหาและการศึกษาของสตรี

เนื่องจากองค์การสหประชาชาติได้ประกาศให้ปี พ.ศ. ๒๕๑๘ เป็นปีสตรีสากลระหว่างประเทศ และช่วงระหว่างปี พ.ศ. ๒๕๑๘-๒๕๒๘ เป็นทศวรรษของพัฒนาสตรีทั่วโลก

สำหรับสภาพทางด้านการศึกษานั้น จากแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๕ พ.ศ. ๒๕๒๕-๒๕๒๙ ได้ระบุไว้ดังนี้ จากสถิติประชากรผู้ไม่รู้หนังสือของประเทศไทยปี ๒๕๒๓ อายุตั้งแต่ ๑๐ ปีขึ้นไป มีผู้ไม่รู้หนังสือประมาณ ๔.๒๖ ล้านคน แยกเป็นชาย ๑.๒๘ ล้านคน และเป็นหญิง ๒.๙๘ ล้านคน หรือร้อยละ ๖๙.๙๕^๑ จะเห็นได้ว่าโดยข้อกำหนดของกฎหมายแล้วไม่มีข้อจำกัดใด ๆ ที่จะกีดขวางการศึกษาของสตรีให้มีโอกาสศึกษาเช่นเดียวกับบุรุษแต่ในทางเป็นจริงพบว่าสตรีรู้หนังสือน้อยกว่าชายดังสถิติที่ปรากฏ เพราะปัญหาสำคัญที่ทำให้สตรียังต้องโอกาสที่จะศึกษาได้เท่าเทียมชาย คือปัญหาทางด้านความเชื่อของสังคม ประเพณีนิยม ตลอดจนสภาพความยากจนทางเศรษฐกิจทำให้สตรีได้รับการสนับสนุนในด้านนี้น้อยกว่าบุรุษโดยเฉพาะสตรีที่อยู่ในชนบท

ห่างไกลจากความเจริญ และบางครั้งสตรีเองก็มีส่วนในการละโอกาสในการศึกษา และฝึกอาชีพเนื่องจากภาระทางครอบครัว ได้แก่ การเลี้ยงดูลูกเล็ก งานบ้านและอื่น ๆ ซึ่งล้วนเป็นปัจจัยที่ทำให้สตรีมีโอกาสที่จะศึกษาหาความรู้เพิ่มเติมลดน้อยลง จากการวิจัยในปี พ.ศ. ๒๕๒๑ พบว่าหญิงไทยในชนบททั่วประเทศมีความรู้ระดับประถมศึกษาปีที่ ๑-๔ เป็นส่วนใหญ่ (ร้อยละ ๘๒.๙๙) มีบางส่วน ที่ไม่ได้เรียนหนังสือเลย (ร้อยละ ๑๒.๙๓) ที่เหลือนั้นเป็นผู้ที่มีความรู้ระดับสูงกว่า ประถมปีที่ ๔ ซึ่งน้อยมาก (ร้อยละ ๔.๐๘)^๒

สภาพปัญหาและแนวโน้มด้านการศึกษาของหญิงนี้ จากแผนพัฒนาสตรีระยะยาว (๒๕๒๕-๒๕๔๔) ได้แสดงตารางซึ่งแสดงให้เห็นถึงปัญหาด้านการศึกษาหญิง ดังรายละเอียดในตารางต่อไปนี้

๑ คณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, สำนักงาน. แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๕ พ.ศ. ๒๕๒๕-๒๕๒๙. กรุงเทพมหานคร, ๒๕๒๔. หน้า ๓๐๘.

๒ วิชากร, กรม. กองวิจัยทางการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ การศึกษาแบบแผนและพฤติกรรมของหญิงไทยชนบท. กรุงเทพฯ ๒๕๒๑ หน้า ๕๒

ตารางที่ ๑

จำนวนหญิงที่ไม่รู้หนังสือมีมากกว่าชายที่ไม่รู้หนังสือ (illiteracy rate)
จำนวนผู้ไม่รู้หนังสือลดลงสำหรับหญิงและชาย ตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๔๕๐ เป็นต้นมา (ภาคผนวกตารางที่ ๔)

ปี	ประชากรอายุ 10 ปีขึ้นไป		ผู้ไม่รู้หนังสือ		ผู้ไม่รู้หนังสือเป็นร้อยละของประชากร	
	ชาย	หญิง	ชาย	หญิง	ชาย	หญิง
2490	6, 143,460	6, 183,926	2, 002,942	3, 702,327	32.6	59.9
2503	9, 004,412	9, 021,992	1,750,812	3,519,242	19.4	39.0
2513	11,581,765	11,871,557	1,281,681	2,983,746	11.1	25.2
2523*	16,958,000	16,971,000	1,061,338	2,978,809	6.26	17.55

ที่มา : ๑. สำนักงานสถิติแห่งชาติ สำนักทะเบียนประชากรและทะเบียน พ.ศ. ๒๕๑๓

๒. สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ รายงานสภาพการไม่รู้หนังสือของประชากร ชาย - หญิง

หมายเหตุ* สำหรับปี ๒๕๒๓ เป็นการคาดคะเน ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับสมมติฐานว่า อัตราการไม่รู้หนังสือในช่วงปี ๒๕๑๓ - ๒๕๒๓ คงที่ เช่นเดียวกับอัตราการไม่รู้หนังสือในช่วงปี ๒๕๐๓ - ๒๕๑๓

“สตรีไทยต้องการยกระดับความรับผิดชอบให้แพร่หลายออกไปจนเท่าเทียมชาย และต้องการได้รับชื่อเสียงเกียรติยศเพิ่มขึ้นด้วยความสามารถของตนเองมากกว่าจะรอจากชาย”

ตารางที่ ๒

โดยทั่วไปแล้ว หญิงในเขตเทศบาลมีการศึกษามากกว่าหญิงนอกเขตเทศบาล (ปี ๒๕๒๑) อันที่จริงแล้ว ชายก็มีสภาพเหมือนกับหญิงเมื่อเปรียบเทียบกันระหว่างในและนอก เขตเทศบาล (ภาคผนวก ตารางที่ ๑)

จำนวนหญิงจำแนกตามระดับการศึกษา ปี ๒๕๒๑

ระดับการศึกษา	ในเขตเทศบาล	นอกเขตเทศบาล
ไม่มีการศึกษา*	530,900 (18.35)	4,412,340 (27.79)
ต่ำกว่าประถมต้น	380,610, (13.16)	2,505,080 (15.78)
ประถมต้น	1,110,060 (38.38)	8,050,460 (50.70)
ประถมปลาย	280,900 (9.71)	533,100 (3.36)
มัธยมต้น**	244,000 (8.44)	192,000 (1.21)
มัธยมปลาย	78,600 (2.72)	30,600 (0.19)
อาชีวศึกษา	125,800 (4.35)	38,600 (0.24)
ม. วิชาการ	45,900 (1.59)	5,800 (0.04)
ม. วิชาชีพชั้นสูง	10,500 (0.36)	3,600 (0.02)
ฝึกหัดครู	78,400 (2.71)	97,600 (0.62)
อาชีวระยะสั้น	1,000 (0.03)	1,900 (0.01)
อื่น ๆ	1,200 (0.04)	- -
ไม่ทราบ	4,400 (0.16)	6,300 (0.04)
รวม	2,892,270 (100)	15,877,380 (100)

ที่มา : ๑. สำนักงานสถิติแห่งชาติ รายงานผลสำรวจแรงงานทั่วราชอาณาจักร (รอบที่ ๑) มกราคม - มีนาคม ๒๕๒๑

๒. สำนักงานสถิติแห่งชาติ การสำรวจข้อมูลเกี่ยวกับเด็กและเยาวชน

พ.ศ. ๒๕๒๑

หมายเหตุ * ไม่มีการศึกษา หมายถึง ไม่เคยเข้าเรียน

** ข้อมูลตั้งแต่มัธยมศึกษาตอนต้นเป็นต้นไป จะต้องพิจารณาประกอบด้วยว่า สถาบันการศึกษาเหล่านั้นตั้งอยู่ในเขตเทศบาล และข้อมูลเกี่ยวกับนักเรียนไม่ได้แยกมิลำเนาว่าอยู่ในหรือนอกเขตเทศบาล

ตารางที่ ๓

เมื่อเปรียบเทียบกับประชากรชาย ประชากรหญิง จบการศึกษาระดับต่างๆ
น้อยกว่าชาย ยกเว้นระดับไม่มีการศึกษาและอาชีวศึกษาระยะสั้น (ปี ๒๕๒๑)

จำนวนประชากรชายหญิงจำแนกตามระดับการศึกษา ปี ๒๕๒๑

ระดับการศึกษา	ชาย	หญิง
ไม่มีการศึกษา*	3,822,040 (20.27)	4,943,240 (26.33)
ต่ำกว่าประถมต้น	2,943,080 (15.61)	2,885,690 (15.37)
ประถมต้น	9,563,960 (50.73)	9,160,520 (48.80)
ประถมปลาย	1,067,100 (5.66)	814,000 (4.74)
มัธยมต้น	777,400 (4.12)	436,000 (2.32)
มัธยมปลาย	142,300 (0.76)	109,200 (0.58)
อาชีวศึกษา	211,000 (1.13)	164,400 (0.88)
ม. วิชาการ	84,300 (0.45)	51,700 (0.28)
ม. วิชาชีพชั้นสูง	37,000 (0.20)	14,100 (0.08)
ฝึกหัดครู	182,800 (0.97)	176,000 (0.94)
อาชีวศึกษาระยะสั้น	1,100 (0.01)	2,900 (0.02)
อื่น ๆ	6,200 (0.03)	1,200 (0.01)
ไม่ทราบ	13,100 (0.06)	10,700 (0.05)
รวม	18,851,380 (100)	18,769,650 (100)

ที่มา ๑. สำนักงานสถิติแห่งชาติ รายงานผลการสำรวจแรงงานทั่วราชอาณาจักร
(รอบท ๑) มกราคม-มีนาคม ๒๕๒๑

๒. สำนักงานสถิติแห่งชาติ การสำรวจข้อมูลเกี่ยวกับเด็กและเยาวชน
พ.ศ. ๒๕๒๑

หมายเหตุ * ไม่มีการศึกษา หมายถึง ไม่เคยเข้าเรียน

จากตารางทั้ง ๓ อาจสรุปได้ว่า จำนวนสตรีที่ไม่รู้หนังสือมีมากกว่าชายประมาณ ๑/๒ และสตรีในเขตเทศบาลที่มีความเจริญมีโอกาสดำเนินการศึกษามากกว่าสตรีที่อยู่นอกเขตเทศบาล และโอกาสที่จะศึกษาในระดับต่างๆ นั้นก็น้อยกว่าชาย

สภาพการศึกษาของสตรีไทยในอดีต

การศึกษาของสตรีไทยนั้นเริ่มในบ้านเรือนโดยเฉพาะจากแม่ และการศึกษาเกี่ยวกับการบ้านการเรือนและการดูแลครอบครัวมาก่อน สำหรับหญิงลูกผู้มีเงินหรือขุนนาง จะได้รับโอกาสให้ศึกษาในวัง หรือในบางกรณีจากบิดาโดยตรงพร้อมทั้งการเรียนภาษาไทยด้วย ส่วนหญิงไทยอื่น ๆ ที่อยู่นอกวังนั้น คงได้เรียนบ้างแต่มีจำนวนน้อยมาก

วิวัฒนาการการศึกษาของหญิง ตามหลักฐานของกระทรวงศึกษาธิการตามขั้นตอนพอสรุปได้ดังนี้

พ.ศ. ๒๔๐๑ มิชชันนารีชาวอเมริกันชื่อ มิสซิสแฮเรียท เอ็ม เฮาส์ (Harriet M. Petit House) ทดลองสอนหนังสือและเรื่องการเย็บปักถักร้อยให้เด็กหญิงไทยรุ่นแรก ๔ คนที่เจดีย์บ้านของเธอเอง

พ.ศ. ๒๔๐๘ มิชชันนารีชาวอเมริกันอีกคนหนึ่งคือ มิสซิสเอส วี แมกฟาร์แลนด์

ได้จัดตั้งโรงเรียนการช่างสตรีที่จังหวัดเพชรบุรี และต่อมาได้เปลี่ยนชื่อเป็นโรงเรียนอรุณประดิษฐ์ นับได้ว่าเป็นโรงเรียนอาชีวศึกษาเพื่อฝึกการช่างและการฝีมือแก่เด็กหญิง โรงเรียนแรกในประเทศไทย

พ.ศ. ๒๔๑๗ มิสซิส เอ็มเฮาส์ (Harriet M. Petit House) ตั้งโรงเรียนในชื่อภาษาไทยว่า “โรงเรียนกุลสตรีวังหลัง” ในพระราชวังบวรสถานพิมุข หรือพระราชวังหลัง ต่อมาใน พ.ศ. ๒๔๑๒ ทุกคนเรียกว่า โรงเรียน “หม่อมไค้” เนื่องจากโรงเรียนได้มีสตรีชาราโกล์ (Edna Sarah Cole) มาจัดการโรงเรียนและเป็นครูใหญ่ ต่อมาได้ย้ายออกมาอยู่บริเวณทุ่งนาติดคลองแสนแสบเมื่อ พ.ศ. ๒๔๖๓ แล้วเปลี่ยนชื่อใหม่เป็น โรงเรียนวัฒนาวิทยาลัย นับเป็นโรงเรียนหญิงโรงเรียนแรกในประเทศไทย มีอาจารย์ผู้สอนและอาจารย์ใหญ่เป็นชาวอเมริกันหลายท่าน รวมทั้งครูคนไทยซึ่งได้สอนให้กับนักเรียนหญิงของโรงเรียนจบไปอีกเป็นจำนวนมาก คณะครูในโรงเรียนกุลสตรีวังหลัง หรือโรงเรียนวัฒนาวิทยาลัยได้ร่วมกันดำเนินการก่อตั้งกลุ่มการศึกษาของหญิงขึ้น อันเป็นรากฐานของการศึกษาของหญิงต่อมาเป็นส่วนใหญ่นั่น

— สหาคมสตรีไทยแห่งแรก พ.ศ. ๒๔๕๐

— พิมพ์นิตยสารเพื่อหญิงไทยฉบับแรก
พ.ศ. ๒๔๕๓

— จัดอบรมเนตรนารีรุ่นแรกของประเทศไทย พ.ศ. ๒๔๕๘

— ได้มีผู้สำเร็จรุ่นแรกๆ ของโรงเรียน
ออกมาจัดตั้งโรงเรียนสอนเด็กหญิงอีกเป็น
จำนวนมาก อาทิ โรงเรียนพระเมธีวชิราวุธ
โรงเรียนสตรีวรนาถ โรงเรียนทัดสิงห์สนี
 เป็นต้น

พ.ศ. ๒๔๒๓ พระบาทสมเด็จพระจุลจอม
เกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงพระกรุณาพระราชทาน
ทรัพย์ส่วนพระองค์สร้างโรงเรียนหลวงสำหรับ
หญิงขึ้นเป็นแห่งแรก ที่ปากคลองตลาด พระ
ราชทานนามว่า “โรงเรียนสุนันทาลัย” ส่วนมาก
นักเรียนจะเป็นบุตรหลานในราชวงศ์

พ.ศ. ๒๔๔๖ สมเด็จพระนางเจ้าเสาวภา
ผ่องศรีพระบรมราชินีนาถในสมเด็จพระ
จุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว (ปัจจุบันคือ สมเด็จพระ
ศรีพัชรินทราบรมราชินีนาถ) ได้ตั้งโรงเรียน
ราชินีขึ้นใกล้กับโรงเรียนสุนันทาลัย ปากคลอง
ตลาด ถนนมหาธาตุ และได้โอนโรงเรียน
สุนันทาลัย เข้ารวมกับโรงเรียนราชินี ได้มี
การจ้างครูญี่ปุ่น ๓ คน มาสอนวิชาวาดเขียน
เย็บปักถักร้อย ทำดอกไม้ ด้วยผ้าและกระดาษ
ต่อมา ใน พ.ศ. ๒๔๔๖ ได้เปิดแผนกอนุบาล

ทารกขึ้น สำหรับเด็กหญิงในโรงเรียนเป็นแห่ง
แรก พร้อมทั้งการสอนพ้อนรำและการออกกำลังกาย
แก่เด็กเล็กในโรงเรียนด้วย

ต่อมาได้มีการจัดการศึกษาในระบบ
โรงเรียนอย่างจริงจังในรัชกาลที่ ๕ โดยที่ได้
ทรงโปรดให้ประกาศตั้งกรมศึกษาธิการขึ้นเมื่อ
พ.ศ. ๒๔๓๐ และหญิงมีโอกาสดำเนินการศึกษา
เท่าเทียมกับชาย เนื่องจากมีหน่วยงานราชการ
รับผิดชอบดำเนินการจัดการศึกษาโดยตรง

ในระยะต่อมาได้มีผู้จัดตั้งโรงเรียนหญิง
เพิ่มขึ้น โดยมีทั้งโรงเรียนที่จัดตั้งขึ้นโดย
กระทรวงศึกษาธิการและเอกชน โรงเรียนที่ตั้ง
ขึ้นโดยเอกชนนั้นส่วนใหญ่จัดตั้งเป็นโรงเรียน
แยกชาย — หญิงต่างจากกันโดยเฉพาะในระดับ
มัธยมศึกษา สำหรับโรงเรียนของรัฐที่จัดตั้ง
โดยกระทรวงศึกษาธิการ และของส่วนงานอื่นๆ
ที่เกี่ยวข้องจะรวมเป็นโรงเรียนสหศึกษา เริ่มตั้ง
แต่ต้นแผนพัฒนาการศึกษาระยะที่ ๔ (พ.ศ.
๒๕๒๐ — ๒๕๒๔) ยกเว้นโรงเรียนมัธยมศึกษา
บางแห่งในส่วนกลางที่ยังคงมีการศึกษาแยกเพศ

สำหรับการศึกษานอกระบบโรงเรียน ซึ่ง
แต่เดิมเรียกว่าการสอนการศึกษาผู้ใหญ่ นั้นได้
เริ่มจัดอย่างมีแบบแผนใน พ.ศ. ๒๔๘๐ เนื่อง
จากว่ามีผู้ใหญ่เป็นจำนวนมากอ่านหนังสือไม่ออก
ซึ่งถือว่าเป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาประเทศ ต่อ
มาใน พ.ศ. ๒๔๘๘ รัฐบาลได้ประกาศบังคับให้

ผู้ใหญ่ทุกคนที่ไม่รู้หนังสือต้องอ่านออกเขียนได้ โดยมีกระทรวงศึกษาธิการเป็นผู้รับผิดชอบเรื่อง การจัดการสอนด้านการศึกษาผู้ใหญ่ ทั้งในรูป ที่เป็นโรงเรียนประจำที่ และหน่วยเคลื่อนที่ แท้ ที่ผ่านมา ปรากฏว่าชายยังคงเข้ารับการ ศึกษาผู้ใหญ่มากกว่าหญิง เนื่องจากหญิงยังต้อง ทำงานบ้านและเลี้ยงลูก จึงยังไม่มีเวลาพอ สำหรับการศึกษาล่าเรียนเช่นเดิม

ด้านการศึกษาสายอาชีพ การจัดการ ศึกษาในระบบโรงเรียนได้แบ่งโรงเรียนตาม ลักษณะอาชีพของเยาวชน ชาย - หญิง ตามค่านิยมดั้งเดิมและตายตัว จึงเห็นได้ว่าโรงเรียน ประเภทอาชีพศึกษา ที่เน้นการศึกษาประเภท อุตสาหกรรมและช่างด้านต่างๆ นั้น นักเรียนและผู้จบการศึกษาจะเป็นชายส่วนใหญ่ ส่วนโรงเรียนประเภทฝึกหัดครูและคหกรรมศิลป์นั้น นักเรียนและผู้จบการศึกษาเป็นหญิง^๑

สภาพการศึกษาของสตรีไทยในปัจจุบัน

การศึกษาหรือการเรียนรู้นั้นแบ่งออกได้ เป็น ๓ ประเภท คือ

๑. การศึกษาในระบบโรงเรียน

(Formal education) เป็นการศึกษาที่มีสภา

บันการศึกษารับผิดชอบโดยตรง เช่น โรงเรียน วิทยาลัย มหาวิทยาลัย

๒. การศึกษานอกระบบโรงเรียน (Non Formal education) เป็นกิจกรรมทางการศึกษา ซึ่งอาจจะดำเนินการจัดขึ้นมาโดย สถาบัน และหน่วยต่าง ๆ ในสังคม

๓. การศึกษาแบบธรรมชาติวิสัย^๒ (Informal education) เป็นกระบวนการศึกษา ที่มนุษย์ได้รับและสะสมความรู้ ความเข้าใจ จากประสบการณ์ในชีวิตประจำวันและสิ่งแวดล้อม ได้แก่ความรู้ที่ได้จากสื่อมวลชน เช่น การ ฟังวิทยุ อ่านหนังสือพิมพ์ ดูโทรทัศน์ รวมทั้ง การพูดคุยติดต่อกับบุคคลอื่น ๆ เช่น สมาชิก ในครอบครัวและเพื่อนบ้าน

สภาพการศึกษาของสตรีไทยในปัจจุบัน จะกล่าวละเอียดในแต่ละประเภท ดังนี้

๑. ในระบบโรงเรียน

สิทธิและโอกาสการศึกษาของหญิง ถ้า พิจารณาในด้านกฎหมายและโอกาสทางการศึกษา ของเด็กหญิงในโรงเรียน จะเห็นได้ว่ามี ทัดเทียมกับชาย แผนการศึกษาชาติฉบับแรก

^๑ คณะทำงานวางแผนพัฒนาสตรีระยะยาว. รายงานการศึกษาเพื่อการจัดทำแผนพัฒนา สตรี ระยะยาว (๒๕๒๕ - ๒๕๔๔). กรุงเทพฯ, องค์การยูเนสโกและกรมวิเทศสหการ, ๒๕๒๕. หน้า ๗ - ๒๙ - ๗ - ๓๑.

^๒ อุณา นพคุณ. การศึกษานอกระบบโรงเรียน. กรุงเทพฯ, คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๒๓. หน้า ๓ - ๔.

พ.ศ. ๒๔๗๕ มุ่งเน้นความเสมอภาคในการศึกษาของชายและหญิง โดยได้ระบุความมุ่งหมายของการศึกษาไว้ดังนี้ (๑) ความมุ่งหมายแห่งการศึกษาของชาติ คือ ให้พลเมืองทุกคนไม่เลือกเพศ ชาติ ศาสนา ได้รับการศึกษาพอเหมาะ กับอัตราของชน..... (๒) เพื่อการอาชีพของชน กุลบุตร กุลธิดาควรได้รับการศึกษาทั้งสามัญและวิสามัญ ทั้งสองฝ่าย ซึ่งกำหนดไว้เป็นขั้น ๆ ตามภูมิปัญญาและทุนทรัพย์ แผนการศึกษาชาติในฉบับต่อมาคือ พ.ศ. ๒๔๗๙ พ.ศ. ๒๔๙๔ พ.ศ. ๒๕๐๓ และฉบับล่าสุด พ.ศ. ๒๕๒๐ นั้น ก็ได้มุ่งเน้นถึงความเสมอภาคระหว่างชายและหญิงโดยใช้คำกล่าวว่า “พลเมืองโดยทั่วไป” “กุลบุตรกุลธิดา” “พลเมืองทุกคน” อันหมายถึงพลเมืองทั้งสองเพศ และให้ได้รับการศึกษาอย่างเท่าเทียมการศึกษาภาคบังคับ โดยไม่มีการเลือกปฏิบัติ

อย่างไรก็ดี ถ้าพิจารณาจากสภาพความเป็นจริงหญิงที่ได้เข้ารับการศึกษามีน้อยกว่าชาย อุปสรรคสำคัญเกิดจากเจตคติและค่านิยมของประชาชนตั้งแต่ในอดีต ยังมีผลกระทบถึงในปัจจุบันกล่าวคือ การแบ่งแยกหน้าที่การงานและความรับผิดชอบที่ว่า ชายต้องเรียนหนังสือและต้องทำงานนอกบ้านหาเงินมาเลี้ยงครอบครัว ส่วนหญิงต้องทำงานบ้าน อยู่บ้านและเลี้ยงลูกครอบครัวในอดีตจึงไม่สนับสนุนให้หญิงได้มีโอกาสรับการศึกษาเท่าเทียมกับชาย

ปัจจุบันโรงเรียนทั้งของรัฐและเอกชนส่วนใหญ่โดยเฉพาะในระดับประถมศึกษาจะเป็นโรงเรียนสหศึกษา สัดส่วนการเรียนต่อของหญิงมีน้อยกว่าชาย และจะศึกษาต่อในระดับประถมศึกษาตอนปลายและมัธยมศึกษาตอนต้นในปี ๒๕๒๑

ร้อยละของการศึกษาต่อของหญิงต่อชาย
ระดับประถมปลาย ๐.๘๔ ; ๑

ร้อยละของการศึกษาต่อของหญิงต่อชาย
ระดับมัธยมต้น ๐.๗๖ ; ๑

๒. การศึกษาระบบนอกโรงเรียน

เนื่องจากไม่สามารถหาข้อมูลจำแนกตามเพศได้ครบ ยกเว้นบางสถาบัน เช่น กรมการศึกษานอกโรงเรียน กรมการพัฒนาชุมชน และโรงเรียนสารพัดช่าง จึงอาจสรุปการดำเนินงานโดยสังเขปได้ดังนี้

๒.๑ การศึกษาผู้ใหญ่สายสามัญและการศึกษาผู้ใหญ่แบบเบ็ดเสร็จ จำนวนนักเรียนของการศึกษาผู้ใหญ่สายสามัญ มีนักศึกษาชายเข้าเรียนมากกว่านักศึกษาหญิงทุกระดับ กรมการศึกษานอกโรงเรียนมีนโยบายจะลดจำนวนลง และเพิ่มจำนวนนักศึกษาของการศึกษาผู้ใหญ่แบบเบ็ดเสร็จขึ้นเนื่องจากการสอนแบบเบ็ดเสร็จนั้น ได้มีการสอนด้านอาชีพ และประสบการณ์ในการดำรงชีวิตในสังคมประกอบด้วย

๒.๒ การศึกษาสายอาชีพ ปริมาณ นักศึกษาชายและหญิงในสายอาชีพขึ้นอยู่กับ ประเภทวิชา ประเภทของหลักสูตร สถานที่ และช่วงเวลาในการจัดการศึกษา กล่าวคือ

ประเภทอุตสาหกรรมและเกษตร เช่น ช่างยนต์ ช่างวิทยุ ช่างไฟฟ้า การปลูกพืชไร่ และการเลี้ยงสัตว์ ฯลฯ ที่มีระยะเวลาศึกษา ๑๐๐-๓๐๐ ชั่วโมงต่อหลักสูตร จะมีชายเรียน มากกว่าหญิง

ประเภทคหกรรมศาสตร์ เช่น การปรุงอาหาร ตัดเย็บเสื้อผ้า การถนอมอาหาร และการเสริมสวย ฯลฯ ที่มีระยะเวลาศึกษาตั้งแต่ ๑๕-๓๐ ชั่วโมงต่อหลักสูตรจะมีหญิงเรียนมากกว่าชาย

ประเภทธุรกิจ เช่น การจัดธุรกิจ การพิมพ์ตีพิมพ์ภาษาไทยและอังกฤษ ซึ่งมีระยะเวลาเรียนระหว่าง ๑๕๐-๓๐๐ ชั่วโมงต่อหลักสูตร จะมีจำนวนผู้เรียนชายมากกว่าหญิงเล็กน้อย

๒.๓ สถาบันพัฒนาฝีมือแรงงาน จัดสอนหลักสูตรวิชาช่างอุตสาหกรรม ช่างกล โรงงานและช่างฝีมือ พร้อมทั้งยกระดับฝีมือ หัวหน้างานในโรงงาน มีหลักสูตรการสอนระหว่าง ๒-๑๑ เดือน สำหรับการเตรียมเข้าทำงาน มีนักศึกษาทางขึ้นเป็นชายเกือบร้อยละร้อย ในปี ๒๕๒๓ มีประมาณ 10,000 คน ปรากฏว่ามีนักศึกษาหญิงไม่ถึง ๑๐ คนได้เข้าศึกษา

๒.๔ โครงการส่งเสริมการเกษตรและการพัฒนาชุมชน การส่งเสริมการเกษตรได้ดำเนินการส่งเสริมการเกษตรแก่ครอบครัวเกษตรกร และยุวเกษตรกรปีละประมาณ ๑๐,๐๐๐ ครอบครัวและจัดกลุ่มยุวเกษตรกรปีละ ๖,๐๐๐ กลุ่ม ซึ่งไม่มีสถิติแยกจำนวนสมาชิกชาย-หญิง ส่วนการพัฒนาหญิงของกรมการพัฒนาชุมชน จะมีโครงการอบรมหญิงระยะเวลาสั้นประมาณ ๓-๕ วัน และ ๑๐-๙๐ วัน เช่น ในปี ๒๕๒๓ มีการอบรมหญิงได้ประมาณ ๕๐๐ กลุ่มมีจำนวนผู้เข้ารับการอบรมประมาณ ๓๐,๐๐๐ คน ส่วนมากอบรมด้านวิชาชีพและการเกษตร

๒.๕ โรงเรียนสารพัดช่าง ส่วนมากผู้มาเรียนทางด้านช่างอุตสาหกรรมต่าง ๆ จะเป็นชายประมาณร้อยละร้อย และหญิงจะเรียนทางด้านคหกรรมร้อยละร้อย

๒.๖ บริการด้านการศึกษาและการฝึกอาชีพของกลุ่มเอกชนต่าง ๆ กลุ่มเอกชนมีหลายประเภท เช่น

กลุ่มแม่บ้านตามอาชีพ	กลุ่มสงเคราะห์ต่าง ๆ
กลุ่มมูลนิธิ	กลุ่มสมาคม
กลุ่มสโมสร	กลุ่มธุรกิจเอกชน

กลุ่มเอกชนต่าง ๆ ดังกล่าวจะจัดการศึกษาและการฝึกอาชีพให้แก่หญิงเป็นงานเสริมหรืองานต่อเนื่องของงานประจำ ส่วนมากจัด

เป็นประเภทกิจกรรมเฉพาะครั้งคราวตามความเหมาะสมและโอกาส วิชาที่ทำการฝึกอบรมส่วนมากเป็นวิชาทางทฤษฎีศาสตร์ จำนวนผู้เข้ารับการอบรมฝึกอาชีพไม่แน่นอน ขึ้นอยู่กับความพร้อมของผู้จัดแต่ละกลุ่ม และไม่มีการเก็บข้อมูลโดยสม่ำเสมอ

๓. การศึกษาแบบธรรมดาวิสัย ซึ่งหมายถึง การศึกษาที่ได้จากสื่อมวลชน และบุคคลอื่น ๆ ซึ่งเป็นเรื่องของการสื่อสารกับการพัฒนาสตรีทางด้านการศึกษาในปัจจุบัน

ความเกี่ยวข้องระหว่างการสื่อสารกับการพัฒนาสตรี

คำว่า การสื่อสาร (Communication) นั้น มีผู้ให้ความหมายไว้ต่าง ๆ กัน เป็นคำที่มีความหมายค่อนข้างกว้าง แต่พอจะสรุปได้ว่าการสื่อสาร คือ กระบวนการของการถ่ายทอดสาร (message) จากบุคคลฝ่ายหนึ่งซึ่งเรียกว่า ผู้ส่งสาร (source) ไปยังบุคคลอีกฝ่ายหนึ่งซึ่งเรียกว่า ผู้รับสาร (receiver) โดยผ่านสื่อ (channel)^๒

การสื่อสารแบ่งออกได้เป็นหลายประเภท เช่น ถ้าแบ่งตามลักษณะทางวิชาการเป็นเกณฑ์ได้จำแนกประเภทของการสื่อสารออกเป็น ๘ กลุ่มคือ

๑. ระบบข่าวสาร
๒. การสื่อสารระหว่างบุคคล
๓. การสื่อสารมวลชน
๔. การสื่อสารในองค์กร
๕. การสื่อสารระหว่างวัฒนธรรม
๖. การสื่อสารการเมือง
๗. การสื่อสารการสอน
๘. การสื่อสารสาธารณสุข^๓

ในการพัฒนาสตรีทางด้านการศึกษานั้น จะเห็นได้ว่าการสื่อสารอยู่ ๔ ประเภทที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาการศึกษา หรือการให้ความรู้แก่สตรีได้แก่ ระบบข่าวสาร การสื่อสารระหว่างบุคคล การสื่อสารมวลชน การสื่อสารการสอน เพราะการสื่อสารเป็นตัวกลางที่จะนำสารหรือความรู้ต่าง ๆ ไปให้แก่สตรีในท้องถิ่นต่าง ๆ โดยเฉพาะสื่อมวลชนเป็นการสื่อสารที่มีความสำคัญมากในปัจจุบันเพราะ สื่อมวลชนมีหน้าที่

^๑ คณะทำงานวางแผนพัฒนาสตรีระยะยาว. เรื่องเดิม, หน้า ๗-๓๑-๗-๓๓.

^๒ ประมะ สตะเวทิน. หลักนิเทศศาสตร์. กรุงเทพฯ, ภาควิชาการประชาสัมพันธ์ คณะนิเทศศาสตร์, ๒๕๒๖. หน้า ๑๔.

^๓ ประมะ สตะเวทิน. เรื่องเดิม, หน้า ๒๔-๒๖.

หลัก ๓ ประการ คือ ให้อ่านสาร ชักจูงใจ และให้ความบันเทิง ส่วนการสื่อสารประเภทอื่นๆ ก็เป็นส่วนเสริมในการให้การศึกษาแก่สตรีในลักษณะและวิธีการต่าง ๆ กัน ดังได้กล่าวมาแล้วว่า การศึกษาแบบธรรมดาสัย (Informal education) นั้นเป็นการให้ความรู้แก่สตรีโดยผ่านทางสื่อมวลชน และการสื่อสารกันระหว่างบุคคลต่าง ๆ เช่น สมาชิกในครอบครัวและเพื่อนบ้าน ฯลฯ

ดังนั้น ในการที่จะพัฒนาสตรีให้มีการศึกษา มีความรู้ ความเข้าใจในสิ่งแวดล้อมต่าง ๆ ได้ดีขึ้น การสื่อสารในรูปแบบต่าง ๆ จึงเป็นสิ่งที่จะนำมาช่วยในการเผยแพร่ความรู้ต่าง ๆ นั้นให้แก่ประชาชนทั่วไป โดยเฉพาะสตรีที่อยู่ตามชนบทต่าง ๆ

บทบาทของการสื่อสาร ในการพัฒนาสตรี ทางด้านการศึกษา

ดังที่ได้กล่าวแล้วว่า การพัฒนาสตรีทางด้านการศึกษา โดยการให้ความรู้ในด้านต่าง ๆ นั้น การสื่อสารมีส่วนเข้าไปเกี่ยวข้องด้วยเป็นอย่างมาก โดยเฉพาะในการให้การศึกษาประเภทนอกระบบโรงเรียน (Non Formal education) และการศึกษาในแบบธรรมดาสัย (Informal education)

การให้การศึกษาแก่สตรีในแบบนอกระบบโรงเรียน นั้น ใช้การสื่อสารใน

แบบการสื่อสารระหว่างบุคคล ได้แก่ การอบรมหรือสอนวิชาการด้านต่าง ๆ ให้แก่สตรีเป็นครั้งคราวโดยหน่วยงานต่าง ๆ ซึ่งกรมการศึกษานอกโรงเรียนได้ปฏิบัติอยู่แล้วเป็นประจำ เป็นการสอนให้มีความรู้ในแขนงต่าง ๆ เพิ่มขึ้น และเหมาะที่จะนำความรู้นั้นไปใช้ประโยชน์ในการดำรงชีวิต เช่น การเกษตร สาธารณสุข การทำงานฝีมือประดิษฐ์วัสดุจากสิ่งของเหลือใช้ที่หาได้ ในชนบท การประกอบอาหารที่ถูกหลักโภชนาการ ฯลฯ

การให้การศึกษาแก่สตรีในแบบธรรมดาสัยนั้น ใช้การสื่อสารในแบบสื่อมวลชนเป็นหลักใหญ่มีการใช้สื่อระหว่างบุคคลอยู่บ้างในการเผยแพร่ความรู้ ดังนั้น บทบาทของสื่อมวลชน ในการให้การศึกษาแก่สตรีจึงเป็นเรื่องความสนใจ และศึกษารายละเอียดต่อไป คณะอนุกรรมการพัฒนากิจกรรมและบทบาทของสตรี สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติได้กล่าวถึงสื่อมวลชน ไว้ในแผนการปฏิบัติงานพัฒนาสตรีดังนี้

สื่อมวลชน

๑. สื่อมวลชนจะต้องถือว่าเป็นความรับผิดชอบของตนในการที่จะเผยแพร่ความรู้ที่เป็นประโยชน์และสร้างสรรค์ทัศนคติ และค่านิยมที่ดีงามในสังคม โดยเฉพาะที่เกี่ยวกับสตรี

๒. สื่อมวลชนจะต้องมีความรับผิดชอบในการกลั่นกรอง ไม่เสนอข่าวที่เป็นพิษเป็นภัยโดยไม่ลงภาพ หรือใช้ภาษาที่ขี้ขลาด และโน้มน้ำหนักอารมณ์ของผู้อ่าน ไปในทางเสื่อมหรือไร้ประโยชน์

๓. ส่งเสริมสนับสนุนให้สื่อมวลชนมีบทบาทในการเผยแพร่ข่าว เพื่อประโยชน์ในการพัฒนากิจกรรมและบทบาทของสตรี

๔. สมาชิกสื่อมวลชนต่าง ๆ จะต้องมีส่วนโดยตรงในการควบคุมจรรยาบรรณของสื่อมวลชนอย่างจริงจัง

๕. ขอให้รัฐบาลใช้มาตรการที่เด็ดขาดกับสื่อมวลชนที่เป็นพิษเป็นภัย

๖. ส่งเสริมให้นำสื่อมวลชนมาใช้ในการศึกษาเพิ่มขึ้น โดยจัดรายการเพื่อการศึกษาให้เป็นที่น่าสนใจ และเกิดประโยชน์แก่ประชาชน

๗. ให้มีผู้แทนจากคณะกรรมการสตรีแห่งชาติ สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ สภาสตรีแห่งชาติ สภาสังคมสงเคราะห์แห่งประเทศไทย รวมทั้งสำนักงานส่งเสริมและประสานงานเยาวชนแห่งชาติ เข้าร่วมในคณะ

กรรมการตรวจพิจารณา ภาพยนตร์ และทีวี ก่อนที่จะนำออกเผยแพร่

สำหรับบทบาทของ สื่อมวลชนประเภทต่าง ๆ ในการที่จะพัฒนา สตรีทางด้านการศึกษานั้น จะขอกล่าวถึงสื่อมวลชนแต่ละประเภท และสภาพจากอดีตถึงปัจจุบันของสื่อมวลชนในการเสนอเนื้อหาที่ให้ความรู้ การศึกษา และประโยชน์แก่สตรีหรือไม่อย่างไร ดังนี้

๑. หนังสือพิมพ์ สื่อมวลชนประเภทหนังสือพิมพ์ ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันได้มีการเสนอเนื้อหาที่เกี่ยวกับสตรีบ้าง เป็นครั้งคราว แต่ที่จะเป็น หนังสือพิมพ์เฉพาะสตรีนั้นมีน้อยมาก ในบางยุคบางสมัยไม่มีหนังสือพิมพ์เฉพาะสตรีเลย เนื่องจากหนังสือพิมพ์ได้ชื่อว่าเป็นวรรณกรรมมีรื่อง ต้องการให้ถึง ผู้อ่านทั่ว ๆ ไปเพราะถ้าหากจำกัดเฉพาะสตรี ยอดจำนวนขายอาจจะน้อยจนดำเนินการไม่ได้เท่าที่สำรวจดูพบว่า ในปี พ.ศ. ๒๔๗๑ มีหนังสือพิมพ์ชื่อ "หญิงสาว" ปี พ.ศ. ๒๔๗๓ มี "หญิงสยาม" และ ปี พ.ศ. ๒๔๗๕ มี "หญิงไทย" ในปี พ.ศ. ๒๔๗๖ มี "สาวสยาม" และหลังจากนั้นเป็นเวลาเกือบ ๕๐ ปีไม่พบว่า มีหนังสือพิมพ์

คณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, สำนักงาน. แผนปฏิบัติงานพัฒนาสตรี โดยคณะอนุกรรมการพัฒนากิจกรรมและบทบาทของสตรีร่วมกับสถาบันวิจัยสังคม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย กรุงเทพฯ, ๒๕๒๔. หน้า ๑/๑๕ - ๑/๑๖.

ของหญิงออกจำหน่ายอีกเลย จนกระทั่งปัจจุบันมี "หญิงยุคใหม่" ออกมาแล้วประมาณ ๒ ปี ซึ่งพยายามเสนอเรื่องราวเกี่ยวกับสตรีในด้านต่าง ๆ มีบทความ ภาพข่าวและข่าวสารทางด้านการเมือง แต่มาในตอนหลัง ๆ เนื้อหาที่ให้ความรู้ และประโยชน์แก่ผู้หญิงเริ่มลดน้อยลง มีแฟชั่น ข่าวความงาม และข่าวสังคมมาเป็นหน้าหนึ่ง แทน^{๕๕} เพื่อเรียกร้องความสนใจจากผู้ซื้อ เป็นหนังสือพิมพ์รายสัปดาห์ ได้รับการต้อนรับจากผู้อ่านพอสมควร

สำหรับหนังสือพิมพ์รายวันทั่ว ๆ ไปนั้นพบว่า สื่อมวลชนประเภทหนังสือพิมพ์มิได้ตระหนักว่าผู้หญิงเป็นเป้าหมายที่สำคัญในการถ่ายทอดเผยแพร่ข่าวสาร จะสังเกตได้จากการรายงานข่าวประจำวัน มีข่าวเกี่ยวกับผู้หญิงน้อยมาก ถ้ามีมักจะเป็นทางที่ไม่สุจริต เช่น ข่าวอาชญากรรมต่าง ๆ แต่ข่าวสารที่จะให้ความรู้แก่สตรีโดยเฉพาะนั้นหาได้น้อยมาก โดยทั่วไปแล้วข่าวเกี่ยวกับผู้หญิงมักจะจำกัดอยู่ใน "หน้าผู้หญิง" เนื้อหาของข่าวในหน้าผู้หญิงก็วนเวียนอยู่ในเรื่อง แฟชั่น การเสริมความงาม ปัญหาหัวใจ กิจกรรมของผู้หญิงในสังคมซึ่งหนีไม่พ้นการบ้านการเรือน คอลัมน์ซุบซิบ^๖ ซึ่งสาระประโยชน์อื่น ๆ ซึ่ง

สามารถใส่ไว้ได้อย่างมากมายใน "หน้าผู้หญิง" นั้นมีไม่มากนัก

ดังนั้น บทบาทของสื่อมวลชนประเภทหนังสือพิมพ์ในการให้การศึกษแก่สตรีนั้นจึงนับว่ายังมีน้อย เพราะแม้จะมีเนื้อหาที่มีประโยชน์แต่ก็เป็นเรื่องทั่ว ๆ ไป ซึ่งสตรีอาจไม่สนใจในด้านบทความแม้จะเคยมีบ้างเกี่ยวกับสิทธิสตรี ปัญหาโสเภณี ฯลฯ แต่ก็เป็นนาน ๆ ครั้ง ซึ่งถ้าจะเปรียบเทียบกับเนื้อหาด้านอื่น ๆ แล้วจะพบว่าเป็นเปอร์เซ็นต์ที่น้อยมาก

2. นิติสาร อาจจะกล่าวได้ว่าในบรรดาสื่อมวลชนที่เป็นสิ่งพิมพ์แล้ว นิติสารเป็นสิ่งพิมพ์ที่เน้นเรื่องของสตรีมากที่สุด เพราะจะเห็นได้ว่ามีนิติสารสำหรับผู้หญิงออกจำหน่ายมาแล้วเป็นเวลานาน ตั้งแต่ พ.ศ. ๒๔๓๑ ชื่อ "นารีรม" ต่อจากนั้นมี บารุงนารี, นารีศัพท์, สตรีศัพท์, นารีเกษ, นารีประเทศ นิติสารผู้หญิงในยุคต่อ ๆ มาที่แพร่หลายมาก ได้แก่ สตรีสาร, สตรีไทย, นารีนาถ, ศรีสัปดาห์ แม้บ้านการเรือน แม่ศรีเรือน ในจำนวนนี้จะเห็นได้ว่ามี "สตรีสาร" เพียงฉบับเดียวที่ยังคงอยู่ถึงปัจจุบัน นิติสารผู้หญิงในยุคก่อนหน้านั้นมักมีเนื้อหาให้ความบันเทิง เสนอเรื่องราวและ

ศิริพร สะโครมาเน็ต "ภาพพจน์ของผู้หญิงในสายตาสื่อมวลชน." สตรีทัศน์.

ความรู้เกี่ยวกับแม่บ้านการเรือน การเย็บปักถักร้อย การทำอาหาร บทความในเชิงวิชาการ หรือสารคดีที่ให้ผู้หญิงมีพัฒนาการด้านความคิด เห็นให้ทันสมัยนั้นมีอยู่น้อยมาก หรือแทบจะไม่มีเลย ซึ่งแตกต่างจากนิตยสารผู้หญิงในช่วงประมาณ ๑๐ กว่าปีถึงปัจจุบัน ซึ่งมี การเปลี่ยนแปลงแยกออกเป็นนิตยสารผู้หญิง สำหรับกลุ่มต่าง ๆ ตามระดับอายุ และความสนใจ อาจแบ่งประเภทได้ดังนี้

๒.๑ ประเภทแม่บ้านการเรือน นอกจากนวนิยายที่ให้ความบันเทิงเป็นหลักแล้ว จะเสนอเนื้อหาเป็นเรื่องการทำอาหาร เย็บปักถักร้อย การจัดบ้าน และอื่น ๆ เกี่ยวกับผู้หญิง ได้แก่ แม่บ้าน กุลสตรี หญิงไทย เบญจกัลยาณี ฯลฯ

๒.๒ ประเภทสาวสมัยใหม่ที่มีการศึกษา นอกจากนวนิยายจะเสนอบทความ สารคดีหรือบทสัมภาษณ์ข้อคิดเห็นต่าง ๆ ที่ให้ความรู้ความคิดที่ทันสมัยในแง่ของสตรี ได้แก่ จินัน ลลนา ผู้หญิง ๒๔ นรี มิสส์ สาวสวย ฯลฯ

๒.๓ ประเภทสาวใหญ่และกึ่งแม่บ้าน คือ เสนอทั้งความรู้ บทบาทเกี่ยวกับสตรีและความรู้ของแม่บ้านการเรือนด้วย ได้แก่ สตรีสาร ขวัญเรือน กำนัล กานดา สตรีสยาม กระรัต ฯลฯ

๒.๔ ประเภทแม่และเด็ก เสนอเรื่องราวเกี่ยวกับการเลี้ยงดูเด็กและเรื่องของสตรีในแง่ต่างๆ ได้แก่ แม่และเด็ก รักลูก ภรรยา ฯลฯ

๒.๕ ประเภทแฟชั่นและศิลปการแต่งกาย จะเน้นเนื้อหาด้านแฟชั่น การออกแบบเสื้อ แบบผม การแต่งตัว รวมทั้งบทความและความคิดเห็นที่ทันสมัยในด้านนี้ ได้แก่ สาวสมัย เสริมสวย ลุคส์ โวค แฟชั่นรีวิว แฟชั่น เซ็กซี่ ไทยแฟชั่น ฯลฯ

๒.๖ ประเภทสาววัยรุ่น จะเน้นเฉพาะเรื่องที่วัยรุ่นสนใจ เช่น การคบเพื่อน การแต่งกาย บทความและอื่นๆ ได้แก่ เปรี๊ว วัยรุ่น แพรว แฟชั่นวัยรุ่น นัดพบ ฯลฯ

๒.๗ ประเภทวิชาการของสตรี เนื้อหาจะเป็นวิชาการโดยเฉพาะ ไม่มีนวนิยายหรือบันเทิงอื่น ๆ หากมีบ้างก็เป็นสารคดีที่ให้ความรู้มีเรื่องราวเกี่ยวกับปัจจุบันของสตรีในด้านต่าง ๆ มักออกโดยสมาคมหรือองค์กรเกี่ยวกับสตรีเช่น สตรีทัศน์ ชาวเพื่อนหญิง ฯลฯ

๒.๘ ประเภทผู้หญิงทั่วไปเสนอแต่ความบันเทิง มีนวนิยายเกือบทั้งเล่ม มีบทความและสารคดีน้อยมาก เช่น สกุลไทย เทลิเมล์ และสายทิพย์ ฯลฯ

สรุปแล้วนิตยสารได้เล็งเห็นถึงกลุ่มผู้อ่านที่สำคัญ คือสตรี จึงมีการพัฒนาแยกออกเป็นประเภทดังได้กล่าวแล้ว นับว่าความคิดเห็นและ

ปัญหาต่าง ๆ ของสตรีได้ถูกเผยแพร่อย่างมากจากสื่อมวลชนประเภทนิตยสารนับได้ว่าสื่อมวลชนประเภทนิตยสารนี้ได้ให้การศึกษา ความรู้ในด้านต่าง ๆ แก่สตรีเป็นอย่างมาก ถ้าหากเทียบกับสื่อมวลชนประเภทอื่น ๆ แล้ว แต่อย่างไรก็ดีในระยะหลัง ๆ การนำผู้หญิงมาเปลือยเนื้อตัวขึ้นหน้าปกอย่างโจ่งแจ้งเป็นธุรกิจการค้าทางนิตยสารที่ทำกำไรให้ได้อย่างเห็นทันตาเป็นการแข่งขันทางการค้าที่กำลังนิยมแพร่หลายมากขึ้นเรื่อย ๆ °

นิตยสารเป็นสื่อมวลชนที่เข้าถึงเพราะสตรีที่มีการศึกษามีฐานะทางเศรษฐกิจพอที่จะหาอ่านได้เป็นส่วนใหญ่ เพราะในชนบทที่ห่างไกลสตรีที่อ่านหนังสือไม่ออก หรือยากจน อาจไม่มีโอกาสได้ใช้สื่อมวลชนประเภทนิตยสารหรือหนังสือพิมพ์เลย

๓. วิทย์ จากการวิจัยพบในประเทศไทยสื่อมวลชนประเภทวิทยุเป็นสื่อที่สำคัญที่สุด^๒ ในจำนวนสื่อมวลชนทั้ง ๕ ประเภท คือ หนังสือพิมพ์ นิตยสาร วิทย์ โทรทัศน์ และภาพยนตร์ทั้งนี้เนื่องจากเหตุผลที่สำคัญ ๒ ประการ คือ วิทย์เป็นสื่อที่ทุกคนสามารถเปิดรับ

และฟังได้ โดยเฉพาะเข้าถึงผู้ที่ไม่รู้หนังสือซึ่งมีอยู่ส่วนหนึ่งในชนบท และในสังคมปัจจุบัน วิทย์มีรัศมีการส่งกระจายเสียงได้ไกล แม้ในที่ที่ห่างไกลมาก ๆ ก็ยังเปิดวิทยุฟังได้ และวิทยุเป็นสื่อที่มีราคาถูก ประชาชนส่วนใหญ่สามารถซื้อได้โดยไม่ยากลำบาก

สื่อมวลชนประเภทวิทยุ ในประเทศไทยเริ่มมีมาแล้วกว่า ๕๐ ปี แต่ถ้าหากจะหารายการที่มีเนื้อหาสาระส่งเสริม และพัฒนาความรู้ ความคิดของสตรีแล้วจะพบว่ามีค่อนข้างน้อยมากถ้าจะเทียบกับรายการอื่น ๆ เช่น เพลงละคร สารคดี ข่าว รายการสำหรับเด็ก ฯลฯ สำหรับปัจจุบัน รายการที่เน้นเฉพาะกลุ่มสตรีที่ได้รับความนิยมและสามารถดำเนินรายการมาได้นานพอสมควรก็ได้แก่

“รายการแม่บ้าน” จัดโดย พลศรี กษาชีวิต ซึ่งมีมักจะกล่าวถึงการทำอาหาร การซื้อของ และอื่น ๆ เกี่ยวกับผู้หญิง ซึ่งตรงกับชื่อของรายการ คือ เน้นที่กลุ่มแม่บ้าน

“รายการเพื่อนหญิง” จัดโดย ศิริพร ทองคำวงศ์ เป็นรายการที่มีเนื้อหาสาระ

นาคกร อริยะวิชา. “ผู้หญิงกับสื่อในโลกสมัยใหม่.” สตรีทัศน์. ปีที่ ๑ ฉ. ๒ (พ.ค.-ก.ค. ๒๕๒๖) หน้า ๒๕.

^๒ คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, สำนักงาน. การศึกษาบทบาทของสื่อมวลชนต่อการศึกษาของชาวบ้าน กรุงเทพฯ, ๒๕๒๐

ประโยชน์สำหรับผู้หญิงมากอีกรายการหนึ่ง มี
 สาระเกี่ยวกับการปฏิบัติตัวในสังคมต่าง ๆ
 ของผู้หญิง และเรื่องราวอื่น ๆ ที่เกี่ยวกับผู้หญิง
 ที่อาจสอดแทรกได้ รวมทั้งการเลี้ยงดูและอบ
 ร่มเด็ก การจัดบ้าน และการปฏิบัติตนที่
 เหมาะสม บางครั้งมีการเชิญนักวิชาการมา
 บรรยายให้ความรู้เกี่ยวกับผู้หญิง เช่น คุณหญิง
 เกิมศิริ บุญยสิงห์, รศ. สุนีย์ สินธุเดชะ ฯลฯ

สำหรับรายการวิทยุที่ผู้หญิงแม่บ้านส่วน
 ใหญ่ติดกันงอมแงม คือ ละครวิทยุ เนื้อหา
 ส่วนใหญ่ถ้าหากเป็นละครชีวิตที่เกี่ยวกับสตรี
 มักแสดงให้เห็นถึงปัญหาชีวิตของสตรีในแง่
 ต่าง ๆ ซึ่งถ้าหากสอดแทรกความคิดเห็นต่าง ๆ
 ได้จะมีประโยชน์แก่ผู้ฟังมาก

“สตรีไทยต่างก็มีศักยภาพที่ซ่อนเร้นที่จะใช้ความรู้ตามที่ได้เล่า
 เรียนมาให้เป็นประโยชน์ต่อสังคมตามความสามารถของคน
 ต้องการยกระดับความรับผิดชอบให้แพร่หลายไปจนเท่าเทียมชาย...”

ตารางที่ ๔ ประเภทของรายการวิทยุที่หญิงไทยชนบทสนใจรับฟัง จำแนกตามระดับการศึกษา

ประเภทของรายการวิทยุ	ข่าว		ความรู้		บันเทิง		ข่าว/บันเทิง		ไม่ตอบ		รวม	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
ระดับการศึกษา												
ไม่ได้รับเรียน	50	10.96	6	54.55	51	13.67	5	16.67	—	—	112	12.66
ป. 1-4	388	85.09	3	27.27	307	82.31	25	83.33	—	—	723	81.69
ป. 5-7	7	1.54	1	9.09	5	1.34	—	—	—	—	13	1.47
ม.ศ. 1-3 หรือเทียบเท่า	5	1.10	—	—	5	1.34	—	—	—	—	10	1.13
ม.ศ. 4-5 หรือเทียบเท่า	3	0.66	—	—	1	0.27	—	—	—	—	4	0.45
พม.	1	0.22	—	—	—	—	—	—	—	—	1	0.11
ไม่ตอบ	2	0.44	1	9.09	4	1.07	—	—	15	100.00	22	2.49
รวม	456	100.01	11	100.00	373	100.00	30	100.00	15	100.00	885	100.00

ในจำนวนหญิงไทยชนบททั้งหมด ๑,๓๒๓ คน มีผู้รับฟังวิทยุ ๘๘๕ คน หรือคิดเป็นร้อยละ ๖๖.๘๘ และจากตารางที่ ๑๙ พบว่าความสนใจรายการวิทยุของหญิงไทยชนบทที่รับฟังวิทยุ คือมุ่งสนใจรายการข่าวมากที่สุด (ร้อยละ ๕๑.๕๓) อันดับ ๒ คือรายการบันเทิงต่าง ๆ (ร้อยละ ๔๒.๑๕) ซึ่งได้แก่รายการเพลง นิยาย ตลก ฯลฯ ส่วนรายการเกี่ยวกับความรู้เน้นเพียงร้อยละ ๑.๒๔

สำหรับรายการข่าว ผู้ที่รับฟังมากที่สุด เป็นผู้ที่มีการศึกษาระดับประถมศึกษาปีที่ ๑-๔ (ร้อยละ ๘๕.๐๙) รองลงมาคือผู้ที่ไม่ได้รับการศึกษา (ร้อยละ ๑๐.๙๖) รายการบันเทิงซึ่งมีผู้รับฟังมากเป็นอันดับ ๒ นั้น ส่วนมากเป็นผู้มีระดับการศึกษาประถมศึกษาปีที่ ๑-๔ (ร้อยละ ๘๒.๓๑) รองลงมาเป็นผู้ที่ไม่ได้รับการศึกษาเช่นเดียวกัน (ร้อยละ ๑๓.๖๗)

จาก วิชาการ, กรม, กองวิจัยการศึกษา. กระทรวงศึกษาธิการ. การศึกษาแผนและพฤติกรรมของหญิงไทยในชนบท กรุงเทพฯ. ๒๕๒๑. หน้า ๑๕

๔. โทรทัศน์ สำหรับรายการโทรทัศน์ ตั้งแต่เริ่มมีมาประมาณ 30 ปีแล้วนั้น รายการที่จะกล่าวได้ว่าเพื่อพัฒนาสตรีนั้นมีน้อยมาก เนื้อหาส่วนใหญ่ก็จะมีแต่เรื่องการจัดตกแต่งบ้าน เสริมสวย ประุงอาหาร สอนมารยาท และวางแผนครอบครัว^๑ รายการที่จะให้เนื้อหาสาระเกี่ยวกับการพัฒนาความรู้และความคิดของสตรี สิทธิที่สตรีควรจะมี และเป็นรายการประจำนั้นไม่เคยปรากฏให้เห็น เคยมีเป็นรายการพิเศษ เช่น เนื่องในโอกาสปีสตรีสากล ก็จัดรายการเกี่ยวกับสตรีในบางวันเป็นพิเศษ หรือบางครั้งมีแทรกอยู่ในรายการอื่นๆ เช่น การสนทนาเกี่ยวกับปัญหาโสเภณี ที่มีเป็นรายการประจำมักเป็นรายการประเภทการทำอาหาร ดูแลบ้าน และเด็ก เสริมสวยแฟชั่นต่างๆ เช่น รายการแม่บ้านที่รัก หรือรายการซิงโคร ทอปปัญหาเฉพาะผู้หญิง คือ รายการ "แม่บ้านสมองไว" ซึ่งมักจะเป็นคำถามเกี่ยวกับแม่บ้านการเรือน และการถนอมรักษาอาหาร นอกจากนั้น มักจะเป็นรายการบันเทิงที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับสตรีแฝงมา อาจเป็นละคร เช่น ในอดีตเคยมีเรื่อง

รอยมลทิน อีสา ปัจจุบันก็มีละครที่กระตุ้นให้ผู้ชมเห็นถึงความสามารถของสตรีเพศ และปัญหาทางเพศ เช่นเรื่อง ผู้หญิงคนหนึ่ง ผู้หญิงคนนั้นชื่อบุญรอด

หากจะสรุปทั้งวิทยุและโทรทัศน์แล้วทำการวิเคราะห์เนื้อหาที่จัดรายการให้หญิง ปรากฏว่าส่วนใหญ่เป็นด้านการเสริมความงาม และการอนามัย รองลงมาคือ ด้านการอบรมเลี้ยงดูเด็ก และการประกอบอาหาร มีบ้างเล็กน้อยในเรื่องข่าวสารและการประกอบอาชีพอื่น ๆ ที่ปรากฏว่ามีน้อยได้แก่เนื้อหาความรู้ด้านการศึกษา และสารคดีความรู้ต่าง ๆ ตลอดจนการแนะแนวการประกอบอาชีพ ส่วนความรู้เกี่ยวกับกฎหมาย การทำนิติกรรมต่าง ๆ ตลอดจนความรู้รอบตัวและทักษะด้านการประกอบอาชีพในฐานะที่สตรีจะต้องเป็นผู้หาเลี้ยงครอบครัวด้วยนั้น ปรากฏว่ามีน้อยมาก^๒

๕. ภาพยนตร์ ในด้านของสื่อมวลชน ประเภทภาพยนตร์นั้น ภาพยนตร์ไทยเรื่องแรกคือ เรื่องนางสาวสุวรรณ ซึ่งตัวนำของเรื่องคงจะแสดงให้เห็นถึงชีวิตของผู้หญิงในสมัยนั้น

^๑ คณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, สำนักงาน. แผนพัฒนาสตรีระยะยาว (๒๕๒๕-๒๕๔๔) โดยคณะทำงานวางแผนพัฒนาสตรีระยะยาว. กรุงเทพฯ, ๒๕๒๔ หน้า ๙.

^๒ คณะทำงานวางแผนพัฒนาสตรีระยะยาว. รายงานการศึกษาเพื่อการจัดทำแผนพัฒนาสตรี (๒๕๒๕-๒๕๔๔). กรุงเทพฯ, องค์การยูเนสโกและกรมวิเทศสหการ, ๒๕๒๔, หน้า ๗-๓๔.

ภาพยนตร์ไทยส่วนใหญ่เน้นในด้านความบันเทิง ดังนั้นเนื้อหาที่เกี่ยวกับการพัฒนาสตรีโดยตรงนั้นไม่มี ที่เคยมีนั้นมักจะเป็นการนำเอาชีวิตของผู้หญิงมาตีแผ่ให้เห็นถึงปัญหาต่าง ๆ ซึ่งอาจเป็นการศึกษาให้ความรู้แก่สตรีโดยทางอ้อม โดยนำมาสร้างเป็นภาพยนตร์จากบทประพันธ์ที่เป็นนวนิยายมีชื่อเสียงเป็นทั้งละครวิทยุ ละครโทรทัศน์มาแล้วทั้งสิ้น เช่น เรื่องนางร่ายชื่อ สตรีที่โลกลืม รอยมลทิน เมียหลวงและที่กำลังจะสร้างคือผู้หญิงคนนั้นชื่อบุรอรอด สรุปแล้วภาพยนตร์ที่เกี่ยวกับสตรีแท้ ๆ ยังมีน้อยมาก เมื่อเทียบกับสื่อมวลชนประเภทอื่น ๆ

นอกจากสื่อเหล่านี้แล้ว ที่อยากจะกล่าวถึงอีกประเภทหนึ่งคือ "สื่อโฆษณา" เพราะในการโฆษณามักนิยมใช้ผู้หญิงเป็นเครื่องประกอบในการโฆษณาสินค้าต่าง ๆ อยู่เสมอ ถ้าหากเป็นการโฆษณาชุดชั้นในก็ไม่ควรเปิดเผยจนเกินควร การโฆษณาสินค้าอื่น ๆ เช่น รถยนต์ โทรทัศน์ มักนิยมให้ ผู้หญิงใส่เสื้อผ้าน้อยชิ้นไปยืนประกอบ ซึ่งไม่จำเป็นจะเกี่ยวข้องกับสินค้าที่โฆษณาเลย เพียงแต่ใช้ในแง่เรียกร้องความสนใจจากผู้ดู โดยใช้ผู้หญิงเป็นเสมือนวัตถุทางเพศที่ดึงดูดความสนใจเท่านั้น

บทสรุป

บทบาทของการสื่อสารในการพัฒนาสตรีด้านความรู้ ความคิดให้เป็นประโยชน์ต่อสังคมยังมีน้อยเมื่อเทียบกับการรณรงค์ในด้านอื่น ๆ และสื่อมวลชนที่เห็นว่าสตรีเป็นผู้รับสารที่สำคัญกลุ่มหนึ่งก็ยังมีแต่เพียงนิตยสารประเภทเดียวเท่านั้นที่ให้ความสนใจ เนื้อหาสาระที่นิตยสารจัดทำจึงได้รับความสนใจจากสตรี และนักอ่านทั่วไปมากจนเป็นนิตยสารกลุ่มที่ขายดีมากที่สุดกลุ่มหนึ่ง

ในแผนพัฒนาสตรีระยะยาว (๒๕๒๕ - ๒๕๔๔) จึงได้มีการกำหนดมาตรการการค้ำชูสื่อมวลชนไว้ดังนี้

มาตรการด้านสื่อมวลชน

๑. ทำความเข้าใจให้ชัดเจนกับสื่อมวลชนถึงปณิธานของรัฐที่จะพัฒนาสตรี และระดมพลังให้เข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาประเทศ เพื่อให้สื่อมวลชนเป็นกลไกสำคัญในการพัฒนาสตรี

๒. รณรงค์ให้สตรีตื่นตัวและตระหนักในบทบาทที่สำคัญของตนในการพัฒนาตนเอง ครอบครัวสังคม และรณรงค์ให้ชายช่วยแบ่งเบาภาระหน้าที่ ความรับผิดชอบในครอบครัว และการเลี้ยงดูอบรมลูก เพื่อให้สตรีมีโอกาสหาความรู้และทักษะเพิ่มเติม อันเป็นการเสริมคุณภาพชีวิตในครอบครัวให้ดีขึ้นทั้งนี้ ควร

อบรมเลี้ยงดูเด็กชายให้ช่วยทำงานบ้าน และ
อบรมเลี้ยงดูเด็กหญิงให้พึ่งพาตนเองได้มาก
ขึ้น

จากแผนพัฒนาเศรษฐกิจ และสังคม
ฉบับที่ ๕ ได้กำหนดเป้าหมายเพื่อพัฒนาสตรี
ไว้โดยได้กล่าวถึงสื่อมวลชนกับการให้การ
ศึกษาแก่ประชาชนไว้ดังนี้ ข้อ ๒.๒ ให้บริการ
ทุกรูปแบบตามระบบการศึกษา นอกโรงเรียน
โดยเฉพาะการใช้สื่อมวลชนให้ครอบคลุมกลุ่ม
สตรีทุกระดับอายุให้ได้ไม่น้อยกว่าร้อยละ ๙๐
ทั่วประเทศ^๑

ส่วนในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม
แห่งชาติที่กำลังอยู่ในระหว่างจัดทำอยู่ในขณะ
นี้ คือ แผนฉบับที่ ๖ (๒๕๓๐ - ๒๕๓๔) นั้น
ได้มีผู้เสนอแนะหลักในการพัฒนาสตรีไว้ ๒
ประการ คือ

๑. สนับสนุนสตรีให้สามารถปรับตัวเข้า
กับสิ่งแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงไป

๒. ส่งเสริมให้สตรีสามารถพึ่งตนเอง
และตระหนักถึงบทบาทและความสำคัญของตนใน
การพัฒนาประเทศ^๒

อย่างไรก็ตาม สภาพความเป็นจริงใน
สังคมไทย โดยเฉพาะในชนบทแบบเกษตร

กรรมโอกาสทางการศึกษาของสตรีชนบทยังต่ำ
กว่าสตรีในเมือง ทั้งนี้ นอกจากสาเหตุความยาก
จนแล้วส่วนหนึ่งมาจากเจตคติ และค่านิยมที่
แบ่งแยกหน้าที่การงาน และความรับผิดชอบ
จะนี้นักบวชชายจึงต้องเรียนหนังสือ และทำงาน
นอกบ้านเพื่อหาเงินมาเลี้ยงครอบครัว บวชสาว
ต้องออกจากโรงเรียนตั้งแต่อายุน้อย มาช่วย
บิดามารดาทำงานอาชีพ และแต่งงานไปในที่
สุด นอกจากนี้ยังมีปัจจัยความแตกต่างของ
สภาพแวดล้อมที่เป็นเขตเมือง และเขตชนบทที่
เป็นสาเหตุสำคัญ ทำให้ระดับการศึกษาของ
สตรีไทยแตกต่างกันด้วย ผลของการไม่ได้รับ
การศึกษาเท่าเทียมกัน ก่อให้เกิดปัญหาต่อการ
พัฒนาเศรษฐกิจ และสังคมของประเทศตามมา
เป็นลูกโซ่ เช่น การไม่มีโอกาสศึกษาต่อ ทำให้
สตรีในชนบทซึ่งอยู่ในวัยเรียนเข้าสู่กำลังแรง
งานมากกว่าสตรีในเมืองที่มีอายุเท่ากัน ทั้งที่
ยังไม่อยู่ในสภาพที่พร้อมทั้งความรู้ ความ
สามารถในงานอาชีพนั้น ๆ

สตรีไทยที่ได้รับการศึกษาทั้งในระบบ และ
นอกระบบโรงเรียน ต่างก็มีความกระตือรือร้นที่จะ
ใช้ความรู้ตามที่ได้เล่าเรียนมาให้เป็นประโยชน์ต่อ

^๑ คณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, สำนักงาน. เรื่องเดิม, หน้า ๓๑๐.

^๒ "เสนอหลักการพัฒนาสตรีในแผน ๖." ไทยรัฐ. ๙ มกราคม, ๒๕๒๘ หน้า ๙.

สังคมตามความสามารถของตน ต้องการยกระดับ
ความรับผิดชอบให้แพร่หลายออกไปจนเท่าเทียม
ชาย และต้องการได้รับชื่อเสียงเกียรติยศเพิ่มขึ้น
ด้วยความสามารถของตนเองมากกว่าจะรอจากชาย
ดังนั้น สตรีไทยในปัจจุบันจึงพยายามค้นคว้าที่จะ
ออกไปทำงานนอกบ้านมากขึ้น ทำให้บทบาทของ
สตรีเหล่านั้นมีมากขึ้นเป็นเงาตามตัวทั้งในด้าน
เศรษฐกิจสังคม และการเมือง^๑

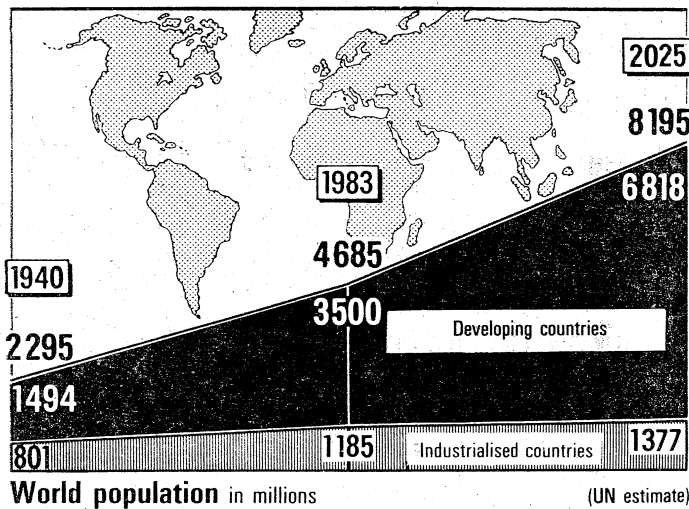
^๑นางเยาว์ ธาราศรีสุทธิ. "การศึกษาช่วยให้สตรีไทยมีบทบาทดีขึ้นจริงหรือ." วารสาร
รวมคำแหง. ปีที่ ๙, ฉ. ๒ ศีกษาศาสตร์,
เล่ม ๑, ๒๕๒๖. หน้า ๓๐-๓๕.

อุบลวรรณ ปิณฑนโมชิต

อ.บ., อ.ม.

อาจารย์ประจำคณะนิเทศศาสตร์

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

งานสารนิเทศ ทางด้านประชากร ศาสตร์

น พ ว ร ร ณ จ ง วิ ฒ น า

คำนำ

เป็นที่ทราบกันดีว่าประชากรโลกทั้งหมด
นั้น สามในสี่ของประชากรทั้งหมดเป็น
ประชากรที่อาศัยอยู่ในกลุ่มประเทศกำลังพัฒนา
หรือด้อยพัฒนา คือในทวีปแอฟริกา เอเชีย

และลาตินอเมริกา โดยยกเว้นบางประเทศ
ส่วนประชากรอีกหนึ่งในสี่นั้นอาศัยอยู่ในกลุ่ม
ประเทศพัฒนาแล้ว คือทวีปอเมริกาเหนือ ยุโรป
และโอเชียเนีย

ในระยะประมาณ ๓๐ กว่าปีที่ผ่านมา องค์
การระหว่างประเทศหลายแห่ง รวมทั้งประเทศ
ที่พัฒนาแล้วหลายประเทศได้เล็งเห็นปัญหาอัน
เกิดจากอัตราเพิ่มประชากร ที่อยู่ในระดับสูงของ
ประเทศกำลังพัฒนา จึงได้เริ่มรณรงค์ให้ประเทศ
กำลังพัฒนาตระหนักถึงปัญหาประชากรที่จะเกิด
ขึ้นในอนาคตด้วยการดำเนินการหลายอย่าง เช่น
สนับสนุนให้ประเทศกำลังพัฒนาลดอัตราเพิ่ม
ประชากร โดยมีนโยบายเกี่ยวกับประชากร
ในระยะแรกนโยบายเน้นหนักในเรื่องการวางแผน

แผนครอบครัวเสียเป็นส่วนใหญ่ รวมทั้งการให้การศึกษาทางด้านประชากร การวางแผนครอบครัว การอนามัยและสาขาที่เกี่ยวข้องเพื่อให้มีบุคลากรสำหรับดำเนินการตามนโยบายที่รัฐบาลกำหนดนอกจากนี้ยังมีสถาบันการศึกษาวิจัย และหน่วยงานปฏิบัติทางด้านประชากรและการวางแผนครอบครัวเกิดขึ้นในประเทศพัฒนาแล้ว สำหรับให้ความรู้แก่บุคลากรจากประเทศกำลังพัฒนาเพื่อกลับไปดำเนินงานในประเทศของตน หน่วยงานต่าง ๆ ดังกล่าวขึ้นมากมาย และมีหน้าที่วัตถุประสงค์ในการดำเนินงานแตกต่างกันไปในรายละเอียดปลีกย่อยแต่ภายใต้วัตถุประสงค์ใหญ่ คือเพื่อการดำเนินการทางด้านประชากรและการวางแผนครอบครัวเป็นสำคัญ

ด้วยเหตุดังกล่าวทำให้ระบบสารนิเทศทางด้านประชากรศาสตร์เกิดขึ้นเพื่อรองรับการปฏิบัติงานทางด้านประชากรและการวางแผนครอบครัวทั้งในประเทศพัฒนาแล้วและประเทศกำลังพัฒนา **สารนิเทศ** ตามคำอธิบายของ สุทธิลักษณ์ อัมพันวงศ์ ใน บรรณารักษศาสตร์ภูมิหลัง หมายถึง การผลิตข่าวสารความรู้ และข้อสนเทศต่าง ๆ มีทั้งในรูปแบบของสิ่งพิมพ์ วัสดุย่อส่วน การรวบรวมและเผยแพร่สารนิเทศ ดังนั้นผู้ที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับสารนิเทศจึงหมายรวมถึง ผู้ผลิต หรือผู้จัดพิมพ์

ออกเผยแพร่ ผู้เก็บรวบรวม และจัดให้ใช้ประโยชน์อย่างมีประสิทธิภาพซึ่งได้แก่ ศูนย์เอกสารห้องสมุด และกลุ่มสุดท้ายได้แก่ ผู้ใช้ซึ่งได้แก่บุคคลในทุกอาชีพและนักศึกษา

อย่างไรก็ตาม งานสารนิเทศทางด้านประชากรศาสตร์ ครอบคลุมเฉพาะหัวข้อภายใต้สาขาวิชาประชากรศาสตร์เท่านั้น ประชากรศาสตร์เป็นวิชาที่มีเนื้อหาครอบคลุมกว้างขวางมาก คือการเกิด การตาย การย้ายถิ่น ซึ่งภายใต้หัวข้อดังกล่าว นอกจากเนื้อหาของหัวข้อนั้นๆ เองแล้ว ยังรวมไปถึงหัวข้อย่อยอีกมาก เช่น การวางแผนครอบครัว การวิจัย การบริหารโครงการ การเผยแพร่ข่าวสาร นโยบายประชากร เทคนิคการวิเคราะห์ทางประชากรศาสตร์ การฝึกอบรมบุคลากร ประชากรการศึกษา ฯลฯ เป็นต้น ดังนั้นงานสารนิเทศทางประชากรศาสตร์จึงครอบคลุมถึงการเก็บรวบรวม การผลิต และการเผยแพร่แก่ผู้ใช้ข่าวสารในวงการที่เกี่ยวข้องกับประชากรศาสตร์และการวางแผนครอบครัว บุคคลเหล่านี้ได้แก่ นักวางแผนนโยบายทุกระดับ นักวิชาการ ผู้ปฏิบัติงานตามโครงการ นักศึกษา นักเรียน และประชาชนทั่วไป ซึ่งการเผยแพร่ข่าวสารที่ถูกต้องนั้นขึ้นกับผู้วางแผนงานสารนิเทศ ควรจะคำนึงถึงการเผยแพร่ข่าวสารที่บุคคลแต่ละกลุ่ม

ล้วนมีความต้องการข่าวสารในระดับที่แตกต่างกันไปเป็นสำคัญ

ลักษณะทั่วไปของหน่วยงานสารนิเทศทาง ด้านประชากรศาสตร์

โดยทั่วไปงานสารนิเทศทางด้านประชากรศาสตร์มักจะเป็นหน่วยงานเล็กภายใต้หน่วยงานใหญ่ทางด้านประชากรศาสตร์ หรือการวางแผนครอบครัว ในระดับระหว่างประเทศ องค์การสหประชาชาติมีหน่วยงานด้านสารนิเทศประชากรที่เรียกว่า World Population Information Network หรือที่เรียกย่อๆ ว่า POPIN หน่วยงานนี้มีศูนย์กลางอยู่ที่สำนักงานใหญ่องค์การสหประชาชาติ โดยมีวัตถุประสงค์หลักที่พัฒนาระบบการแลกเปลี่ยนข่าวสารทางด้านประชากรระหว่างประเทศและระหว่างภูมิภาค นอกจากนี้ POPIN เองยังทำหน้าที่เป็นองค์กรที่สนับสนุนให้มีการสร้างระบบจัดเก็บข้อมูลทางด้านประชากรในประเทศสมาชิก ในหน่วยงานระดับภูมิภาค และในองค์กรระหว่างประเทศ

ในระดับภูมิภาค องค์การสหประชาชาติมีหน่วยงานระดับภูมิภาคอยู่ในประเทศใดประเทศหนึ่งในแต่ละภูมิภาค และภายใต้หน่วยงานดังกล่าวจะมีศูนย์สารนิเทศ หรือที่เรียกว่า

Population Clearing House ทำหน้าที่เก็บรวบรวมข้อมูล ข่าวสาร พิมพ์เอกสาร และเผยแพร่ข้อมูลไปยังประเทศสมาชิก นอกจากนี้ ยังทำหน้าที่ประสานงานด้านสารนิเทศทางประชากรระหว่างประเทศสมาชิก และหากประเทศใดเห็นสมควร จัดให้มีศูนย์สารนิเทศทางประชากรขึ้น หน่วยงานระดับภูมิภาคก็จะทำหน้าที่เป็นพี่เลี้ยงช่วยประสานงานและฝึกอบรมเจ้าหน้าที่ให้มีการจัดตั้งศูนย์สารนิเทศทางประชากรขึ้นในประเทศนั้นๆ ในภูมิภาคนี้มีคณะกรรมการการเศรษฐกิจและสังคมแห่งเอเชีย และแปซิฟิกแห่งสหประชาชาติ หรือ *Economic and Social Commission in Asia and Pacific (ESCAP)* ทำหน้าที่เป็นองค์กรระดับภูมิภาคซึ่งมี *The ESCAP Population Division Clearing House* ทำหน้าที่เป็นศูนย์สารนิเทศทางประชากรของภูมิภาค หน่วยงานนี้มีสำนักงานอยู่ในประเทศสมาชิกที่มีกิจกรรมทางประชากรและการวางแผนครอบครัวอยู่เกือบทุกประเทศ สำนักงานของ *Population Clearing House* ในประเทศต่าง ๆ นั้น เป็นศูนย์สารนิเทศทางประชากร หรือการวางแผนครอบครัวศูนย์ใดศูนย์หนึ่งในหลาย ๆ ศูนย์ซึ่งมีอยู่ในประเทศสมาชิก อาจเป็นหน่วยงานภายใต้กระทรวงทบวงกรมหรือหน่วยงานรองมหาวิทยาลัย หรือองค์กรเอกชน

ทั้งนี้แล้วแต่รัฐบาลและองค์การสหประชาชาติ
ภูมิภาคจะประสานงานและเห็นชอบร่วมกัน

ในระดับประเทศกิจกรรมด้านสารนิเทศ
ทางประชากรศาสตร์ขึ้นกับนโยบายและกิจกรรม
ทางประชากรของประเทศนั้นๆ และหน่วยงาน
ทางค้ำประกัน หรือการวางแผนครอบครัวทุก
หน่วยมักจะมีระบบสารนิเทศทางประชากรของ
ตนเองเพื่อสนองกิจกรรมทางประชากรศาสตร์
และการวางแผนครอบครัวของหน่วยงานนั้นๆ
กิจกรรมทางสารนิเทศประชากรศาสตร์จะมีเนื้อหา
ขอบเขตกว้างขวางมากน้อยเพียงไรย่อมขึ้นกับนโยบาย
ของหน่วยงาน งบประมาณ และความจำเป็น
ของข้อมูลข่าวสารกิจกรรมจะเน้นไปทางด้านใดเช่น
การเก็บรวบรวม การเผยแพร่ หรือการผลิตก็ย่อม
จะขึ้นกับเหตุผลที่ได้กล่าวมาแล้วเช่นกัน หน่วยงาน
บางหน่วยงานอาจจะมีกิจกรรมไม่ครบทุกอย่าง
เช่นบางหน่วยงานอาจจะ เน้นหนักเฉพาะการ
ผลิตและการเผยแพร่เพราะเป็นหน่วยงานด้าน
การประชาสัมพันธ์เพื่อการวางแผนครอบครัว
บางหน่วยงานอาจจะ เน้นหนักเฉพาะการเก็บ
รวบรวมเพราะเป็นหน่วยงานที่ต้องให้บริการ
แก่ผู้ใช้ข้อมูลโดยตรงเช่นหน่วยงานของมหา
วิทยาลัยที่มีการเปิดสอนวิชาทางประชากร
ศาสตร์ทุกระดับตั้งแต่มัธยมปลายจนถึงระดับ
ปริญญาเอกซึ่งมีนักเรียนนักศึกษาเข้ามาศึกษาค้นคว้า

อยู่ตลอดเวลา หรือบางหน่วยงานอาจจะมี
กิจกรรมทางสารนิเทศครบถ้วนทุกกิจกรรมเลย
ก็เป็นได้

นอกจาก ESCAP แล้วยังมีองค์การระหว่าง
ประเทศอื่นภายใต้องค์การสหประชาชาติที่
ดำเนินการกิจกรรมเกี่ยวกับประชากรศึกษาคือ
องค์การศึกษาวิทยาศาสตร์ และวัฒนธรรม
แห่งสหประชาชาติ หรือ United Nations
for Educational Scientific and Cultural
Organization (UNESCO) ในภูมิภาคเอเชีย
และแปซิฟิกนี้ UNESCO มีสำนักงานอยู่ ณ
กรุงเทพมหานคร หน้าที่หนึ่งของ UNESCO
ก็คือการกระตุ้นให้ประชาชนทั่วไปมีความรู้ทาง
ด้านประชากรศึกษา และพยายามให้โรงเรียนต่างๆ
ของประเทศสมาชิกรวมเอาหลักสูตรประชากร
ศึกษาที่ไม่ขัดกับหลักศีลธรรมและวัฒนธรรมของ
ท้องถิ่นเข้าไว้เพื่อเยาวชนจะได้มีพื้นฐานทางด้าน
ประชากรศึกษา ในการดำเนินการตามนโยบาย
ต่างๆ UNESCO ได้จัดตั้ง Population Education
Clearing House ขึ้นเพื่อทำหน้าที่เป็นระบบ
สารนิเทศทางประชากรศึกษาให้แก่ประเทศ
สมาชิก การดำเนินงานดังกล่าวส่วนใหญ่กระทำ
โดยผ่านกระทรวงศึกษาธิการหรือหน่วยงาน
ที่รับผิดชอบเกี่ยวกับการศึกษาชั้นมัธยมของ
ประเทศสมาชิก

สำหรับประเทศไทยได้ประกาศนโยบายประชากรอย่างเป็นทางการเมื่อปี พ.ศ. ๒๕๑๓ จากการประเมินผลนโยบายประชกรนับตั้งแต่นั้นนโยบายอย่างเป็นทางการเป็นต้นมา ปรากฏว่าประเทศไทยประสบความสำเร็จในการลดอัตราเพิ่มประชากรเป็นที่น่าพอใจมาก นโยบายในแง่การกระจายตัวประชากรและการตั้งถิ่นฐานยังไม่เห็นได้ชัดเจนนัก นับตั้งแต่มีนโยบายประชากรอย่างเป็นทางการเป็นต้นมา มีการจัดตั้งหน่วยงานทางค้ำประชากรและการวางแผนครอบครัวขึ้นมาหลายแห่ง หน่วยงานเหล่านี้กระจัดกระจายอยู่ตามกระทรวงทบวงกรม มหาวิทยาลัย หรือหน่วยงานเอกชนหน่วยงานเหล่านี้มีนโยบาย และกิจกรรมแตกต่างกันไป และหน่วยงานเหล่านี้ล้วนมีระบบงานสารนิเทศของตนเองแทบทั้งสิ้น แต่กิจกรรมจะมีขอบข่ายกว้างขวางครอบคลุมกิจกรรมทุกอย่างหรือไม่ ย่อมขึ้นกับนโยบายหลักของแต่ละหน่วยงาน ดังได้กล่าวมาข้างต้นแล้วว่าระบบสารนิเทศทางประชกรนั้นเป็นกิจกรรมย่อยภายใต้หน่วยงานใหญ่ กิจกรรมที่ดำเนินการในระยะเริ่มต้นจึงมุ่งเฉพาะจุดที่สำคัญของหน่วยงานเสียก่อน เช่น อาจจะเริ่มต้นด้วยการเก็บรวบรวมเอกสาร เริ่มต้นด้วยการผลิตเอกสารและเผยแพร่ ดังนั้นการตั้งชื่อหน่วยงานสารนิเทศของหน่วยงานทางประชกรจึง

ใช้ชื่อเป็นห้องสมุดบ้างใช้ชื่อฝ่ายผลิตและเผยแพร่บ้าง ฯลฯ เป็นต้น แท้จริงแล้วกิจกรรมทั้งหมดก็กระทำไปตามแนวความคิดของ "ระบบสารนิเทศ" นั้นเอง ในประเทศไทยลักษณะงานดังกล่าวมีอยู่ในหน่วยงานต่าง ๆ เช่น ๑. สถาบันประชากรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ๒. สถาบันวิจัยประชากรและสังคมมหาวิทยาลัยมหิดล ๓. คณะสถิติประยุกต์ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ ๔. ศูนย์ประมวลข่าวสารการอนามัยครอบครัวแห่งประเทศไทย กองอนามัยครอบครัว กระทรวงสาธารณสุข ๕. ฝ่ายผลิตและเผยแพร่ กองอนามัยครอบครัว กรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข ๖. สมาคมวางแผนครอบครัวแห่งประเทศไทย ๗. สมาคมพัฒนาประชากร และชุมชน ๘. สมาคมทำหมันแห่งประเทศไทย ๙. กรมการศึกษานอกโรงเรียน กระทรวงศึกษาธิการ ฯลฯ เป็นต้น

งานสารนิเทศทางประชากรศาสตร์ในต่างประเทศ

งานสารนิเทศประชากรศาสตร์ในต่างประเทศนอกเหนือจากข้างาน ขององค์การสหประชาชาติแล้วดำเนินการอยู่เป็นส่วนหนึ่งของมหาวิทยาลัย สถาบันวิจัยหรือองค์การเอกชนองค์กรเหล่านี้อาจกล่าวได้ว่าเกือบทั้งหมด

อยู่ในประเทศที่พัฒนาแล้ว ระบบสารสนเทศของหน่วยงานในประเทศที่พัฒนาแล้วนอกจากจะทำหน้าที่เหมือนงานสารนิเทศทางประชากรศาสตร์ของหน่วยงานตนเองแล้ว ยังทำหน้าที่เป็นหน่วยงานช่วยฝึกอบรมบุคลากรในสาขานี้จากประเทศกำลังพัฒนาทั้งหลายด้วยอย่างไรรก็ตามหน่วยงานต่าง ๆ เหล่านี้มีนโยบายเกี่ยวกับการดำเนินงานศึกษาวิจัยและเผยแพร่แตกต่างกันไป เช่น ทางด้านประชากรศาสตร์ ภาวะเจริญพันธุ์ การวางแผนครอบครัว การวิจัยทางด้านประชากร ฯลฯ เป็นต้น หน่วยงานดังกล่าวเท่าที่พอจะยกตัวตัวอย่างได้คือ

1. Technical Information Service, Carolina Population Center, University of North Carolina ;
2. Internatoinal Institute For The Study of Human Reproduction ; University of Columbia ;
3. Committee For International Cooperation In National Research in Demography
4. International Planned Parenthood Federation ;
5. East-West Population Institute, East-West Center. เป็นต้น

ในอดีตช่วงระยะที่ประเทศที่พัฒนาแล้วและองค์การระหว่างประเทศให้ความสนใจในกิจกรรมด้านสารนิเทศทางประชากรศาสตร์

อย่างมากนั้น องค์การเหล่านี้บางองค์กร เช่น Carolina Population Center, University of North Carolina และ International Planned Parenthood Federation เคยทำหน้าที่ให้ความรู้และอบรมบุคลากรทางด้านสารนิเทศประชากรศาสตร์จากประเทศที่กำลังพัฒนาหลายประเทศเพื่อให้บุคลากรเหล่านี้กลับไปดำเนินการงานสารนิเทศประชากรศาสตร์ในประเทศของตนได้ ทั้งนี้โดยมีวัตถุประสงค์หลักก็คือการสนองนโยบายประชากรของประเทศโดยเฉพาะในแง่ของการเผยแพร่ความรู้ทางประชากรศาสตร์ทุกระดับในประเทศ

องค์กรกลางสำหรับบุคลากรผู้ปฏิบัติงานด้านสารนิเทศประชากรศาสตร์

ในประเทศสหรัฐอเมริกามีสมาคมสำหรับนักสารนิเทศทางประชากรศาสตร์ ซึ่งก่อตั้งโดย Bates Buckner ซึ่งเป็นผู้ซื้อเสียงทางด้านงานด้านสารนิเทศประชากรศาสตร์ ชื่อว่า Association for Population/Family Planning Libraries and Information Centers (APLIC) สมาคมนี้เป็นศูนย์รวมนักสารนิเทศทางประชากรทั่วโลก แต่สมาชิกส่วนใหญ่มาจากประเทศสหรัฐอเมริกา นอกนั้นมาจากประเทศอื่น ๆ ที่มีกิจกรรมทางประชากรศาสตร์สมาคมนี้มีการประชุมประจำปีทุกปี วัตถุประสงค์

ประสงค์หลักก็คือเพื่อสร้างความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกรวมทั้งเป็นศูนย์กลางแลกเปลี่ยนข่าวสารกิจกรรมที่หน่วยงานของตนได้ดำเนินการอยู่ องค์การลักษณะดังกล่าวในประเทศอื่นๆ ไม่มีองค์การเฉพาะสำหรับนักสารนิเทศทางประชากรศาสตร์ส่วนใหญ่แล้วมักจะมีสมาคมสำหรับนักสารนิเทศทั่วไปอยู่ในประเทศ อาจจะเนื่องจากงานสารนิเทศทางประชากรศาสตร์ยังไม่เข้มแข็งพอหรือขอบข่ายของงานไม่กว้างขวางเกินการติดต่อระหว่างกันก็เป็นได้ อีกประการหนึ่งการมองกิจกรรมด้านนี้ในระยะยาวอาจกล่าวได้ว่า หากความสนใจของโลกเปลี่ยนแปลงจากด้านประชากรศาสตร์และการวางแผนครอบครัวไป การจัดตั้งองค์กรดังกล่าวขึ้นและรักษาให้การดำเนินงานต่อไปในอนาคตอย่างมีประสิทธิภาพย่อมเป็นไปได้ยาก เพราะขึ้นกับปัจจัยหลายประการ เช่น งบประมาณ บุคลากร ฯลฯ เป็นต้น อย่างไรก็ตามในประเทศกำลังพัฒนาส่วนใหญ่การสื่อสารรวมกลุ่มระหว่างบุคคลที่ทำงานในวงการเดียวกันเป็นการสื่อสารด้วยระบบไม่เป็นทางการเสียมาก ในกรณีของงานสารนิเทศทางประชากรศาสตร์ก็ทำนองเดียวกัน คือ บุคคลที่ทำงานในงานสารนิเทศนี้มักจะมีงานติดต่อสื่อสารแลกเปลี่ยนข้อมูลระหว่างกันโดยผ่านระบบการสื่อสารอย่างไม่

เป็นทางการซึ่งการใช้ระบบดังกล่าวในประเทศกำลังพัฒนายังนับได้ว่าเป็นระบบการสื่อสารที่ใช้ได้ดีพอควร

ข้อสังเกต

๑. ขอบข่ายของงานสารนิเทศ ได้กล่าวมาแล้วบ้างในข้างต้นว่าหน่วยงานทางด้านประชากรศาสตร์มีวัตถุประสงค์และกิจกรรมเน้นหนักแตกต่างกันไป ดังนั้นระบบงานสารนิเทศทางประชากรศาสตร์ทั้งในต่างประเทศและประเทศไทยจึงมีขอบข่ายต่างกันไปด้วย บางหน่วยงานทำหน้าที่ทั้ง การผลิต การเผยแพร่ และการเก็บรวบรวม รวมทั้งการให้การฝึกอบรมแก่บุคคลากรที่ต้องการความรู้ในด้านนี้ด้วย ในขณะที่บางหน่วยงานมีกิจกรรมเพียงอย่างเดียวอย่างหนึ่งเท่านั้น ทั้งขึ้นกับนโยบายของหน่วยงานใหญ่

๒. การสนับสนุนจากรัฐบาล งานสารนิเทศในประเทศกำลังพัฒนาที่มีนโยบายเน้นกิจกรรมทางด้านประชากรศาสตร์นั้น ในระยะแรกๆ มักจัดตั้งขึ้นด้วยการสนับสนุนจากองค์การระหว่างประเทศ และดำเนินการอยู่ได้ด้วยการสนับสนุนทางการเงินจากองค์การระหว่างประเทศ หากรัฐบาลประเทศนั้นๆ รับผิดชอบนั้น ไปดำเนินการต่อและให้การสนับสนุนทางการเงิน และบุคคลากรต่อไปงานสารนิเทศนั้นๆ ก็จะดำเนินต่อไปได้ หาก

รัฐบาลของประเทศใดไม่สนับสนุนและงบประมาณ ความช่วยเหลือจากองค์การระหว่างประเทศลดน้อยหรือหมดลงไป กิจกรรมสารนิเทศทางประชากรศาสตร์นั้นๆ ก็จะลดน้อยลงและอาจจะไม่สามารถดำเนินต่อไปได้ เหตุการณ์ดังกล่าวเกิดขึ้นทั้งในประเทศที่พัฒนาแล้วและประเทศที่กำลังพัฒนาหลายแห่ง

๓. ความต่อเนื่องของกิจกรรมงานสารนิเทศประชากรศาสตร์ ในแง่ของการสนับสนุนจากองค์การระหว่างประเทศและรัฐบาลทั้งที่ได้กล่าวมาแล้วในข้อสองมีผลต่อเนื่องมาถึงความต่อเนื่องของกิจกรรมทางด้านนี้เป็นอย่างมาก ทั้งนี้ก็เพราะความไม่แน่นอนของการสนับสนุนทางการเงินทำให้กิจกรรมที่ดำเนินอยู่ เช่น การเผยแพร่เอกสาร การผลิตเอกสาร ฯลฯ เป็นต้น อาจเป็นไปได้อย่างไม่สม่ำเสมอ และไม่ต่อเนื่องโดยเฉพาะหน่วยงานสารนิเทศทางประชากรระหว่างประเทศ ซึ่งต้องใช้ค่าใช้จ่ายสูงมากเพราะขอบข่ายงานกว้างขวางทั่วโลก หรือทั่วภูมิภาค อย่างไรก็ตาม เหตุการณ์เหล่านี้ก็เกิดขึ้นกับหน่วยงานสารนิเทศทางประชากรศาสตร์ในประเทศกำลังพัฒนาด้วยเช่นกัน

๔. บุคลากร บุคลากรที่ทำงานด้านสารนิเทศประชากรศาสตร์นั้นมีหลายระดับ ในระดับผู้บริหารหากมีความเข้าใจระบบสารนิเทศ

อย่างแท้จริงแล้วงานย่อมจะดำเนินไปได้ด้วยดีเท่าที่เกิดขึ้นในอดีตเนื่องจากงานสารนิเทศประชากรศาสตร์เป็นงานใหม่ และกิจกรรมทางประชากรศาสตร์ทั้งหมดได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานมาก ทำให้ไม่สามารถหาบุคคลที่มีความรู้สามารถทางสารนิเทศทางประชากรได้อย่างทันที บุคลากรที่ทำงานด้านนี้จึงเป็นบุคลากรที่มีความรู้ทางด้านงานสารนิเทศกลางๆ ทั่วไป ในระยะต่อมาได้มีการอบรมบุคลากรทางด้านสารนิเทศประชากรศาสตร์ขึ้นมาบ้างในหลายๆ ประเทศด้วยการอบรมระยะสั้นๆ ทำให้มีบุคลากรรองรับงานด้านนี้พอสมควรในระยะยาวการจะมีบุคลากรที่ชำนาญงานและเข้าใจระบบสารนิเทศประชากรศาสตร์อยู่ในวงกว้างได้นานเพียงไร ย่อมจะขึ้นกับกิจกรรมทางประชากรโดยทั่วๆ ไปเสียมากกว่า

๕. การประยุกต์ใช้งาน มีบทเรียนในเหตุการณ์หลายอย่างและในหลายประเทศที่บุคลากรได้รับการอบรมจากต่างประเทศ โดยเฉพาะในประเทศที่พัฒนาแล้ว มักจะนำเอาระบบงาน แนวคิดทุกอย่างมาเลียนแบบใช้ในประเทศของตนโดยไม่ได้ปรับให้เข้ากับเหมาะสมวัฒนธรรมประเพณีของท้องถิ่นในประเทศของตนทั้งนี้รวมไปถึงมองแผนระยะยาวด้วย ในระบบงานสารนิเทศนี้ก็เช่น

เดียวกัน ผู้ที่ได้รับการอบรมจากต่างประเทศควรคำนึงถึงการประยุกต์ใช้ความรู้ที่ได้จากการอบรมมาปรับให้เข้ากับวัฒนธรรม ประเพณีและความต้องการของท้องถิ่น รวมทั้งระดับของความรู้ที่ผู้รับความรู้ต้องการด้วย จึงจะทำให้เกิดผลดีที่สุด การประยุกต์ใช้งานนี้รวมไปถึงระบบการจัดเก็บการเลือกใช้สื่อภาษาที่ใช้ความรู้ที่จะเผยแพร่ ฯลฯ เป็นต้น ☐

“งานสารนิเทศทางด้านประชากรศาสตร์ควบคุมถึงการเก็บรวบรวม การผลิตและการเผยแพร่แก่ผู้ใช้ข่าวสารในวงการที่เกี่ยวข้องกับประชากรศาสตร์และการวางแผนครอบครัว”

นพวรรณ จงวัฒนา

ML.S. University of Hawaii

สค.ม. (จุฬาฯ)

รองศาสตราจารย์

สถาบันประชากรศาสตร์

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ระบบข้อมูลสนเทศทางการเกษตร และเทคโนโลยีระหว่างประเทศ และ งานศูนย์สนเทศทางการเกษตรแห่งชาติในประเทศไทย

พิบูลศิลป์ วัฒนะพงศ์

ระบบข้อมูลสนเทศทางการเกษตรระหว่างประเทศ (International Information System for the Agricultural Science and Technology - AGRIS) เริ่มก่อตั้งขึ้นในปี ค.ศ. ๑๙๗๒ โดยความร่วมมือของคณะกรรมการประสานงานขององค์การอาหารและเกษตรแห่งสหประชาชาติ (FAO of the United Nations) มีจุดประสงค์ที่จะรวบรวมข้อมูลด้านการเกษตรให้สมบูรณ์ที่สุด สนับสนุนให้แต่ละประเทศรวบรวมผลงานจัดทำครรชนีเอกสารด้านการเกษตรในประเทศของตนเพื่อบริการต่อผู้ใช้ในวงการเกษตรและสาขาที่เกี่ยวข้อง ส่งเสริมให้แต่ละประเทศ จัดตั้งศูนย์สนเทศทางการเกษตรแห่งชาติ ได้ตีพิมพ์ครรชนีวารสารชื่อ *AGRINDEX* ในปี ค.ศ. ๑๙๗๓ เป็นฉบับทดลอง และได้ปรับปรุงให้ตรงตามความต้องการของผู้ใช้ และเผยแพร่ครรชนีวารสาร *AGRINDEX* ปีที่ ๑ ตั้งแต่ปี ค.ศ. ๑๙๗๕ เป็นต้นมา

สำนักงานใหญ่ของ AGRIS อยู่ที่โรม ประเทศอิตาลี ขณะนี้มีสมาชิก ๑๒๗ ประเทศ^๑ ในปัจจุบันมีศูนย์ภูมิภาค ๔ แห่ง คือ

1. AIBA – Agricultural Information Bank for Asia
2. CEC – Commision of the European Community
3. CIDIA – Centro Interamericans de Documentacion Informaciony Communication – Agricola
4. OMVS – Centre de Documentation de l' organization pour le Mise en valeur du fleuve Senegal

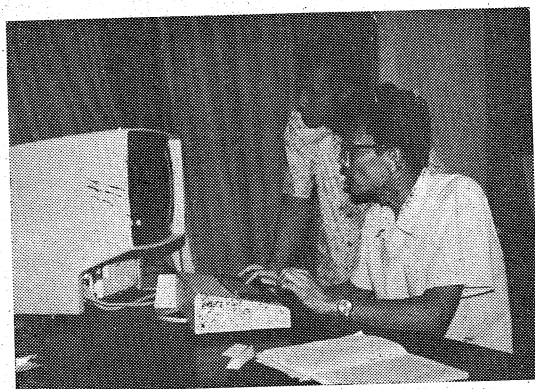
ประเทศไทยได้เข้าร่วมในโครงการระบบสารสนเทศทางการเกษตรระหว่างประเทศ^๒ ตั้งแต่ปี ค.ศ. ๑๙๓๔ โดยศูนย์บริการเอกสารการวิจัย สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์ประยุกต์แห่งประเทศไทยได้รับหน้าที่เป็นศูนย์แห่งชาติ มีสำนักหอสมุด มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ (หอสมุดกลาง มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ – มีฐานะเป็นแผนกในขณะนั้น) ร่วมทำงานด้วย

^๑ Centres Paticipating in AGRIS. 1984. (leaflet)

^๒ จดหมายที่ วทพ. ๐๘๐๑/๘๘๔ ศูนย์บริการเอกสารการวิจัยแห่งประเทศไทย วันที่ ๒๘ มีนาคม ๒๕๒๓ เรื่อง National AGRIS Center

โดยร่วมส่งข้อมูลในแบบฟอร์ม (in put sheet) ตั้งแต่ปี ค.ศ. ๑๙๗๕ ไปยังศูนย์ภูมิภาคเอเชีย ประเทศฟิลิปปินส์ เพื่อส่งต่อยังสำนักงานใหญ่ที่กรุงโรม เพื่อจัดพิมพ์ดรรชนีวารสาร AGRINDEX

สำนักหอสมุด มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ได้รับโอนให้ทำหน้าที่เป็นศูนย์สนเทศทางการเกษตรแห่งชาติ ต่อจากศูนย์บริการเอกสารการวิจัยเมื่อเดือนเมษายน ๒๕๒๓^๒ (1980) เนื่องจากมีความพร้อมทั้งค้ำนบุคลากรและเอกสารด้านการเกษตร และได้จัดส่งข้อสนเทศด้านการเกษตรให้แก่ศูนย์ประสานงานขององค์การอาหารและเกษตรแห่งสหประชาชาติ ที่กรุงเวียนนา โดยผ่านศูนย์ภูมิภาคแห่งเอเชีย คือ AIBA (Agricultural Information Bank for Asia) ณ เมืองลอสบายนอส ประเทศฟิลิปปินส์ ประมาณ ๒๐๐ บทความ ต่อเดือน เพื่อจัดพิมพ์ดรรชนีวารสาร AGRINDEX ซึ่งเป็นดรรชนีที่รวบรวมสิ่งพิมพ์ด้านการเกษตรและสาขาที่เกี่ยวข้อง และเนื่องจากข้อสนเทศใน AGRINDEX มีจำนวนมาก เพราะมาจากสมาชิกทุกภูมิภาค ศูนย์ภูมิภาคเอเชียได้ร่วมกับสมาชิกในกลุ่มประเทศเอเชีย จัดพิมพ์ดรรชนีเรียกว่า AGRIASIA

รวบรวมเฉพาะข้อสนเทศทางการเกษตร ในภูมิภาคเอเชียเท่านั้น

สำหรับประเทศไทยนั้น เนื่องจากผู้ใช้ของเรามีทุกระดับ สำนักหอสมุด มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ จึงได้จัดพิมพ์บรรณานุกรมการเกษตรของประเทศไทย (Thai Agricultural Bibliography) เพื่อให้บริการแก่ผู้ใช้ภายในประเทศ โดยออกเป็นรายเดือน เริ่มในปี 1982 โดยได้รับการสนับสนุนด้านการเงินจากศูนย์พัฒนาการวิจัยนานาชาติ* (International Development Research Center - IDRC) เพื่อส่งเสริมงานศูนย์ฯ ระยะหนึ่ง

ขณะนี้ข้อสนเทศส่วนใหญ่ของไทยเป็นเอกสารที่พิมพ์เผยแพร่ เช่น วิทยานิพนธ์ รายงานผลการค้นคว้าวิจัย บทความในวารสาร

ด้านการเกษตร รายงานการประชุมทางวิชาการ เป็นต้น

บริการ

ระดับภายในประเทศ

- ให้บริการข้อมูลด้านการเกษตรแก่อาจารย์ ข้าราชการ และนิสิต รวมทั้งบุคลากรจากสถาบันอื่น ๆ
- จัดพิมพ์บรรณานุกรมการเกษตรของประเทศไทย รายเดือน

* Memorandum of Grant Conditions
September 29, 1981. and December 18, 1984.

- ให้บริการสารสนเทศที่เลือกสรรแล้ว (Selective Dissemination of Information หรือบริการ SDI) แก่นักวิจัยในประเทศ ซึ่งในระยะแรกได้รับความร่วมมือจากสถาบันเทคโนโลยีแห่งเอเชีย (AIT) และเริ่มตั้งแต่ปี ค.ศ. ๑๙๘๒ สำนักหอสมุดขอใช้บริการนี้จาก AGRIS Processing Unit ที่เวียนนา ออสเตรีย โดยตรง มีผู้ใช้บริการประมาณ ๒๐ เรื่อง (Subject) / ปี
- เผยแพร่บรรณานุกรม AGRINDEX และ AGRIASIA แก่ผู้ใช้ในรูปการสอน โดยตรงแก่นักวิจัย และแนะนำการใช้โดยเฉพาะบรรณารักษ์ห้องสมุดวิทยาลัยเกษตรกรรม โดยการส่งสิ่งพิมพ์เหล่านี้ ไปให้บริการในฐานะศูนย์ข้อมูลการเกษตรแห่งชาติ
- ให้คำแนะนำในการทำบรรณานุกรม และฝึกอบรมบุคลากร ให้บริการข้อมูลด้านการเกษตรแก่บรรณารักษ์ และเจ้าหน้าที่ของห้องสมุดหรือหน่วยงานต่างๆ ที่สนใจเป็นประจำ

ระดับภูมิภาค

สำนักหอสมุดร่วมมือกับ AIBA ที่ประเทศฟิลิปปินส์ซึ่งเป็นศูนย์ AGRIS ระดับภูมิภาคในการส่งข้อมูลในรูปของครรชนี (input sheet) ประมาณ ๒๐๐ บทความ/เดือน และให้บริการแก่ประเทศกลุ่มสมาชิกในรูปของการสืบค้นข้อมูล การรวบรวมบรรณานุกรม เป็นประจำเสมอมา

ปัญหา

๑. ศูนย์มีความพยายามอย่างยิ่งที่จะรวบรวมสิ่งพิมพ์ภายในประเทศทางด้านการเกษตรให้ครบถ้วนที่สุด แต่เท่าที่ผ่านมาไม่สามารถรวบรวมสิ่งพิมพ์ได้ตามเป้าหมาย เนื่องจากสิ่งพิมพ์ทางการเกษตรมิได้พิมพ์จำหน่ายตามท้องตลาดทั่วไป อาทิ ผลการทดลอง รายงานการประชุม ซึ่งมีการใช้สอนและอ้างอิงในวงจำกัด เอกสารประเภทนี้ยังกระจัดกระจายตามหน่วยงานที่รับผิดชอบ ซึ่งมีที่ทำการอยู่ทั่วประเทศ แม้จะมีเจ้าหน้าที่ออกติดตามโดยการซื้อ แลกเปลี่ยนก็ตาม หน่วยงานหลายแห่งขาดงบประมาณในการจัดพิมพ์ ทำให้สิ่งพิมพ์ที่ได้ไม่ทันสมัย จากเหตุผลต่าง ๆ ที่กล่าวมานี้ทำให้ไม่สามารถรวบรวมสิ่งพิมพ์ได้ครบถ้วน

๒. แม้ว่าศูนย์จะมีวารสารบรรณานุกรมการเกษตรของประเทศไทย (Thai Agricultural Bibliography) เพื่อเผยแพร่ข้อสนเทศทางการเกษตร แต่บรรณานุกรมเหล่านี้ยังมีผู้ใช้ในวงจำกัด

โครงการในอนาคต

๑. จะรวบรวมข้อสนเทศด้านการเกษตรจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทุกสาขาโดยการ ขอเอกสารในรูปการแลกเปลี่ยน หรือซื้อ เพื่อรวบรวมสิ่งพิมพ์ให้สมบูรณ์เท่าที่จะทำได้ และส่งเสริมสนับสนุนหน่วยงานของรัฐบาล เช่น ห้องสมุดมหาวิทยาลัยในภูมิภาค ห้องสมุดของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ และวิทยาลัยเกษตรกรรมทั่วประเทศ ด้วยการร่วมมือในเครือข่ายของโครงการศูนย์สนเทศทางการเกษตรแห่งชาติ เพื่อพัฒนาการใช้ทรัพยากรด้านการเกษตรให้สมบูรณ์

๒. เผยแพร่วิธีใช้ AGRINDEX และ AGRIASIA และบรรณานุกรมการเกษตรของประเทศไทย ในรูปของการแนะนำวิธีใช้ต่อนิสิตและผู้สนใจ ร่วมกับการใช้บรรณานุกรม และสารสังเขปอื่น ๆ พร้อมกันไปด้วย

๓. เร่งและถ่ายทอดไมโครฟิล์มของเอกสารด้านการเกษตร เพื่อเก็บข้อมูลให้สมบูรณ์นอกจากง่ายต่อการเก็บแล้ว ยังช่วยให้เอกสารอยู่ในสภาพคงทนถาวร สะดวกต่อการแลกเปลี่ยน

สำนักหอสมุด มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
นอกจากให้บริการต่อคณาจารย์ นิสิต แล้วยังให้บริการแก่ผู้สนใจทั่วไป โปรดติดต่อสอบถามได้
ที่งานบริการและงานศูนย์สนเทศทางการเกษตร ฯ

บรรณานุกรม

จดหมายที่ วทพ. 0801/894 ของศูนย์บริการ
เอกสารการวิจัยแห่งประเทศไทย
วันที่ 28 มีนาคม 2523 เรื่อง National
AGRIS Center

Centres Participating in AGRIS. 1984
(leaflet)

FAO. AGRIS Introduction. Rome, 1984.
p. iii

Memorandum of Grant Conditions. September 29, 1981 and December 18, 1984

พินุลศิษฐ์ วัฒนะพงศ์
อบ. อม. (บรรณารักษศาสตร์)
บรรณารักษ์ และผู้อำนวยการ
สำนักหอสมุด มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

การเผยแพร่ สารนิเทศสู่ชนบท

คงเป็นที่ยอมรับกันในปัจจุบันแล้วว่า ผู้ที่ได้รับข้อมูล ข่าวสาร - ความรู้ เหตุการณ์ ที่เกิดขึ้น อย่างสม่ำเสมอและรวดเร็วทันการนั้น เป็นผู้ที่มีความเจริญฉลาด มีคุณภาพชีวิตดีขึ้น อยู่ในสังคมอย่างมีความสุข ประเทศไทยเราประ-

ชากรส่วนใหญ่อาศัยอยู่ในส่วนภูมิภาค อยู่ห่างไกล แหล่งสารนิเทศ ยิ่งไกลตัวจังหวัดออกไปมากเท่าไร การรับข้อมูล ข่าวสาร ความรู้ต่าง ๆ ก็ยังมี ปัญหา อุปสรรค และได้รับจำนวนน้อยลง ๆ จนบางแห่งไม่ได้รับสารนิเทศเลย เป็นเหตุสำคัญ มากที่ทำให้เกิดปัญหาในการพัฒนาประเทศ เพราะ เนื้อหาของสารนิเทศนั้นเกี่ยวข้องกับผลผลิตทาง สติปัญญาของประชากร ฉะนั้นจึงเป็นหัวใจของ การพัฒนาตัวบุคคล ในอันที่จะช่วยขัดเกลาเพิ่มพูน ความรู้ปัญญา สร้างกระบวนการรับรู้และมี วิจารณ์แผนในการแสดงพฤติกรรมอันเป็นผลถึง การพัฒนาเศรษฐกิจสังคม และพัฒนาประเทศ ต่อไป

ถ้าจะถามว่าใคร ? เป็นผู้มีหน้าที่เผยแพร่สารนิเทศ แก่ประชาชนบ้าง คำตอบก็คงเป็นสิ่งที่ทราบกันอยู่ทั่วไปว่า ทุกกระทรวง ทบวง กรม ทั้งภาครัฐและเอกชนมีหน้าที่ต้องเผยแพร่สารนิเทศที่หน่วยงานของตนปฏิบัติอยู่ และมีความสัมพันธ์กับคุณภาพชีวิตของประชาชน ตามหน้าที่ความรับผิดชอบที่ต้องปฏิบัติซึ่งไม่เหมือนกัน มีหลายหน่วยงานที่รับผิดชอบ มีหน้าที่โดยตรงที่จะให้สารนิเทศที่เป็นข้อเท็จจริง เหตุการณ์ที่เกิดขึ้น และมีผู้บันทึกไว้ ถ่ายทอดต่อ ๆ กันมาในรูปแบบต่าง ๆ กัน เช่น หนังสือ วารสาร สิ่งพิมพ์ หนังสือพิมพ์ แถบบันทึกเสียง บันทึกภาพ ฯ อันเป็นสารนิเทศที่เผยแพร่ไปได้สะดวกรวดเร็ว กว่ารูปแบบอื่น

กรมการศึกษานอกโรงเรียน กระทรวงศึกษาธิการ เป็นหน่วยงานหนึ่งที่ร่วมมือกับอีก ๓ กระทรวงหลัก ได้รับมอบหมายจากรัฐบาลให้มีหน้าที่เผยแพร่สารนิเทศแก่ประชาชนในส่วนภูมิภาค ให้ลงถึงมือประชาชนในท้องถิ่นให้ได้มากที่สุด ซึ่งมีทั้งเป็นโครงการถาวรที่จำเป็นต้องปฏิบัติกันมาหลายรัชกาล และมีทั้งโครงการที่ทำการทดลองเพื่อหารูปแบบที่ดีที่สุด ได้รับประโยชน์ถึงมือประชาชน และสามารถพัฒนาประชาชาติของไทยได้มากที่สุด แหล่งสารนิเทศเหล่านั้นได้แก่

๑. ห้องสมุดประชาชน เป็นแหล่งสารนิเทศ ที่มีอาคารเป็นเอกเทศส่วนใหญ่ มีระดับจังหวัด ระดับอำเภอ และห้องสมุดเคลื่อนที่ ปัจจุบันมี ๓๙๘ แห่ง เป็นห้องสมุดประชาชนจังหวัด ๗๒ จังหวัด ระดับอำเภอ ๓๒๖ แห่ง และจะเพิ่มขึ้นทุก ๆ ปี ทั้งนี้เพราะประชาชนเริ่มเห็นความสำคัญของการจัดให้มีห้องสมุดประชาชนขึ้นในท้องถิ่นของตน นับว่าเป็นแหล่งเผยแพร่สารนิเทศที่ถาวรตั้งอยู่ในชุมชนดังกล่าว

จากทฤษฎีวิชาบรรณารักษศาสตร์ ห้องสมุดประชาชนเป็นแหล่งบริการความรู้ทุกด้านภายในห้องสมุด ด้วยการจัดกิจกรรมส่งเสริมการอ่าน กิจกรรมในรูปแบบอื่น ๆ มากมายนั้น เพื่อวัตถุประสงค์ให้ผู้สนใจเข้ามาใช้บริการในห้องสมุด แต่สภาพปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นจากการดำเนินงานห้องสมุดประชาชนตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๔๕๔ เป็นต้นมานั้น ทำให้กรมการศึกษานอกโรงเรียนต้องคิดโครงการทดลองจัดแหล่งบริการข้อมูลข่าวสารเพื่อการเรียนรู้ในอำเภอขึ้น เพื่อจะเผยแพร่สารนิเทศ ให้ถึงมือประชาชนในชนบท ระดับตำบล หมู่บ้าน อย่างทั่วถึงและจับพลัน โดยทดลองใน ๔ ภาค คือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคกลาง ภาคเหนือ และภาคใต้ การทดลองครั้งนี้ใช้ “ห้องสมุด

ประชาชนอำเภอ” เป็นสถานที่ดำเนินการ
โครงการมีวัตถุประสงค์ และกิจกรรมดังนี้

วัตถุประสงค์

วัตถุประสงค์ทั่วไป

๑. เพื่อขยาย ปรับปรุงและพัฒนาระบบ
งานการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสาร
ในอำเภอ ตำบล และหมู่บ้านให้
มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น
๒. เพื่อปรับปรุงห้องสมุดอำเภอให้มี
ความสามารถดำเนินกิจกรรมการ
ศึกษานอกโรงเรียนต่าง ๆ ได้
และให้เป็นศูนย์การศึกษานอก
โรงเรียนอำเภอต่อไป

วัตถุประสงค์เฉพาะ

๑. เพื่อขยายปรับปรุงและพัฒนาระบบ
การเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารใน
อำเภอ ตำบล และหมู่บ้านให้มี
ประสิทธิภาพยิ่งขึ้นคือ
 - ๑.๑ ส่งเสริมประสานงานการ
ผลิตข่าวสารข้อมูลในชุมชน
โดยการผลิตจากหน่วยงาน

สถาบัน และประชาชนใน
ชุมชน

- ๑.๒ บริการและกระจายข้อมูลข่าว
สาร ไปยังประชาชนอย่าง
ทั่วถึง

- ๑.๓ จัดสร้างข่ายงานในการจัดการ
ระบบข่าวสารข้อมูลในชุมชน

- ๑.๔ เพื่อส่งเสริมสนับสนุนให้ประ
ชาชนเกิดนิสัยรักการอ่านและ
ให้อ่านออก เขียนได้ และรู้
หนังสือที่ยั่งยืน

๒. เพื่อปรับปรุงห้องสมุดให้มีความ
สามารถดำเนินงานกิจกรรมการ
ศึกษานอกโรงเรียน

- ๒.๑ เป็นแหล่งบริการความรู้หรือ
ศูนย์การเรียนรู้ของประชาชน

- ๒.๒ ดำเนินการจัดกิจกรรมการ
เรียนให้แก่ประชาชนอย่าง
กว้างขวาง

- ๒.๓ เป็นศูนย์ประสานงานการ
ดำเนินงานการศึกษานอก
โรงเรียนในอำเภอ

๒.๔ ช่วยเหลือ และสนับสนุนเจ้าหน้าที่การศึกษา
นอกโรงเรียน ในอำเภอ ศูนย์บริการข่าว
สารข้อมูล ศูนย์การศึกษา
นอกโรงเรียน จังหวัด

การดำเนินงาน มอบให้ศูนย์การศึกษา
นอกโรงเรียนจังหวัดที่ทำการทดลองทั้ง ๔ ภาค
เป็นผู้ดำเนินงาน โดยมีบรรณารักษ์ห้องสมุด
ประชาชนแห่งนั้น ๆ และเจ้าหน้าที่ศูนย์การ
ศึกษานอกโรงเรียนจัดหาคณะทำงานซึ่งมีอยู่ใน
อำเภอ ตำบล หมู่บ้าน ประกอบด้วย ผู้อำนวยการ
โรงเรียนมัธยม ประถม นักเรียน ครูใน
ท้องถิ่น ครูอาสาสมัครเดินสอน พระสงฆ์
กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ฯ ร่วมกันดำเนินงานตาม
ลำดับ คือ

๑. ส่งเสริมประสานงานผลิตข่าวสาร
ข้อมูลในชุมชน ทั้งด้านทักษะอาชีพ ความรู้
พื้นฐาน และข่าวสาร เหตุการณ์ สถิติ เช่น
— ผลิตข่าวสาร ข้อมูลในรูปแบบแผ่น
ปลิว และหนังสืออ่านประกอบการส่งเสริม
การอ่าน

- จัดทำนิเทศ (กระดานข่าว)

— จักวสฺส อุปกรณให้ชาวบ้านช่วย

ทำข้าวในหม้อบ้าน

— จัดพิมพ์ข่าวสารต่าง ๆ

— รวบรวมเอกสารเกี่ยวกับอาชีพ

๒. บริการและกระจายข้อมูล ข่าวสาร

ทุกด้าน

- จัดตั้งศูนย์รับบริจาคหนังสือ

— ทำข่าวเวียงระหว่างชุมชน

— แลกเปลี่ยนข่าวสาร ข้อมูล

— ออกข่าว ความรู้ ทางเสียงตาม

สายหรือหอกระจายข่าว

— หมุนเวียนแถบบันทึกเสียงและ

หนังสือ

— ให้บริการยืมหนังสือ สิ่งพิมพ์

๓. จัดกิจกรรมให้การศึกษาแก่ประชาชน

— นายภาพยนตร์ สไลด์ วีดีโอ

- จัดบริการหนังสือเคลื่อนที่

— จักรกฤษณ ราช

๔. จัดเป็นศูนย์การเรียนรู้ของประชาชน

ในอำเภอ

- จัดมุมต่าง ๆ ภายในห้องสมุด

หรือภายนอก เช่น มุมอาชีพ วัฒนธรรม มุม
การเรียนรู้สำหรับบุคคลภายนอก และอื่น ๆ

— จัดสาริตวิทยาการใหม่ ๆ

— จดหนังสือ เอกสาร สิ่งพิมพ์

ที่เป็นประโยชน์ในอาชีพ

។ ឯ ។

๒. ห้องสมุดเคลื่อนที่ทางเรือ ๗
เป็น

การเผยแพร่ข้อมูลสนเทศโดยใช้รถยนต์เป็นยาน

พาหนะจัดขึ้นในส่วนกลาง โดยงานอุปกรณ์การศึกษาและสื่อการสอน กองปฏิบัติการ กรมการศึกษาออกโรงเรียนเป็นผู้รับผิดชอบดำเนินการ มีรถยนต์ ๓ ลำ ได้แก่ เรือนางนพมาศ เรือธรรมจักร และเรือสหประชาชาติ เริ่มดำเนินการออกให้บริการประชาชนที่อาศัยอยู่ริมแม่น้ำตั้งแต่ครั้งยังเป็นกองการศึกษาผู้ใหญ่ โดยมีโครงการออกบริการประชาชนเป็นประจำทุกปี เรือทั้ง ๓ ลำ มีอยู่เรือจอดอยู่ที่วัดสวายทอง

สารนิเทศที่ทางหน่วยเรือเคลื่อนที่จัดสู่ชนบททางเรือ นั้น ประกอบด้วยภาพยนตร์ สไลด์ หนังสือพิมพ์ วารสาร และเอกสารสิ่งพิมพ์ ที่เจ้าหน้าที่ขอมาจากหน่วยงานอื่น เช่น ความรู้เกี่ยวกับอนามัยครอบครัว สุขวิทยาส่วนบุคคล ความรู้ทางการเกษตร และอาชีพต่าง ๆ หน่วยเรือจะมีโครงการตลอดระยะเวลาออกดำเนินการ จะจอดให้ความรู้เป็นจุด ๆ ที่กำหนดไว้ตามโครงการ กิจกรรมที่หน่วยเรื่อนำไปจัดได้แก่ จัดฉายภาพยนตร์ ฉายสไลด์ จัดหนังสือ วารสาร จุลสาร สิ่งพิมพ์ ให้ประชาชนเด็กนักเรียนและผู้สนใจอ่าน สารนิเทศการใช้เทคโนโลยีใหม่ ๆ ที่จะเป็นประโยชน์แก่ชาวชนบท การทำเตาเศรษฐกิจ เครื่องปั้มน้ำ การทำโอ่งสำหรับกรองน้ำ การใช้น้ำแบบประหยัด การแพร่พันธุ์ข้าว การกำจัดยุงด้วยตัวยาคีมี่ เช็ดหุ่น เล่านิทาน และจัดนิทรรศการวันสำคัญ เป็นต้น

ระยะหลังนี้ระหว่างปี พ.ศ. ๒๕๒๖ หน่วยเรือเคลื่อนที่ได้ออกปฏิบัติงานโดยมีศูนย์การศึกษาออกโรงเรียนจังหวัด ซึ่งตั้งอยู่ริมแม่น้ำเจ้าพระยา แม่น้ำท่าจีน แม่น้ำแม่กลองและแม่น้ำบางปะกงเป็นสถานีย่อยร่วมออกปฏิบัติงานเคลื่อนที่กับหน่วยเรือด้วย ได้แก่ ศูนย์การศึกษาออกโรงเรียนจังหวัดอ่างทอง ฉะเชิงเทรา และราชบุรี ตั้งแต่วันที่ ๙ กรกฎาคม ๓๐ สิงหาคม ๒๕๒๖ ทั้งนี้ด้วยความร่วมมือจาก ศูนย์บริภัณฑ์เพื่อการศึกษา และหน่วยศึกษานิเทศก์ กรมการศึกษาออกโรงเรียนด้วย

๓. ห้องสมุดเคลื่อนที่ในเขต กรป. กลาง เป็นแหล่งเผยแพร่สารนิเทศที่ทำร่วมกับหน่วย กรป. กลาง เมื่อกรมการศึกษาออกโรงเรียนยังเป็นกองการศึกษาผู้ใหญ่ ได้ร่วมมือดำเนินการโครงการจัดห้องสมุดเคลื่อนที่ในหมู่บ้านต่าง ๆ ที่อยู่ในเขต กรป. กลาง ตั้งแต่ พ.ศ. ๒๕๑๐ เป็นต้นมา โดยมีจุดมุ่งหมาย ให้ประชาชนที่อยู่ห่างไกลความเจริญได้ทราบข่าวความเคลื่อนไหวของบ้านเมืองและของทางราชการ ให้ได้รับความรู้จากการอ่านหนังสือแล้วนำไปปรับปรุงการดำเนินชีวิต ประกอบอาชีพของตนให้มีประสิทธิภาพส่งเสริมให้มีความเป็นอยู่ดีขึ้น เช่น

การอ่านหนังสือที่เป็นความรู้ทางวิชาการด้านอาชีพ โดยเฉพาะทางด้านเกษตรกรรม ทั้งยังเป็นการปลูกฝังและส่งเสริมนิสัยรักการอ่าน การค้นคว้าก่อให้เกิดความฉลาด ความเจริญในส่วนตนและประเทศชาติ ที่สำคัญ คือ เป็นการแก้ปัญหา และลดจำนวนผู้ที่ลืมนหนังสือได้มากขึ้น ผลที่ตามมาคือเป็นแหล่งเผยแพร่วัฒนธรรมของชาติ ปลูกฝังทัศนคติและการใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์

การดำเนินงาน

๑. พิจารณาเลือกอำเภอในเขตกรป. กลาง ที่อยู่ห่างไกลความเจริญในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ได้ที่จังหวัดกาฬสินธุ์ นครพนม สกลนคร เลย อุบลราชธานี บุรีรัมย์ หนองคาย และอุดรธานี ภาคใต้ได้ จังหวัดนราธิวาส ยะลา ปัตตานี และสตูล

๒. จัดตั้งหน่วยห้องสมุดขึ้นจังหวัดละ ๒-๓ หน่วย รวม ๒๔ หน่วยซึ่งอาจจะตั้งอยู่ที่ห้องสมุดประชาชนอำเภอ หรือจังหวัดที่เห็นสมควร

๓ แต่ละหน่วย จะเลือกตำบลใดตำบลหนึ่ง ในอำเภอนั้น ซึ่งมีหมู่บ้านประมาณ ๑๐ หมู่บ้าน มี ๒๐๐ หลังคาเรือน

๔. เมื่อเลือกหมู่บ้านได้ ตั้งเป็นห้องสมุดประจำหมู่บ้าน เป็นจุดรวมที่มีการคมนาคม

สะดวกอาจ เป็นโรงเรียน หรือศาลาประชาคม บ้านกำนัน ผู้ใหญ่บ้านหรือมุมหนึ่งของร้านค้า ในหมู่บ้าน แล้วแต่ความเหมาะสม

๕. “หน่วยห้องสมุด” ๑ หน่วยจะมีบรรณารักษ์ซึ่งเป็นลูกจ้างชั่วคราวของกรมการศึกษานอกโรงเรียน ประจำอยู่ ๑ คน สำหรับเป็นผู้รับผิดชอบ นำหนังสือเคลื่อนที่ไปยังหมู่บ้านด้วยการใช้รถจักรยานยนต์เป็นยานพาหนะนำไปบริการ หมุนเวียนกันให้ครบทุกหมู่บ้าน

การประเมินผล เมื่อปี พ.ศ. ๒๕๒๔ มีการประเมินผลโครงการจากผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่ายปรากฏว่า

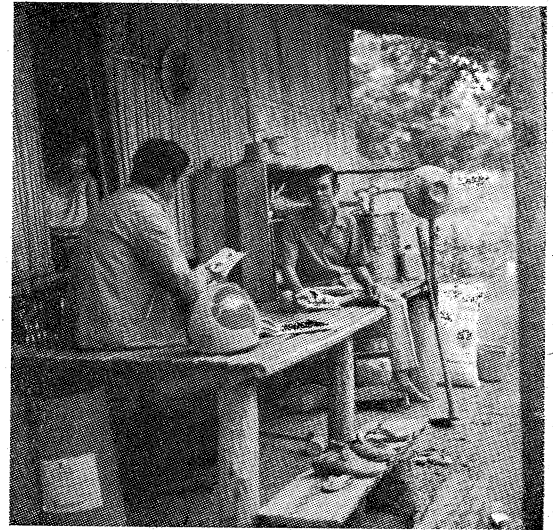
๑. การขยายพื้นที่ปฏิบัติงานเพราะห้องสมุดเคลื่อนที่มีประโยชน์ต่อประชาชนมาก

๒. เจ้าหน้าที่บรรณารักษ์ออกปฏิบัติงานไม่สม่ำเสมอ เพราะมีหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายจากอำเภอ จังหวัดมาก

๓. ประชาชนชอบอ่านหนังสือนวนิยายมาก รองลงมาคือชอบอ่านหนังสือวิชาการเกษตร หนังสือธรรมะและวัฒนธรรมการเมือง

๔. ขาดผู้แนะนำ ปรีกษา ในการปฏิบัติงาน

๕. ผู้ใช้บริการของหน่วยเคลื่อนที่เฉลี่ยวัน ๕-๒๐ คน

๖. มีผลพลอยได้ คือ ประชาชนได้มีโอกาสมาพบปะสนทนา แลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกัน

๔ โครงการหีบหนังสือสู่ประตูบ้าน

เป็นโครงการที่เผยแพร่สารนิเทศ ประเภทหนังสือ เอกสาร สิ่งพิมพ์ ที่ทางห้องสมุดประชาชนหรือ ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียน จังหวัด แต่ละจังหวัด แต่ละท้องถิ่นจัดทำขึ้น มีชื่อเรียกต่างๆ กัน บุคคลที่เริ่มคิดและดำเนินโครงการนี้ คือ นายสิริ เทศประสิทธิ์ เมื่อครั้งดำรงตำแหน่งศึกษาธิการจังหวัดขอนแก่น การจัดครั้งแรกไม่ได้ใช้งบประมาณเลย ได้รับบริจาคเงิน และหนังสือ ความจริงก็คือ กิจกรรมบริการอย่างหนึ่งของห้องสมุดนั่นเอง หรือจะเรียกว่า ห้องสมุดเคลื่อนที่ ก็ได้ ฉะนั้นชื่อโครงการนี้อาจจะไม่เหมือนกัน แต่วัตถุประสงค์

ประสงค์โดยทั่ว ๆ ไปเหมือนกัน คือ เพื่อเผยแพร่สารนิเทศให้ถึงมือประชาชนในหมู่บ้าน ดังตัวอย่างโครงการของจังหวัดนครราชสีมา

โครงการหีบหนังสือสู่ประตูบ้าน จังหวัดนครราชสีมา

หลักการ สำนักงานศึกษาธิการจังหวัดนครราชสีมา ร่วมกับศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนจังหวัดนครราชสีมาได้ดำเนินงานส่งเสริมการอ่านให้แก่ประชาชน เช่นในปี ๒๕๒๒ มีห้องสมุดประชาชนจังหวัด ๑ แห่ง ห้องสมุดประชาชนอำเภอ ๒ แห่ง ที่อ่านหนังสือประจำหมู่บ้าน ๑๔๔ แห่ง แม้กระนั้นก็ยังไม่ว่าถึงเพราะจังหวัดนครราชสีมา มี ๒๐ อำเภอ ๑ ถึง ๒,๓๑๐ หมู่บ้าน ๒๙๐,๒๒๐ ครัวเรือน

ประชาชนส่วนใหญ่ที่อยู่ห่างไกลไม่ค่อยมีเวลา
มาใช้ห้องสมุด ที่อ่านหนังสือประจำหมู่บ้าน
ต่าง ๆ ซึ่งไม่มีหนังสือพิมพ์รายวันจ่ายประจำที่
ตลอดวัน ทั้งนี้เกิดปัญหาการจัดส่ง การนำไป
อ่านที่บ้านและปัญหาอื่นๆ เพื่อเป็นการส่งเสริม
การอ่านให้แก่ประชาชนมากยิ่งขึ้น ทั้งปริมาณ
ผู้อ่านและปริมาณหนังสือ สำนักงานศึกษาธิการ
จังหวัดนครราชสีมา และศูนย์การศึกษา
นอกโรงเรียนจังหวัดนครราชสีมา ได้ริเริ่มจัด
โครงการยืมหนังสือสู่ประตูบ้านขึ้น

วัตถุประสงค์

๑. เพื่อสนับสนุนนโยบายของรัฐบาล
ตามแผนการศึกษาแห่งชาติ (โดยเฉพาะอย่าง
ยิ่งการศึกษานอกโรงเรียน และการศึกษาตลอด
ชีวิต)

๒. เพื่อสนองความต้องการและสร้าง
โอกาสที่จะได้รับการศึกษาให้ประชาชนใน
ชนบท

๓. เพื่อเพิ่มพูนประสบการณ์ของประ
ชาชน

๔. ส่งเสริมประชาชนใช้เวลาว่างให้
เป็นประโยชน์

๕. เพื่อพัฒนาการดำรงชีวิตของประ
ชาชนให้ดีขึ้น

๖. เพื่อแก้ไขปัญหาอุปสรรคในการ
ดำเนินงานที่อ่านหนังสือประจำหมู่บ้าน

เป้าหมาย

๑. จัดหาหนังสือประเภทต่างๆ ๒,๐๐๐
เล่ม เพื่อเตรียมบรรจุหีบ

๒. จัดหีบหนังสือสำหรับบริการประ
ชาชน ๕๐ หีบ

๓. ให้บริการประชาชน ๒,๔๐๐
ครอบครัว ๑๔,๔๐๐ คน

สถานที่ดำเนินงาน

๑. จัดในพื้นที่หมู่บ้าน อพป ๘ อำเภอ
หรือหมู่บ้านที่ทางจังหวัดออก ปจว. เป็น
อันดับแรก

๒. จัดในหมู่บ้านที่มีโรงเรียนผู้ใหญ่
แบบเปิดเสร็จ หรือที่อ่านหนังสือประจำ
หมู่บ้าน

๓. จัดในหมู่บ้านอื่นตามความเหมาะสม
งบประมาณ

๑. ได้รับจากเงินบริจาคเป็นเงิน
๒๓๗,๑๐๓.๕๐ บาท

๒. ได้รับจากงบประมาณ โครงการ อพป
ของ ศร. ๑๐๕,๐๐๐.๐๐ บาท

วิธีดำเนินการ

๑. พิจารณาเลือกหมู่บ้านตามเป้าหมาย
โดยประสานงานกับหน่วยงานของจังหวัด

๒. ทำหนังสือแจ้งอำเภอ และชาวบ้าน

๓. จัดหนังสือเป็นชุด ชุดละ ๒-๑๐
หีบ แต่ละหีบมีหนังสือหลายประเภท

๔. ทุกชุด มีหนังสือไม่เหมือนกัน

๕. นำหีบหนังสือมอบให้ชาวบ้านอ่าน
ทุกครัวเรือน ๆ ละ ๑ เดือน

๖. เมื่อครบ ๑ เดือน เจ้าหน้าที่จะ
ย้ายหีบหนังสือไปให้ครอบครัวอื่น ๆ

โดยนำหีบหนังสือชุดอื่นมามอบให้

๗. ทำเช่นนี้จนครบทุกครัวเรือนแล้ว
จึงย้ายไปยังหมู่บ้านอื่น ภายในตำบลของ
อำเภอนั้น แล้วจึงนำไปบริการอำเภออื่น

ประเมินผล

๑. ออกติดตามผลทุกเดือน โดยใช้
แบบประเมินผล

๒. ออกแบบสอบถามผู้ให้บริการหีบ
หนังสือสู่หมู่บ้าน

จากการประเมินผลพบว่า มีปัญหา
อุปสรรคบ้างตามสมควร เช่น

๑. การจัดหาหนังสือไม่ตรงกับความต้องการของชาวบ้าน

๒. มีงบประมาณน้อย

๓. จำนวนหีบหนังสือที่นำไปไว้มาก
เกินไป

๔. ชาวบ้านไม่สู้มีเวลาอ่านหนังสือมาก
นัก

๕. ตอนกลางวันจะไม่ค่อยมีผู้อ่านเพราะ
ต้องไปทำไร่ ทำนาส่วนใหญ่

๖. ชาวบ้านไม่ชอบให้มีการสับเปลี่ยน
หีบหนังสือ

แต่ก็มีผลดีในการจัดไม่น้อย คือเป็นการ
ช่วยแก้ปัญหาการจัดห้องสมุด เป็นการส่งเสริม
ให้ประชาชนอ่าน ได้รับความรู้เพิ่มขึ้น ผู้สนใจ
มาอ่านมีทั้งประชาชน และเด็กนักเรียน

จากตัวอย่างโครงการหีบหนังสือสู่ประ
ตุบ้านที่กล่าวมาแล้ว เป็นเพียงรูปแบบหนึ่งเท่า
นั้น บางห้องสมุดใช้รถสามล้อเป็นยานพาหนะ
ในการนำหนังสือไปบริการประชาชนในหมู่
บ้านตำบล โดยจัดเดือนละ ๑ ครั้ง ได้รับบริจาค
เงินค่าเช่าสามล้อเดือนละ ๑๕๐ บาทเท่านั้น

๕. **ท้ออ่านหนังสือ ประจำหมู่บ้าน**
เป็นแหล่งเผยแพร่สารนิเทศอีกแบบหนึ่ง ซึ่ง
สร้างขึ้นด้วยน้ำพักน้ำแรง ความเสียสละทรัพย์
สินสิ่งของวัตถุที่นำมาสร้าง เป็นอาคารขนาด

กว้าง ๖×๔ เมตร ในที่ดินซึ่งชาวบ้านมอบให้จัดตั้งอาคาร ต้องอยู่ในย่านชุมชน ภายในอาคารมีที่วางหนังสือพิมพ์รายวัน ๑ ที่ ตู้เก็บหนังสือเก่าที่อ่านแล้ว และโต๊ะเก้าอี้สำหรับนั่งอ่านได้พร้อมกันจำนวน ๑๐ คน กรมการศึกษานอกโรงเรียนได้จัดสรรงบประมาณให้เป็นหนังสือพิมพ์รายวัน วันละ ๒ ฉบับเป็นเงิน ๖ บาท ๑ ปี เป็นเงิน ๒,๑๙๐ บาท ต่อ ๑ แห่ง แต่ปัจจุบันนี้ ไม่สู้จะคำนึงถึงอาคารเท่าใดนัก ข้อสำคัญคือ ให้หนังสือพิมพ์ส่งถึงที่อ่านและมีประชาชนสนใจอ่านเท่านั้น

ส่วนการดำเนินงาน ที่อ่านหนังสือประจำหมู่บ้านนั้น มีคณะกรรมการคณะหนึ่งอย่างน้อย ๕ คน ไม่เกิน ๑๒ คน ได้รับการคัดเลือกมาจากชาวบ้าน อาจเป็นครู ผู้ใหญ่บ้าน กำนัน มีหน้าที่ดูแลรับผิดชอบที่อ่าน ต้องประชุมเพื่อปรับปรุงแก้ไขปัญหาที่อ่านอยู่เป็นประจำ หากที่อ่านหนังสือแห่งใดได้รับความเอาใจใส่ดูแลจากคณะกรรมการอย่างสม่ำเสมอ และเห็นประโยชน์คุณค่าของการมีที่อ่านหนังสือ ประจำหมู่บ้านแล้วจะทำให้ที่อ่านแห่งนั้นไปพัฒนาหลายๆ ด้าน เช่น มีการตกแต่งทั้งภายในและภายนอกรอบๆ บริเวณที่อ่านเป็นอย่างดี หมั่นดูแลรักษา

ภายในที่อ่านหนังสือประจำหมู่บ้าน นอกจากมีหนังสือพิมพ์รายวัน ๒ ฉบับแล้ว ยังได้รับ

เอกสารสิ่งพิมพ์ ข้อเสนอเทศจากทั้งภาครัฐและเอกชนหลายฝ่ายด้วยกัน เช่น หนังสือพิมพ์ฟ้าฝน ชื่อ “สารการศึกษานอกโรงเรียน” ออกเดือนละ ๒ ฉบับ ให้เนื้อหาข้อมูล ข่าวสารที่เหมาะสมกับการดำรงชีพในฐานะที่อยู่ไกลเมืองไกลโรงเรียน ไกลโรงพยาบาล ไกลทุกอย่างที่จะอำนวยความสะดวก ให้ความสบายแก่ชีวิตชาวชนบทได้ และยังเกิดประโยชน์แก่การดำรงชีวิตอีกด้วย นอกจากนี้ยังมีสารนิเทศจากกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ กระทรวงสาธารณสุข กระทรวงมหาดไทย เป็นต้น ผู้ดูแลที่อ่านหนังสือประจำหมู่บ้านที่รับผิดชอบจะนำเอกสารสิ่งพิมพ์ที่ได้รับ ติดไว้ตามผนังให้ผู้สนใจได้อ่านอย่างทั่วถึง

นอกจากเอกสารสิ่งพิมพ์ สิ่งที่ผู้รักความเจริญก้าวหน้าทั้งทางด้านจิตใจและอารมณ์สังคมมักจะเขียนคำสุภาษิต คำพังเพย และอุทาหรณ์ติดไว้ตามส่วนต่างๆ ของที่อ่านหนังสือด้านในอาคาร เช่น “ยิ่งอ่านยิ่งรู้ ยิ่งทำก็ยิ่งมี” “หนังสือคือมิตรแท้” หรือ “อ่านทุกวันทันโลก” เป็นต้น บางแห่งมีตู้สำหรับใส่หนังสือเป็นเล่มวารสารอื่นๆ มีกระถางต้นไม้ประดับทั้งตั้งและแขวนมองดูสวย งามสดชื่น น่าเข้าไปนั่งอ่าน

ที่อ่านที่มีนักพัฒนาจะมีสถิติข้อมูลที่มีอยู่ในหมู่บ้าน เขียนบนแผ่นกระดานขาว เช่น หมู่บ้านนี้มีกี่ครอบครัว ชายกี่คน หญิงกี่คน จำนวนสัตว์เลี้ยงได้แก่ วัว ควาย ไก่ หมู อย่างละกี่ตัว ตลอดจนมีอาวุธปืนสั้น ปืนลูกซอง กี่กระบอก และกี่คันต้อม มีสัก ๑ แห่ง ที่มีผู้พบว่ามีผู้นำเอากระบือไปผูกไว้ให้นอนบนที่อ่านหนังสือประจำหมู่บ้าน สำหรับผู้เขียนไม่เคยพบ อาจจะเป็นบุญที่ได้สร้างสมไว้จึงได้พบเห็นแต่ที่อ่านหนังสือที่มีหนังสือพิมพ์ หนังสืออื่น ๆ มีคนนั่งอ่านและรักที่อ่านฯ ตกแต่งอย่างสวยงาม เป็นแหล่ง ให้คุณประโยชน์แก่ชาวบ้านในชนบทอย่างมหาศาล เป็นที่ ๆ ประชาชนมารวมกันพบปะพูดคุย อภิปรายปัญหาที่เกิดขึ้นส่วนรวม เป็นจุดนัดพบของเกษตรกรและชาวภาคกรรม เป็นสถานที่สอนหนังสือในโครงการ

รณรงค์ เพื่อการรู้หนังสือแห่งชาติ มีตู้ไปรษณีย์ มีร้านค้าคดผมให้ฟรี ฯลฯ สุดท้ายจะพรรณนาให้หมดได้ แต่ปัจจุบันนี้ไม่สู้จะคำนึงถึงอาคารเท่าใดนัก ข้อสำคัญคือ ให้นำหนังสือพิมพ์ส่งถึง และมีการประชาชนอ่าน

จะว่าไปแล้ว ปัญหาที่อ่านหนังสือก็มีบ้าง เพราะสภาพทางภูมิศาสตร์ ความเป็นอยู่ และเศรษฐกิจของแต่ละหมู่บ้าน ตำบลไม่เหมือนกัน เราเลือกเกิดกันไม่ได้ฉันใด ที่อ่านหนังสือประจำหมู่บ้านก็หนีสภาพปัญหาไม่พ้นฉันนั้น เช่น การคมนาคมทางไกลมาก ไม่สะดวกในการ รับ - ส่งหนังสือพิมพ์ และบางคนรักหนังสือพิมพ์มาก อ่านแล้ว เผลอหยิบติดมือกลับบ้านไปด้วย บางแห่ง มีผู้ดูแลเจตนาดีมาก

เกรงหนังสือ เอกสารสิ่งพิมพ์ ไปสเตอร์ที่วางไว้ ณ ที่อ่านจะปลิวตามลม จะหายไปอย่างไรมิกลับมา จึงนำไปไว้บนบ้านของผู้ดูแลเสียหมด คงบริการแต่เฉพาะผู้มีความกลัวขึ้นไปอ่านเพียงไม่กี่คนเท่านั้น

อดที่จะกล่าวถึงความก้าวหน้าของที่อ่านหนังสือประจำหมู่บ้านไม่ได้ ว่าในท้องถิ่นบางแห่งจำนวนไม่น้อยที่จัดที่อ่านในวัด มีพระสงฆ์หรือเจ้าอาวาสดูแลรับผิดชอบ ตั้งแต่เริ่มจัดตั้งมาจนปัจจุบัน ท่านได้พบปัญหา อุปสรรคในการให้บริการ ประชาชนและเห็นคุณประโยชน์ที่ได้รับจากการมีที่อ่านจึงจัดสร้างอาคารที่อ่านฯ ขึ้นใหม่เป็นอาคารเอกเทศมั่นคงถาวร ย้ายสถานที่ตั้งออกจากวัดเพื่อให้ประชาชนได้เข้ามาใช้บริการสะดวกขึ้น พร้อมทั้งรวบรวมหนังสืออื่นนอกจากหนังสือพิมพ์ เอกสารสิ่งพิมพ์ ที่หน่วยงานต่าง ๆ ส่งไปให้ และติดป้ายชื่อว่า "ห้องสมุดประชาชน" เช่น ที่อ่านหนังสือประจำหมู่บ้านวัดหัวตง ต. พญาแบน อ. พิชัย จ. อุตรดิตถ์ เจ้าอาวาสสร้างอาคารที่อ่านหนังสือประจำหมู่บ้านขึ้นใหม่อยู่หน้าวัด เป็นอาคารถาวรก่ออิฐฉาบปูน และจะทำพิธีเปิด เป็นห้องสมุดประชาชนในวันที่ ๒๓-๒๕ มีนาคม ๒๕๒๘ นี้ มีหอกระจายข่าวให้ความรู้ทางอากาศแก่สามเณรพระภิกษุสงฆ์ และเยาวชน ขณะนี้

มีวารสารหลายฉบับเช่น สยามรัฐสัปดาห์วิจารณ์ ฟ้ามืองไทย และหนังสือ เป็นเล่มแล้ว ๓๐๐ เล่มเศษ เป็นต้น

ปัจจุบันนี้ที่อ่านหนังสือมีทั้งหมด ๒๑,๖๕๐ แห่ง แบ่งเป็นที่อ่านหนังสือในเขตโครงการรณรงค์เพื่อการรู้หนังสือแห่งชาติ (เขตยากจน) ๑,๑๔๑ แห่ง เขตปกติ ๘๑๐๐ แห่ง ของบอปป ๑,๔๗๒ แห่ง งบทั่วไป ๕๓๐๑ แห่ง และที่อ่านประเภทที่มีแต่วารสาร ๕,๖๓๕ แห่ง

โครงการรณรงค์เพื่อการรู้หนังสือแห่งชาติ (ครช) ทัวโลกตระหนักดีแล้วว่า ประเทศที่ประชาชนได้รับการศึกษาดี หรืออย่างน้อยรู้หนังสือ สามารถอ่านออกเขียนได้ จะเป็นเครื่องช่วยให้ประเทศพัฒนาเร็วขึ้น เพราะประชาชนจะได้ความรู้เดิมแสวงหาความรู้เพิ่มเติมเพื่อปรับปรุงคุณภาพชีวิตให้ดีขึ้น เป็นสื่อติดต่อทำความเข้าใจระหว่างประชาชนด้วยกัน รัฐบาลจึงกำหนดเป้าหมายในแผนพัฒนาเศรษฐกิจ และสังคมระยะที่ ๕ เพื่อลดอัตราการไม่รู้หนังสือจากร้อยละ ๑๔.๕ ในปี พ.ศ. ๒๕๒๔ ให้เหลือร้อยละ ๑๐.๕ ในปี พ.ศ. ๒๕๒๙ เพื่อสนองนโยบายดังกล่าว กระทรวงศึกษาธิการจึงได้รับความเห็นชอบจากคณะกรรมการพัฒนาชนบทแห่งชาติและคณะกรรมการแห่งชาติว่าด้วยการศึกษานอกโรงเรียน ให้ดำเนินการรณรงค์เพื่อ

การรู้หนังสือ ในช่วงปีงบประมาณ ๒๕๒๗ - ๒๕๒๘ โดยมีหลักการระดมพลังจากประชาชน ผู้รู้หนังสือในชุมชนให้อาสาสมัครเป็นผู้สอน และขอความร่วมมือจากหน่วยงานในท้องถิ่นทั้ง ภาครัฐและเอกชนที่จะผนึกกำลังเพื่อให้ความ สนับสนุน แก่ชุมชนในการจัดการไม่รู้หนังสือ

วัตถุประสงค์ เพื่อลดอัตราการไม่รู้ หนังสือ ในกลุ่มประชากรที่มีอายุ ๑๔ ปี ขึ้น ไปถึง ๕๐ ปี ที่เรียนไม่จบชั้นประถมศึกษาปีที่ ๔ ที่ยังไม่รู้หนังสือได้มีความรู้ อ่านและเขียน ภาษาไทยได้ เพื่อเป็นพื้นฐานในการพัฒนา คุณภาพชีวิตให้ดีขึ้น สามารถแสวงหา ศึกษา ค้นคว้าหาความรู้ ให้กว้างขวางยิ่งขึ้นต่อไป

เป้าหมายการดำเนินงาน

โครงการนี้มีเป้าหมายลดอัตราการไม่รู้หนังสือของประชากรอายุ ๑๔-๕๐ ปี ตาม แผนพัฒนาเศรษฐกิจฉบับที่ ๕ ไม่ต่ำกว่า ๑.๕ ล้านคน

วิธีดำเนินการ

๑. สรรวจผู้ไม่รู้หนังสือในท้องถิ่นทุก ตำบลหมู่บ้าน
๒. จัดทำบัญชีรายชื่อผู้ไม่รู้หนังสือไว้ เป็นหลักฐานในการรณรงค์
๓. ระดมกำลังหน่วยงานในท้องถิ่นทั้ง ภาครัฐและเอกชน

๔. กระทรวงศึกษาธิการ รับผิดชอบ ในการจัดหาแบบเรียนทดสอบ และ พัฒนา ระบบข้อมูล ข่าวสาร ให้แก่ประชาชนเพื่อ ป้องกันการล้มหนังสือ

๕. เชิญชวนประชาชนที่อ่านออกเขียน ได้ให้อาสาสมัครเป็นผู้สอน จัดการไม่รู้ หนังสือ กระตุ้นให้แต่ละชุมชนเกิดความมุ่งมั่น ให้เป็นแหล่งศึกษาในตำบล และเห็นประโยชน์ ในการรู้หนังสือให้เป็นแหล่งศึกษาในตำบล

๖. ปรับปรุง ที่อ่านหนังสือประจำ หมู่บ้าน

๗. ปรับปรุงห้องสมุดประชาชน อำเภอ ให้เป็นแหล่งบริการข้อมูลข่าวสารเพื่อ การเรียนรู้ในอำเภอ เพื่อการศึกษาอย่างต่อเนื่อง ป้องกันการล้มหนังสือ

๘. กำหนดพื้นที่เพื่อปฏิบัติการรณรงค์ เพื่อการรู้หนังสือให้แน่ชัด เป็นระยะใน ปี ๒๕๒๗ กำหนด ๑๘ จังหวัด โดยความร่วมมือกับกรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย

๙. ปี พ.ศ. ๒๕๒๘ จะรณรงค์ใน จังหวัดเป้าหมาย เพิ่มอีก ๓๙ จังหวัด

๑๐. มีการประเมินผล และติดตามผล ด้วยการรายงานโดยใช้แบบรายงานชนิดต่าง ๆ และส่งเจ้าหน้าที่ออกติดตาม

โครงการรณรงค์เพื่อการรู้หนังสือแห่งชาติที่ได้เริ่มดำเนินงานมาจนปัจจุบันนี้ จาก

รายงานผลการปฏิบัติงานแต่ละจังหวัด ทราบว่าได้มีการทดสอบผู้ไม่รู้หนังสือ ปรากฏว่ามีอำเภอที่ปลอดผู้ไม่รู้หนังสือรวม ๑๑ อำเภอ สถิติจนถึงวันที่ ๑๐ มีนาคม ๒๕๒๘ มีผู้ที่รู้หนังสือแล้ว ๔๙,๙๑๑ คน ขณะนี้โครงการรณรงค์เพื่อการรู้หนังสือแห่งชาติ มีสำนักงานอยู่ที่กรมการศึกษา นอกโรงเรียน ชั้น 4 กระทรวงศึกษาธิการ มีการรวมรายชื่อสถิติ ต่าง ๆ รวมทั้งผลิตสื่อประชาสัมพันธ์ และสื่อเพื่อบริการประชาชนในชนบทเพื่อป้องกันการลืมหนังสือผลิตเรียนและหนังสือเสริมการอ่านให้ประชาชนในชนบทได้ใช้เป็นเครื่องมือในการรณรงค์อย่างสม่ำเสมอ ในขณะเดียวกันมีการประเมินสื่อทั้งหมดเพื่อปรับปรุงให้มีคุณภาพดีขึ้น และได้เกิดประโยชน์แก่ประชาชน ตามวัตถุประสงค์ของโครงการรณรงค์เพื่อการรู้หนังสือแห่งชาติต่อไป

โครงการศูนย์การศึกษาเพื่อชุมชนชนในเขตภูเขา (ศศช.) มีสำนักงานทดลองปฏิบัติงานอยู่ที่ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนภาคเหนือ จังหวัดลำปาง โดยร่วมมือกับกองสงเคราะห์ชาวเขา กรมประชาสงเคราะห์ เริ่มทดลองตั้งแต่เดือนเมษายน พ.ศ. ๒๕๒๓ - มีนาคม ๒๕๒๘ รวมระยะเวลาทดลอง ๕ ปี เพื่อพัฒนาและทดลองรูปแบบการจัดการศึกษานอก

โรงเรียนระดับประถมศึกษาให้สอดคล้องกับความต้องการของชาวไทยในเขตภูเขาทั้งเด็กและผู้ใหญ่ซึ่งมุ่งเน้นให้ชาวเขาเองได้มีส่วนร่วมในกิจกรรมอย่างใกล้ชิด ทั้งในการพัฒนาระบบต่าง ๆ โดยทั่วไปของโครงการ ในระดับสนามร่วมกันเป็นกลุ่มระหว่างชาวบ้าน ครู และเจ้าหน้าที่พัฒนาของกองสงเคราะห์ชาวเขา ขณะเดียวกันก็เน้นประสานงานระหว่างหน่วยงานสาธารณสุข เกษตร และพัฒนาชุมชน พร้อมทั้งหน่วยงานอื่นในระดับท้องถิ่นด้วย เป็นโครงการที่ทำการทดลองร่วมกันระหว่างกรมการศึกษานอกโรงเรียน กรมประชาสงเคราะห์

สำหรับการปฏิบัติงานสาขapakติด้านวิชาการ ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนภาคเหนือ จังหวัดลำปางรับผิดชอบงานพัฒนาวิชาการด้านต่าง ๆ ได้แก่ การพัฒนาหลักสูตรสื่อการเรียน และพัฒนาบุคลากร วิจัยและประเมินผลเทคโนโลยีทางการศึกษา รวมทั้งบริการด้านต่าง ๆ ส่วนด้านบริการศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนจังหวัด หรือสำนักการศึกษาธิการจังหวัด (ในจังหวัดที่ยังไม่มีศูนย์)

วัตถุประสงค์

เพื่อพัฒนารูปแบบการจัดการศึกษาซึ่งมีลักษณะดังนี้

- หลักสูตร ตารางเรียน วิธีเรียน และสื่อ ยืดหยุ่นได้ เพื่อสนองความต้องการของชาวบ้านและชุมชน

- เน้นการพัฒนาบุคลากรกลุ่มและชุมชน

- ให้ชุมชนมีส่วนร่วมและมีอำนาจทั้งในการวางแผน ปรับปรุง บริการ และประเมินผลโครงการ

- ประสานงานกับอนามัย เกษตร และพัฒนาชุมชน และหน่วยงานอื่นในท้องถิ่น

- สนับสนุนการทำงานเป็นกลุ่มของชาวบ้าน คุรุราชการ และเจ้าหน้าที่หน่วยงานอื่น

๒. เพื่อพัฒนาหลักสูตรและสื่อการเรียน ที่สอดคล้องความต้องการเหมาะสมกับสภาพสังคมและวัฒนธรรมของชนชาวเขาทางใต้และผืนใหญ่

๓. เพื่อพัฒนาระบบการนิเทศงานในสนามที่มีประสิทธิภาพทั้งด้านวิชาการและบริการ เป็นการนิเทศด้วยตนเอง ในแต่ละกลุ่มหมู่บ้าน รวมทั้งการเสริมงานนิเทศจากเจ้าหน้าที่ระดับอำเภอและจังหวัด

๔. เพื่อพัฒนารูปแบบการอบรมครูทั้งการอบรมก่อนปฏิบัติงานและระหว่างปฏิบัติ

งาน เป็นการเข้าถึงทักษะการปฏิบัติงานเงื่อนไขในหมู่บ้าน

๕. เพื่อพัฒนาระบบการประสานงานระหว่างหน่วยงานต่าง ๆ ให้มีประสิทธิภาพ

๖. เพื่อพัฒนาระบบการติดตามผลประเมินผล การดำเนินงานทุกระดับ เน้นกลไก ที่จะทำให้มั่นใจที่จะใช้ข้อมูลในการวางแผนการปฏิบัติงาน

เป้าหมาย โครงการ ศศช. นี้มีเป้าหมายปฏิบัติงานใน ๖ กลุ่มหมู่บ้าน รวม ๔ จังหวัด ภาคเหนือ รวม ๔๕ หมู่บ้าน ซึ่งอยู่ในเขตปฏิบัติการของกองสงเคราะห์ชาวเขา ได้แก่จังหวัดลำปาง เชียงใหม่ เชียงราย และแม่ฮ่องสอน

วิธีดำเนินการ

๑. เลือกกลุ่มหมู่บ้านทั้ง ๖ กลุ่มที่มีการเดินทางถึงกันตั้งแต่ ๒ - ๕ ชม.

๒. แต่ละกลุ่มอยู่ในพื้นที่รับผิดชอบของหน่วยปฏิบัติการของกองสงเคราะห์ชาวเขา

๓. ใช้แนวคิดเรื่องกลุ่มในการดำเนินงานของอนามัย เกษตรและพัฒนาชุมชน

๔. มีหมู่บ้านหลักและหมู่บ้านบริวาร

๕. ผู้ที่อยู่ในหมู่บ้านหลัก คือเจ้าหน้าที่หน่วยปฏิบัติการ ประกอบด้วยหัวหน้าหน่วยเจ้าหน้าที่อนามัย เกษตร

๖. ผู้ที่อยู่ในหมู่บ้านบริวาร เป็นเจ้าหน้าที่ของโครงการมีครุฑนิเทศก์ และครู

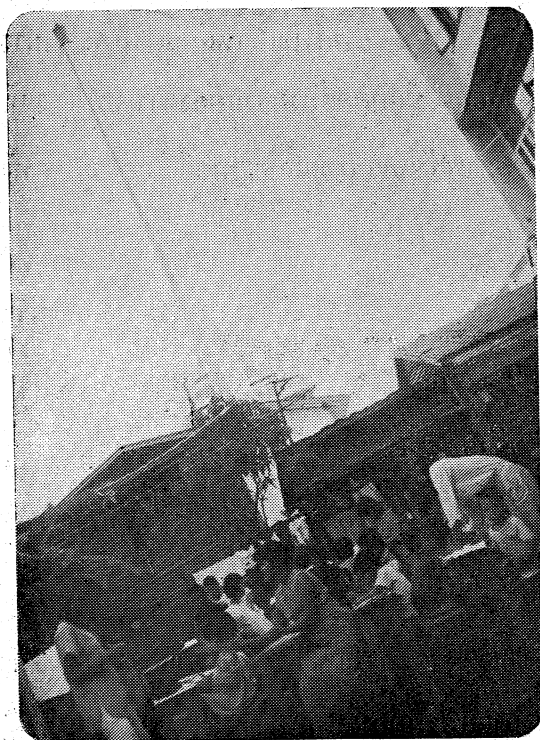
๑-๓ คน

๗. แต่ละกลุ่มหมู่บ้านจะมีชาวเขาตั้งแต่เผ่าเดียวถึง ๕ เผ่า อยู่ในกลุ่มเดียวกัน

๘. กิจกรรมที่ดำเนินการต้องประสานงานกับคณะกรรมการ หมู่บ้าน ผู้ใหญ่บ้าน ผู้อาวุโส หรือชาวบ้านกลุ่มอื่นๆ ที่เป็นตัวแทนของหมู่บ้าน

๙. กิจกรรมส่วนใหญ่เป็นการสอนหนังสือให้ความรู้ทางด้านอนามัย เกษตรและอ่านออกเขียนได้ คิดเป็นแก้ปัญหาเป็นรวมทั้งวัฒนธรรมพื้นบ้านและวัฒนธรรมไทย

๑๐. งานวิทยุเพื่อการศึกษาประชาชน เป็นการเผยแพร่สารนิเทศงานหนึ่งซึ่งอยู่ในศูนย์เทคโนโลยีทางการศึกษา มีหน้าที่จัดรายการให้การศึกษาแก่ประชาชนในส่วนกลางและส่วนภูมิภาค ทางสถานีวิทยุกระจายเสียง ทั้งส่วนกลางและส่วนภูมิภาคตามที่มีผู้ขอมา ให้ความร่วมมือแก่กระทรวง ทบวง กรมอื่น ๆ ในด้านเผยแพร่โครงการบริการและกิจกรรมที่จัดขึ้น ทางสถานีวิทยุศึกษา ทั้งสองระบบ คือ

เอ เอ็ม ความถี่ ๑๑๘๗ กิโลเฮิรทซ์ และ เอฟ เอ็ม ความถี่ ๙๒ เมกะเฮิรทซ์ เป็นข้อมูลความรู้แก่ประชาชน เพื่อนำมาปรับปรุงคุณภาพชีวิตให้ดีขึ้น มีทั้งบทเรียนทางวิทยุโรงเรียน แถบบันทึกรายการต่าง ๆ อีกทั้งจัดห้องสมุด สื่อการศึกษา มีฟิล์มภาพยนตร์สารคดี เครื่องฉายสไลด์ ภาพนิ่งฟิล์มสตริป ภาพเคลื่อนไหว บริการให้ยืมแก่สถานศึกษา นำไปเผยแพร่แก่ประชาชน

จัดพิมพ์เอกสาร วิทยุศึกษา แจกผู้สนใจและประชาชนทั่วไปฟรี

๙. งานนิทรรศการเคลื่อนที่ ของศูนย์บริการเพื่อการศึกษา จัดให้ความรู้เผยแพร่สารนิเทศ แก่ประชาชน ในรูปของการจัดนิทรรศการ มีเนื้อหาเกี่ยวกับความรู้ทางวิทยาศาสตร์ที่สัมพันธ์กับชีวิตมนุษย์ เทคโนโลยีชนบท และใหม่ๆ จัดไว้ในรถยนต์ขนาดใหญ่ เคลื่อนที่ไปสู่ส่วนภูมิภาคทั่วประเทศ ปัจจุบันมีรถนิทรรศการเคลื่อนที่๒คัน ท้องถิ่นส่วนภูมิภาคใดต้องการอยากให้นิทรรศการเคลื่อนที่ของ

ศูนย์บริการเพื่อการศึกษาเคลื่อนที่ไปให้นักเรียนนักศึกษาและประชาชนที่สนใจได้ศึกษาค้นคว้าความรู้ โปรดทำหนังสือของหน่วยราชการขอความร่วมมือไปยัง ศูนย์บริการเพื่อการศึกษา

๑๐. งานโทรทัศน์เพื่อการศึกษา
ประชาชน ผลิตและจัดรายการเพื่อการศึกษา เสริมการศึกษาวិทยาการสาขาต่างๆของเด็กและเยาวชน ซึ่งจำเป็นต่อการเพิ่มพูนประสบการณ์ให้กว้างขวาง ตลอดจนเสริมความรู้สำหรับประชาชนทั่วไปอันจำเป็นต่อการดำรงชีวิตและอาชีพ โดยมีเป้าหมายมุ่งใช้สื่อมวลชนด้านโทรทัศน์เป็นสื่อผสมกับสื่ออื่น ๆ ๑ □

เรณู เปี้ยน้อย
ศึกษานิเทศก์

กรมการศึกษานอกโรงเรียน
กระทรวงศึกษาธิการ

ข้อวิจารณ์จากผู้อ่าน

ได้เคยอ่านวารสารห้องสมุดอยู่บ้าง โดยเฉพาะในเล่มหลัง ๆ นี่แต่ก็อ่านไม่ค่อยตลอด ข้อวิจารณ์คงจะกล่าวต่อไปนั้นเป็นข้อวิจารณ์ต่อวารสารในจำนวนไม่มากเล่มนัก ถ้าไม่ครอบคลุมพอก็ขอภัยต่อชาวห้องสมุดไว้ล่วงหน้าก่อนด้วย

ในความเห็นแล้วรู้สึกว่ เนื้อหาและการจัดพิมพ์ กระจจรรวม ๆ ไปหน่อย ทั้งนี้อาจจะเป็นเพราะเป็นคณวงนอกก็ได้ คงประเด็นที่อยากจะตั้งข้อสังเกตบางประการคือ

๑. อ่านดูแล้วเหมือนกับว่าคณะผู้จัดทำทำกันไปเรื่อย ๆ พอให้มีเรื่องครบเล่มเป็นใช้ได้ ไม่มีแนว ไม่มีเป้าหมาย หรือปรัชญา และอุดมคติในการจัดทำที่เด่นชัดนัก ถ้ามีก็แสดงว่ายังไม่ชัด ถ้าชัดพอเราจะเห็นได้จากบทความและข้อเขียนซึ่งจะสะท้อนออกมาอย่างชัดแจ้งว่าต้องการให้สมาชิกหรือคนอ่านตระหนักในบทบาทหน้าที่อะไร มีแนวคิดพื้นฐานที่จะให้ผู้อ่านในฐานะบรรณารักษ์สำนึกในงานที่จะส่งเสริมให้

สังคมเป็นสังคมของการเรียนรู้หรือไม่ หรือจะสะท้อนความอ่อนด้อยของวงการหนังสือและนิสัยในการใ้รู้ของคนไทยเพื่อให้มีการแก้ไขกันอย่างจริงจัง เป็นต้น แนวคิดพื้นฐานเหล่านี้พบได้ไม่มากนัก ในจำนวนบทความที่ดีพิมพ์ในวารสารห้องสมุด

๒. เมื่ออุดมคติไม่มีหรือไม่ชัด ในที่สุดเนื้อหาที่เสนอก็กเลยมืดลักษณะกลายเป็นรายละเอียดข้อมูล ไม่เช่นนั้นก็เป็นเรื่องเล่าที่มีรายละเอียดมากเหมือนเอกสารแจกนิสิตนักศึกษา บรรณารักษศาสตร์ เหมาะแก่นิสิตปริญญาตรี ปริญญาโทเอาไปประกอบทำรายงานได้ดี แต่บทความที่จะชี้แนะแนวทางอย่างลึกซึ้ง บทวิเคราะห์วิจารณ์ที่จะมีผลกระทบกิจการหนังสือและ บรรณารักษ์ และนำความเปลี่ยนแปลงที่ก้าวหน้าสู่ห้องสมุดนั้นจะหาพบได้ไม่มากนักในความเห็นของผู้อ่านคนหนึ่ง

๓. สภาพการณ์ในข้อ ๑ และ ๒ มีผลให้ดูเหมือนว่าบรรณาธิการหรือคณะผู้จัดทำทำหน้าที่เป็นแต่เพียงผู้รวบรวมเรื่องเป็นหลักใหญ่ คือนำเรื่องให้ครบเล่มแล้วก็ส่งโรงพิมพ์

เป็นเสร็จงาน คุณจะไม่ได้มีการวางแผนว่าการจะมีเรื่องอะไรในเล่ม เพื่อให้บรรลุเป้าหมายอะไร และจะมีใครควรเขียนบ้างจึงดีตาม (ต่อ) จากคนที่คิดว่าเหมาะสมกับเรื่องนั้นมากที่สุด อย่างไรก็ตามการติดตามจากคนที่เหมาะสมนั้นก็อาจจะไม่ง่ายนัก แต่งานนี้แหละคืองานท้าทายของบรรณาธิการ และกองบรรณาธิการ

๔. วารสารที่น่าสนใจ (อย่างน้อยในความเห็นของผู้อ่านคนหนึ่ง) นั้นน่าจะเป็นวารสารที่มีชีวิตมีความหลากหลาย ทั้งความรู้ ความคิด ความรู้สึก อารมณ์ และสิ่งเล็กน้อยที่รวมและประสานกันอย่างมีคุณค่า น่าอ่าน น่าหยิบถือ ในลักษณะนี้วารสารโดยเฉพาะวารสาร ห้องสมุด น่าจะมีลักษณะต่างๆ ผสมผสานกันในลักษณะเหมาะสม เช่นบทนำ หรือ บทบรรณาธิการ (ที่ไม่ใช่บรรณาธิการแถลง) ที่จะสะท้อนหลักการหรือแนวคิดเด่น บทความในฉบับมองเขามองเรา (ดูงาน) ต่างความเห็นภาพชีวิตในห้องสมุด ห้องสมุดตัวอย่าง นวัตกรรม/การวิจัย แนะนำหนังสือ/ บทความเด่น ความเคลื่อนไหว ต่างๆ เป็นต้น คอลัมน์เหล่านี้ เป็นเพียงตัวอย่างที่ทางวารสารห้องสมุดอาจจะคิดขึ้น เพื่อแสดงลักษณะเด่นของวารสารตนเอง ซึ่งบางฉบับก็มีอยู่แล้ว แต่ยังไม่เด่นชัดนัก

๕. ในฐานะเป็นวารสารห้องสมุด ถ้าเป็นไปได้น่าจะเป็นเสมือนห้องสมุดในตัวเอง ที่สะท้อนความเปลี่ยนแปลงเคลื่อนไหว และความก้าวหน้าใหม่ๆ ทางด้านประวัติศาสตร์ ศิลปะ วรรณคดี การศึกษา ปรัชญา และแม้วิทยาศาสตร์ และเทคโนโลยีเป็นต้น ซึ่งจะนำไปสู่การส่งเสริมวรรณกรรม และการอ่านที่มีคุณค่าขึ้น ไม่มีประเทศใดจะเจริญได้ถ้าประชาชนไม่เป็นคนอ่าน

๖. ประเด็นสุดท้าย คือการจัดรูปเล่มที่น่าจะให้ความพยายามสักเล็กน้อยมากกว่าเพียงรวมเล่มส่งโรงพิมพ์ แล้วก็เป็นหน้าที่ของโรงพิมพ์อย่างเดียวเท่านั้น

สิ่งที่ผู้เขียนกล่าวมาแต่ที่จริงก็คือปัญหาของวารสารทางวิชาการทั่วๆ ไปของไทยนั่นเอง แต่เมื่อเทียบกับวารสารอื่นๆ แล้ววารสารห้องสมุดควรได้รับการวิจารณ์มากเป็นพิเศษ เพราะเป็นวารสารของสมาคมที่มีผู้รู้ทางวารสารอยู่มาก และผู้จัดทำมีประสบการณ์ตรงกับวารสารที่มีคุณภาพจากทั่วโลก หากยังจัดทำวารสารได้เพียงแค่ธรรมดาๆ แล้วก็เครื่องสะท้อนคุณภาพของห้องสมุดของบ้านเราได้บางประการเช่นกัน □

ไพฑูรย์ สีนลารัตน์

**รายชื่อหนังสือคู่มือและหนังสือวิชาบรรณารักษศาสตร์
ของสมาคมห้องสมุดแห่งประเทศไทย**

	ราคา (บาท)
๑. Dewey Decimal Classification and Relative Index Ed. 19 (3 vols)	๓,๐๐๐
๒. Sears List of Subject Headings 12 Ed. Westby	๑,๒๐๐
๓. แผนการจัดหมู่ระบบทศนิยม เล่ม ๑	๒๐๐
๔. หัวเรื่องสำหรับหนังสือภาษาไทย ฉบับปรับปรุงแก้ไขใหม่ พิมพ์ครั้งที่ ๔	๘๐
๕. การระวังกษาและซ่อมหนังสือ พิมพ์ครั้งที่ ๒	๗
๖. การใช้ห้องสมุด โดย ลมุล รัตทากร พิมพ์ครั้งที่ ๖	๔๕
๗. วิทยานุกรมบรรณารักษศาสตร์ โดย จารุวรรณ สินธุโสภณ	๒๕
๘. การอ่านและพิจารณาหนังสือ โดย จีวลิักษณ์ บุญยะกาญจน	๓๐
๙. บัตรรายการและหลักเกณฑ์การทำบัตรรายการหนังสือภาษาไทย ฉบับปรับปรุงแก้ไขใหม่ โดย สุพัฒน์ ส่องแสงจันทร์	๙๐
๑๐. แบบเรียนด้วยตนเองเรื่องการใช้บัตรรายการ โดย จีวลิักษณ์ บุญยะกาญจน	๒๐
๑๑. กระบวนการดำเนินงาน ศูนย์วัสดุตีพิมพ์และไม้ตีพิมพ์ (ศูนย์วิชาการ) โดย จีวลิักษณ์ บุญยะกาญจน	๒๕
๑๒. กรบรอบ ๒๕ ปี : สมาคมห้องสมุดฯ	๕๐
๑๓. บรรณานิติศาสตร์หนังสือวิชาบรรณารักษศาสตร์ และหนังสือขณะการประกวด	๑๐
๑๔. หนังสือที่ระลึกงานสัปดาห์ห้องสมุด ครั้งที่ ๑	๑๕
๑๕. „ „ „ ครั้งที่ ๒	๒๐
๑๖. แนวตอบและเฉลยข้อสอบวิชาบรรณารักษศาสตร์ ชุด พ.กศ. ๒๕๐๖ - ๒๕๐๗ โดย ทวี - ชลัช	๖๕
๑๗. การใช้ห้องสมุดกับคุณหนู	๒๕
๑๘. หนังสือหอพระมณเฑียรธรรม	๒๕
๑๙. กรบรอบ ๓๐ ปี สมาคมห้องสมุด	๗๐

ผู้สนใจต้องการซื้อหนังสือ โปรดส่งเงินส่งจ่ายในนาม นางจรัส ศรีน้ำเงิน
เลขานุการบริหาร สมาคมห้องสมุดแห่งประเทศไทย ทาง ปณ สามเสนใน

Executive Board of the Thai Library Association 1985 - 1986

Mrs. Maenmas Chavalit	<i>President</i>
Mrs. Kullasap Gesmankit	<i>Vice President I</i>
Miss Daruna Somboonkun	<i>Vice President II</i>
Miss Karnmanee Suckcharoen	<i>Secretary</i>
M.L. Joy Nandhivajrin	<i>Treasurer I</i>
Mrs. Piboonsin Watanapongse	<i>Treasurer II</i>
Miss Supatra Chatngain	<i>Librarian</i>
Mr. Dawee Mooktharagosar	<i>Chairman of Hospitality</i>
Miss Narumon Prajayayothin	<i>Chairman of Membership</i>
Mrs. Somboon Singkamanan	<i>Chairman of Foreign Relations</i>
Mrs. Amporn Punsri	<i>Chairman of Continuing Education</i>
Mrs. Juree Usuparat	<i>Chairman of Public Relations</i>
Mr. Boonruang Niamhom	<i>Chairman of the T.L.A. Bulletin</i>
Miss Chutima Sacchanand	<i>Chairman of Publications</i>
Mrs. Renoo Piaseu	<i>Chairman of Library Supervision</i>
M.L. Pratanporn Sethawat	<i>Chairman of School Library</i>
Mr. Prachak Poomvises	<i>Chairman of Research Projects</i>
Mrs. Kullasap Gesmankit	<i>Chairman of Gift and Exchange</i>
Mrs. Aim-orn Srinilta	<i>Chairman of Library Cooperation</i>
Mrs. Kanchana Soonsawad	<i>Member</i>
Mr. Aphai Prakobpol	<i>Member</i>
Miss Rosana Sawatdiparb	<i>Member</i>
Mrs. Em-on Charoenrath	<i>Member</i>
Mrs. Suwakhon Phadung Ath	<i>Member</i>
Mrs. Knid Tantavirat	<i>Member</i>
Mrs. Chaveelak Boonyakarnchana	<i>Member</i>

THAI LIBRARY ASSOCIATION

273 - 275 Viphavadee Rangsit Road, Phyathai, Bangkok 10400

Tel. 2783439, 2790773